

Vlada Crne Gore
Ministarstvo ekonomskog razvoja

**ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU INDUSTRIJSKE POLITIKE CRNE GORE SA EVALUACIJOM
ZA PERIOD 2019-2023. GODINE**

Podgorica, mart 2024. godine

UVOD

Strateški dokument Industrijska politika Crne Gore 2019 – 2023, Vlada CG je usvojila u oktobru 2019.godine i isti je usmjeren na unapređenje nacionalnog industrijskog okvira i ispunjenja završnog mjerila za pregovaračko poglavlje 20. Realizacija Akcionog plana za dvogodišnji period 2019-2020, zatim 2021-2022, i Akcionog plana za 2023.godinu, kao i godišnji Izvještaji o realizaciji akcionih planova predstavljaju zaokružen implementacioni ciklus u skladu sa Planom implementacije i monitoringa Industrijske politike 2019-2023.

Imajući u vidu da realizacija Akcionog plana za 2023. predstavlja završnu godinu implementacije Industrijske politike Crne Gore 2019-2023, Završnim izvještajem o implementaciji su, sa različitih aspekata realizacije, prikazani rezultati koji su ostvareni u procesu sprovođenja 4 strateška cilja:

1. Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj,
2. Unapređenje investicija i finansija za modernizaciju industrije,
3. Podsticanje inovacija, transfer tehnologije i razvoj preduzetništva,
4. Unapređenje pristupa tržištu.

Sprovođenje Industrijske politike i godišnjih Akcionih planova odlikuje multisektorski i višedimenzionalan pristup, koji zahtijeva princip unaprijed definisane podjele nadležnosti resorno odgovornih institucija u implementaciji politike. Upravljanje realizacijom aktivnosti podrazumijeva punu posvećenost Ministarstva ekonomskog razvoja, efikasnu i efektivnu saradnju sa svim resornim institucijama javnog i privatnog sektora, od nacionalnog do lokalnog nivoa, uz saradnju sa međunarodnim institucijama i organizacijama.

Zbog kompleksnosti implementacije i obuhvata Industrijske politike, efikasnost koordinacije se tokom cijelog perioda obezbjeđivala funkcionisanjem međuresornog Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike prethodno ranije uspostavljenog modela institucionalne strukture na dva nivoa, na upravljačkom nivou i operativne strukture na izvršnom nivou. U tom cilju, od strane upravljačke strukture Koordinacionog tijela je organizovan i koordiniran cjelokupan proces implementacije i monitoringa realizacije aktivnosti utvrđenih Industrijskom politikom Crne Gore 2019-2023. godine, a dodatno u posljednjoj godini i paralelne pripremne aktivnosti procesa izrade industrijske politike u novom implementacionom ciklusu. U zaduženju operativne strukture je bilo predlaganje aktivnosti i priprema svih potrebnih informacija o procesu sprovođenja utvrđenih operativnih ciljeva i aktivnosti, ostvarenim rezultatima, izazovima u sprovođenju kao i predlozima za dalje unapređenje Industrijske politike.

Naročito značajno je istaći da je dodatni fokus aktivnosti Koordinacionog tijela bio na uspostavljanju koordinacije i konzistentnosti Industrijske politike sa S3 strategijom, kao i sa utvrđenim prioritetima strukturnih reformi iz Programa ekonomskih reformi, u skladu sa akcentima i preporukama iz Izvještaja EK, a sve u cilju neophodnosti intenzivnije saradnje unutar i između ministarstava i uključenih institucija u cilju obezbjeđenja dosljednosti i usklađenosti između različitih nacionalnih ključnih strategija i programa.

Predmetni Izvještaj predstavlja analizu ostvarenih strateških ciljeva, mjera i aktivnosti u 2023. godini, kao i detaljan osvrt na ključna dostignuća za cjelokupan period važenja strateškog dokumenta.

I UVODNI REZIME

1. Ključna dostignuća po strateškim i operativnim ciljevima i osvrt na izazove u njihovom dostizanju

Realizacija aktivnosti utvrđenih Industrijskom politikom tokom petogodišnjeg perioda implementacije, pored opštih globalnih izazova u uslovima Covid krize i potrebnog oporavka u post Covid periodu, kao i situacije na tržištu uzrokovane ratom u Ukrajini, praćena je i različitim izazovima internog karaktera koji su obilježili prethodni period. Iz ugla eksternih izazova, saniranje posljedica pandemije COVID 19 na privredu, zahtijevalo je u određenom periodu intervencije od strane Vlade sa specifičnim paketima mjera za prevazilaženje negativnih posljedica pandemije usmjerenih ka očuvanju likvidnosti, očuvanju radnih mjesta i boljoj iskorišćenosti raspoloživih resursa usmjerenih za podizanje konkurentnosti i rast i razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća.

Kada su u pitanju interni izazovi, izdvajaju se pitanja nedovoljno razvijene energetske i saobraćajne infrastrukture za industrijski razvoj, nedovoljan nivo tehnološke modernizacije privrednih subjekata, slaba diverzifikacija proizvodne strukture, nezadovoljavajuća raspoživost stručnih kadrova za potrebe industrije. Takođe, iskorišćavanje komparativnih prednosti i potencijala za razvoj pametne specijalizacije i saradnje naučnoistraživačkih institucija i privrede nijesu na zadovoljavajućem nivou, nedovoljno prepoznati benefiti od prelaska na zelene i cirkularne modele poslovanja, usporen proces digitalne transformacije preduzeća, a takođe i pristup tržištima i internacionalizacija poslovanja nije na sasvim dovoljnom nivou za adekvatan pristup jedinstvenom evropskom tržištu.

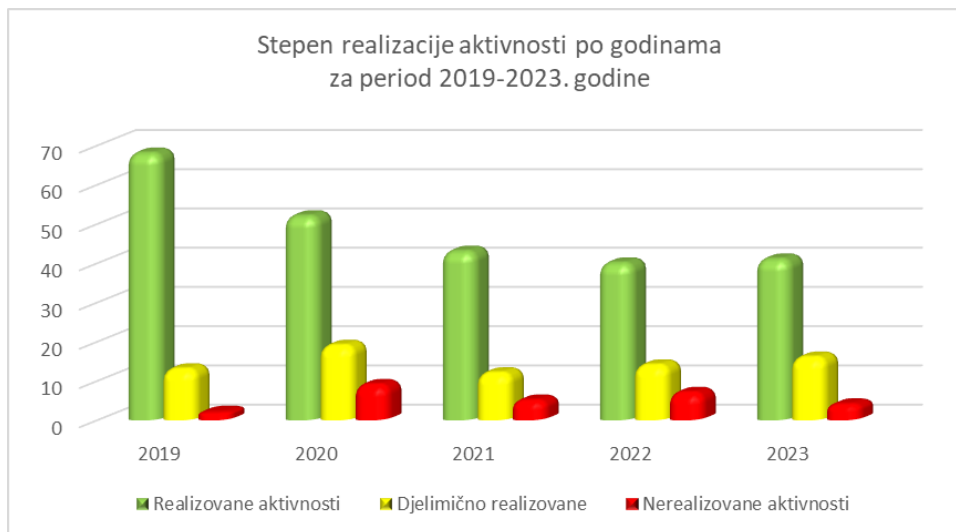
Dodatno, inicijative istaknute u procesu usklađivanja sa EU komunikacijama u oblasti Industrijske politike zahtijevale su i adekvatan odgovor kroz definisanje i realizaciju aktivnosti na planu rješavanja prepoznatih izazova u vezi potrebe transformacije industrije ka inovativnijoj, zelenoj i cirkularnoj, kao i realizacije investicija sa ciljem stvaranja industrije koja doprinosi većoj produktivnosti, digitalnoj transformaciji i nadogradnji postojećih vještina. U tom kontekstu, na planu rješavanja navedenih izazova, u različitim segmentima realizovane su aktivnosti investicija u inovacije, kao bespovratna podrška realizaciji projekata poslovnih i naučnih partnerstava, podrška start-up preduzećima i realizacija grant šema, investicije u cilju povećanja konkurentnosti i produktivnosti i stimulisanja tehnološke modernizacije industrije, započeti su projekti i investicije u cilju povećanja energetske efikasnosti kompanija u kontekstu zelenije i klimatski neutralnije ekonomije, kao i nastavljena podrška kompanijama za digitalizaciju proizvodnih procesa uz savjetodavnu podršku u cilju digitalne transformacije kompanija, a dodatno i unapređenje vještina kroz različite programe obrazovanja i kvalifikacije lica za zapošljavanje u industriji, programi stručnog obrazovanja u oblasti industrije i dr. Na planu sistema jačanja infrastrukture kvaliteta u cilju daljeg unapređenja konkurentnosti preduzeća, u posmatranom periodu implementacije takođe je postignuta potrebna usklađenost sa EU acquis-em u oblastima vezanim za industriju.

U sagledavanju ostvarenih rezultata i dostignuća ostvarenih u procesu implementacije Industrijske politike potrebno je imati u vidu da su određene aktivnosti višegodišnjeg karaktera i u kontinuitetu se sprovode shodno unaprijed definisanoj dinamici realizacije projekata i planiranim ciljevima. Kako je uglavnom riječ o strateškim infrastrukturnim projektima, zbog njihove važnosti u smislu stvaranja preduslova za unapređenje infrastrukture za efikasniji industrijski razvoj, samim tim se i realizacija predmetnih aktivnosti mora posmatrati u okviru dužeg vremenskog perioda. Takođe, aktivnosti koje predstavljaju dio redovnih aktivnosti nadležnih institucija podrazumijevaju kontinuitet u realizaciji, u skladu sa vremenskom dinamikom, uz manja ili veća odstupanja uslovljena različitim eksternim i internim faktorima.

U kontekstu vremenskog okvira trajanja politike i karaktera značajnog broja razvojnih mjera čija realizacija infrastrukturnih investionih projekata podrazumijeva srednji ili duži rok, zaključuje se da je u periodu implementacije doprinijela rastu određenih pokazatelja ali je evidentirana i stagnacija kod određenog broja indikatora. U nastavku je pregled **najznačajnijih indikatora uticaja/učinka**:

- Vrijednost sektora industrije (B-E) u BDV bilježi trend rasta, od početne vrijednosti 466.017.000 € u 2018.g. sa primjetnim rastom u posljednje dvije godine, od 491.807.000€ u 2021. do 498.571.000 € u 2022.g.;
- Rast izvoza sektora industrije (B-E) sa izraženim pozitivnim trendom kretanja od 70% u poređenju sa 2019.g. kada je izvoz iznosio 410,234 mil €, izvoz u 2022.g. je 694,072 mil €, i rast oko 40% u 2023.g. - izvoz sektora industrije u iznosu od 558,909 mil €;
- Rast vrijednosti dodijeljenih kredita privrednim društvima u privatnom vlasništvu (CBCG) - u 2023.godini je iznosio 1.275.701 hilj. € (rast u odnosu na 2018.godinu, 17,98%);
- Nivo investicija u osnovna sredstva bilježi ujednačen trend tokom perioda implementacije, i u post Covid 19 periodu blagi trend rasta u 2022.g.(poslednji raspoloživi podaci) uz nivo investicija od 113 mil € u poređenju sa 2021. kada je zabilježen iznos investicija od 109 mil €;
- Sa rastom ukupnog BDP i stagnacijom BDP industrije za period 2019-2022, zabilježeno je učešće (B-E) od svega 9,5 % u BDP i 11,7% u BDV u 2022.g.;
- Povećanje broja zaposlenih u sektoru industrije (B-E) sa 23.200 zaposlenih u 2019.godini na 27.300 zaposlenih u 2023. godini i pored zabilježenog pada u 2020. i 2021. godini; (Podaci iz Ankete o radnoj snazi)¹
- Povećanje broja zaposlenih u sektoru prerađivačke industrije (C) sa 14.600 zaposlenih u 2019. godini na 17.000 zaposlenih u 2023.godini, nakon evidentiranog pada u 2020. i 2021. godini;
- Kretanje produktivnosti rada u prerađivačkoj industriji u iznosu od 15.109 € u 2018. godini na 17.240€ (2022. godina, Monstat²), rast od 14,10%.

Grafik 1: Stepen realizacije aktivnosti po godinama za period 2019-2023. godine

1.1. Analiza dobrih rezultata i postignuća za 2023. godinu

Kada je u pitanju realizacija konkretnog Akcionog plana za 2023.godinu u nastavku je dat pregled ključnih dostignuća **indikatora rezultata programa/programskih aktivnosti**, postignutih od strane vodećih institucija i ključnih partnera u realizaciji, po strateškim ciljevima:

Strateški cilj 1: Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj

- Kontinuirana realizacija uz nešto sporiju dinamiku u odnosu na planiranu kod revitalizacije hidroenergetskih kapaciteta HE Piva i Perućica, ekološke rekonstrukcije TE Pljevlja, rekonstrukcije malih hidroelektrana.

¹ <https://monstat.org/cg/page.php?id=660&pageid=22>

² Podaci Monstat, BDV prerađivačka industrija u tekućim cijenama / prosječna zaposlenost u sektoru prerađivačke industrije, u 2022. godini.

- U 2023. godini 78% preduzeća imaju pristup mrežama nove generacije sa brzinama većim od 30Mbps, u poređenju sa 2022. g. i 71,2% preduzeća sa pristupom mrežama.
- Urađeno i usvojeno 6 standarda zanimanja i 2 obrazovna programa 2023. godini u poređenju sa 2022. godinom kada je usvojeno 22 standarda zanimanja i 6 obrazovnih programa.
- U 2023. godini programima obrazovanja i osposobljavanja obuhvaćena su 152 nezaposlena lica (od kojih 108 nezaposlenih žena - 71%), dok je 2022. godine broj iznosio 162 nezaposlena lica.
- Za razvoj preduzetništva i usklađivanje obrazovne ponude za potrebe tržišta rada, 2023. godine organizovano je 86 programa obuke, tematskih događaja i okruglih stolova sa 3.421 učesnika, dok je u 2022. godini organizovano 109 programa obuke, tematskih događaja i okruglih stolova za razvoj preduzetništva i usklađivanja obrazovne ponude sa potrebama tržišta rada sa preko 4.000 učesnika.

Strateški cilj 2: Unapređenje investicija i finansija za modernizaciju industrije

- U 2023. godini broj podržanih preduzeća kroz kreditne aranžmane, faktoring i garancije je 209 (37 preduzeća u vlasništvu žena) u iznosu od 76,44 mil. €, dok je u 2022. g. odobreno 172 finansijska aranžmana za preduzeća u sektoru industrije u iznosu od 50,11 mil. €.
- U 2023. godini odobreno je 21 grant (10 žena) u iznosu 0,206 mil. € za sektor industrije dok je 2022. godine finansirano 96 grant projekata za samozapošljavanje u sektoru industrije, u vrijednosti od 0,714 mil. €.
- Obezbjedena je bespovratna podrška za ulaganje u više faze prerade i marketing prehrambenih proizvoda IPARD II mjera 3, u 2023.g. isplaćeno 39 projekata u ukupnom iznosu podrške od 7,8 mil. €.
- Programom za razvoj i promociju zanatstva za 2023. godinu podržane su 24 zanatlije /0,157 mil. € u poređenju sa 2022.g. kada su podržane 22 zanatlije/0,145 mil. €.

Strateški cilj 3: Podsticanje inovacija, transfera tehnologije i razvoja preduzetništva

- Za projekte sufinansiranja inovativne djelatnosti kolaborativnih grantova, podrške predakceleraciji, ranoj fazi razvoja start-up-ova, grantove za S3, IPA grant šeme podsticanje inovativne kulture i programe edukacije odobreno ukupno 1,93 mil. € u poređenju sa 2,15 mil. € u 2022. godini.
- Biznis centri Bar i Berane su 2023. godini pružili 50 konsultantskih usluga, 106 usluga podrške stanarima inkubatora, dok je broj stanara 6, pružene su mentorske usluge za 47 preduzeća;
- U 2023.g. obezbijedene su subvencije za nabavku električnih i hibridnih vozila u iznosu od 0,309 mil. €.
- Organizovano je 549 događaja u okviru podsticajnih mjera u oblasti turizma i odobreno 77 projekata u iznosu od 0,45 mil. €, u 2023. godini.
- Programom razvoja kreativnih industrija 2023.g. je podržano 28 projekata u iznosu od 0,199 mil. €.

Strateški cilj 4: Unapređenje pristupa tržištu

- U cilju daljeg unapređenja pristupa NATO tržištima, u 2023. godini 32 crnogorska preduzeća su dobila NCAGE kod, a 22 proizvoda crnogorskih proizvođača je kodifikovano i dodijeljen im je NSN broj (u 2022. je dodijeljeno 26 novih NCAGE kodova i kodifikovan je 21 proizvod). Dodjelom NCAGE kodova, odnosno NSN brojeva stvaraju se preduslovi za učešće na tenderima NATO.
- Obezbjedjen je značajan obim tržišnih informacija i savjetodavnih usluga, organizovani su poslovni forumi i B2B susreti, učešća na sajmovima, a zaključeno je 74 ugovora o poslovnoj saradnji itd.

1.2. Stepen realizacije u završnoj godini sprovođenja

Stepen realizacije po aktivnostima

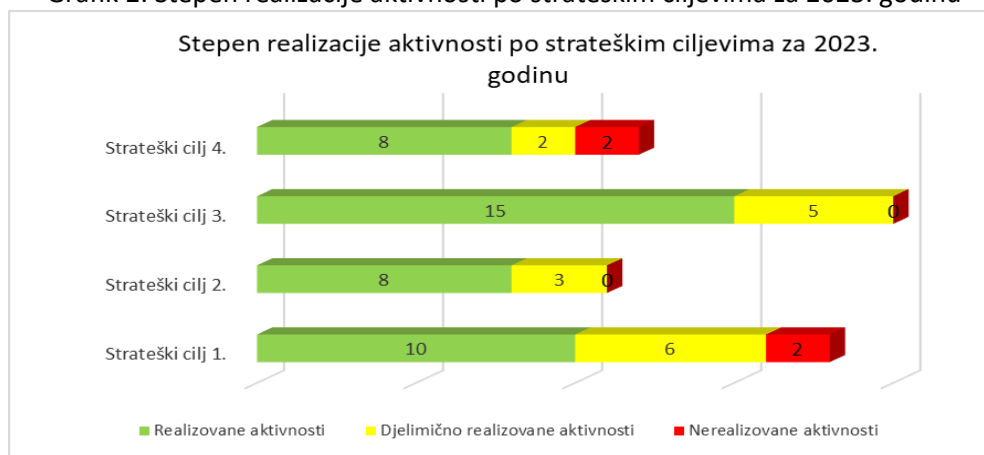
Akcionim planom 2023. je kroz 17 operativnih ciljeva sa odgovarajućim indikatorima učinka obuhvaćena realizacija 61 aktivnosti sa indikatorima rezultata kao i definisanim akterima koji učestvuju u svim fazama ciklusa donošenja i sprovođenja industrijske politike, koji doprinose realizaciji utvrđenih strateških ciljeva. Od 61 aktivnosti, 57 aktivnosti je uspješno realizovano ili se realizuje u kontinuitetu, dok 4 planirane aktivnosti nisu realizovane. Sa aspekta ispunjenosti realizacije planiranih aktivnosti predviđenih za 2023.g.,

evidentirano je 41 potpuno i 16 djelimično realizovanih aktivnosti, odnosno 93,4 % ukupnog broja aktivnosti.

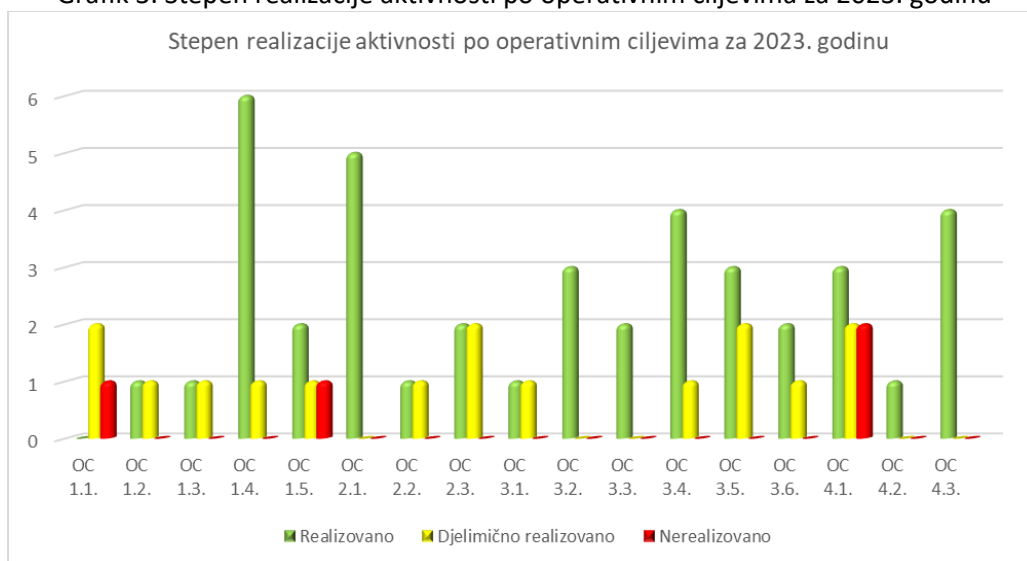
Stepen realizacije aktivnosti po strateškim i operativnim ciljevima

Od ukupnog broja aktivnosti, u okviru Strateškog cilja 1 planirano je 18 aktivnosti, od čega je uspješno realizovano 10, djelimično realizovano 6, a 2 aktivnosti nisu realizovane. Za Strateški cilj 2, od 11 aktivnosti, 8 je potpuno realizovano, dok su 3 aktivnosti djelimično realizovane. U okviru Strateškog cilja 3, od planiranih 20 aktivnosti, potpuno je realizovano 15, a 5 aktivnosti realizovano djelimično. Od 12 aktivnosti u okviru Strateškog cilja 4, potpuno je realizovano 8, djelimično 2, dok 2 aktivnosti nisu realizovane.

Grafik 2: Stepen realizacije aktivnosti po strateškim ciljevima za 2023. godinu

Grafik 3: Stepen realizacije aktivnosti po operativnim ciljevima za 2023. godinu

Stepen realizacije po izvorima finansiranja

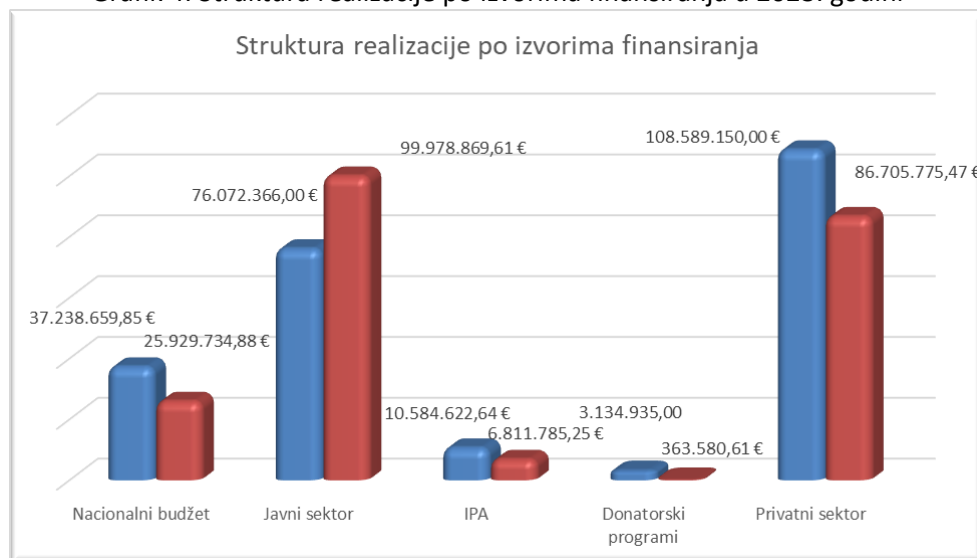
U 2023.g. je od planiranih 235.619.733,49 €, realizovano 219.789.745,82 €, što predstavlja 93,28% realizacije. Posmatrano po izvorima finansiranja, u 2023.g., najviše sredstava je utrošeno iz javnog sektora (energetika, saobraćaj, finansiranje IRFCG), privatnog sektora (energetika, ICT broadband, koncesije mineralnih sirovina), zatim iz nacionalnog budžeta za unapređenje konkurentnosti privrede, posebno prerađivačke industrije, realizaciju inovacionih projekata i razvoj startapova, programa samozapošljavanja, podrške prehrambenoj industriji, remedijaciju i zbrinjavanju otpada, izgradnju skijališta, podsticaje za zeleno poslovanje. Sredstva IPA i donatora su uglavnom iskorišćena za tehničku podršku razvoju projekata,

prehrambenu industriju, internacionalizaciju i uspostavljanje poslovne saradnje privrede sa međunarodnim partnerima.

Tabela 1: Stepen realizacije po izvorima finansiranja u 2023. godini

BUDŽET	Nacionalni budžet	Javni sektor	IPA	Donatorski programi	Privatni sektor
Planirano	37.238.659,85 €	76.072.366,00 €	10.584.622,64 €	3.134.935,00 €	108.589.150,00 €
Realizovano	25.929.734,88 €	99.978.869,61 €	6.811.785,25 €	363.580,61 €	86.705.775,47 €
	70%	131%	64%	12%	80%

Grafik 4: Struktura realizacije po izvorima finansiranja u 2023. godini

1.3. Osvrt na nerealizovane aktivnosti i djelimično realizovane aktivnosti

Tabela 2: Pregled realizacije aktivnosti po strateškim ciljevima

Strateški cilj	Planirano	Nerealizovano	Aktivnosti koje nisu realizovane
SC 1 Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj	18 aktivnosti	2 aktivnosti (11,1 % nerealizovanih u odnosu na planirane za I SC)	1.1.2. Izgraditi nove energetske infrastrukturne kapacitete 1.5.4. Uvođenje jedinstvenog informacionog sistema u oblasti planiranja i izgradnje objekata
SC 2 Unapređenje investicija i finansija za modernizaciju industrije	11 aktivnosti	/	/
SC 3 Podsticanje inovacija, transfera tehnologije i razvoja preduzetništva	20 aktivnosti	/	/
SC 4 Unapređenje pristupa tržišta	12 aktivnosti	2 aktivnosti (16,6 % nerealizovanih aktivnosti u odnosu na planirane za IV SC)	4.1.5. Realizovati aktivnosti na planu FSC sertifikacije gazdovanja šumama 4.1.6. Razvoj informacionog sistema u šumarstvu

Od 61 aktivnosti, 4 planirane aktivnosti nisu realizovane, što predstavlja 6,6 % od ukupnog broja planiranih aktivnosti. Aktivnosti u velikoj mjeri nijesu realizovane u skladu sa planom zato što pojedini preduslovi za planiranje nisu bili unaprijed ispunjeni kako bi se aktivnost predložila kao odgovarajuća i realna (npr. institucionalne strukture, postojeće zakonodavstvo, podizanje svijesti itd.).

U konkretnim slučajevima, uslovljene su različitim faktorima poput kašnjenja u usvajanju prostorno planske dokumentacije i neriješenih imovinsko-pravnih odnosa u segmentu energetske infrastrukture i izgradnji novih energetske kapaciteta, kašnjenja u realizaciji aktivnosti u oblasti šumarstva na planu FSC sertifikacije gazdovanja šumama koja se u kontinuitetu prolongira zbog prethodno potrebne reorganizacije Uprave za šume u DOO, kao pravnog lica koje može biti nosilac FSC sertifikata. Dodatno, smanjen stepen realizacije rezultat je i određenih izazova u sprovođenju projekata u oblastima šumarstva i drvne industrije, konkretno kod projekta Razvoj informacionog sistema u šumarstvu nakon početnog prolongiranja realizacije odobravanja IPA projektnih sredstava, projekat je i dalje u kašnjenju zbog potrebe rješavanja organizacionih preduslova, kao preduslov za raspisivanje tendera i konačnu realizaciju projekta. Nerealizovana je i aktivnost potpune implementacije informacionog sistema u oblasti planiranja i izgradnje objekata, koji je tokom 2022.godine uspostavljen, dok je reprodukcija informacionog sistema i prateće obuke prolongirana za II kvartal 2024. godine.

Generalno posmatrano, u pogledu aktivnosti čija realizacija nije u cjelosti završena, važno je istaći da značajan broj aktivnosti ima višegodišnji karakter i sprovode se shodno unaprijed definisanoj dinamici realizacije projekata i planiranim ciljevima, ili su kod aktivnosti koje se sprovode na godišnjem nivou nastupile određene okolnosti koje su uslovile kašnjenje u realizaciji.

U okviru **unapređenja infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj (SC1)**, evidentirana je sporija dinamika realizacije projekata na planu revitalizacije postojećih energetske infrastrukturnih kapaciteta kao i daljeg razvoja saobraćajne infrastrukture, zatim kašnjenje u uspostavljanju novih funkcionalnosti u vezi integrisanosti sa EU portalom, kao posljedica sajber napada i onemogućavanje funkcionalnosti portala otvorenih podataka, što je u određenom periodu uticalo na prekid rada ključnih informacionih sistema i kašnjenja u pružanju servisa građanima i privredi.

U dijelu **unapređenja investicija i finansija za modernizaciju industrije (SC2)**, na planu kreiranja regulatornog okvira i implementacije novih finansijskih instrumenata, sporijom dinamikom od planirane se odvija realizacija instrumenata finansijske podrške za inovativna i brzorastuća preduzeća kroz ulaganje u vlasnički kapital, a takođe je u dijelu modernizacije i jačeg razvoja sektora prerađivačke industrije evidentiran izostanak potebnog nivoa investicija za velika preduzeća u sektoru prerađivačke industrije.

U okviru **podsticanja inovacija, transfera tehnologije i razvoja preduzetništva (SC3)**, u dijelu razvoja inovacione infrastrukture u skladu sa potrebama preduzeća, nastavljeno je sa realizacijom centra izvrsnosti FoodHub, dok je status centra izvrsnosti CEBIMER u procesu rješavanja. Na planu podsticanja razvoja zelene ekonomije, u dijelu implementacije programskih aktivnosti za razvoj cirkularne ekonomije i pored obezbijeđene bespovratne podrške od strane MER i dalje je prisutno nedovoljno interesovanje preduzeća za prepoznavanje značaja i benefita poslovanja po principima cirkularne ekonomije. U dijelu podrške diverzifikaciji ponude industrijskog sektora u regionalnom kontekstu, na planu stvaranja uslova za diverzifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim sredinama kroz realizaciju programa podrške prehrambenoj industriji, isplata za već ugovorene investicione projekte uslovljena je prethodnom realizacijom i blagovremenim podnošenjem zahtjeva od strane korisnika. Takođe, kod pojedinih infrastrukturnih projekata diverzifikacije turističke ponude, nijesu stvoreni uslovi za potpunu realizaciju svih planiranih projekata, što je uslovlilo djelimičnu realizaciju kod nekoliko započetih projekata.

Na planu **unapređenja pristupa tržištu (SC4)**, za pojednostavljenje trgovinskih procedura i smanjenje tehničkih barijera trgovine, uspostavljanje Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema (NCTS) je u završnoj fazi sa očekivanim početkom nacionalne implementacije krajem trećeg kvartala 2024.g. Takođe, kada je u pitanju podsticanje uvođenja i sertifikacija sistema upravljanja kvalitetom i bezbjednošću hrane, kao i uključivanje poljoprivrednih proizvođača u registrovane šeme kvaliteta (Agrobudžet), u cilju bolje realizacije i veće potrošnje opredijeljenih sredstava neophodno je pojačati informativnu kampanju u narednom periodu.

U konačnom, i pored navedenog, realizovan je značajan broj programa, projekata i aktivnosti na planu razvoja infrastrukture, finansijske podrške za unapređenje razvoja industrije, posebno prerađivačke industrije, inovativnosti, digitalne transformacije, jačanja izvoznih performansi privrede, koji su detaljnije opisani tabelarnim pregledom izvještaja.

1.4. Ukupno planirana i utrošena sredstva za sprovođenje strateškog dokumenta

Ukupno planirana ulaganja za sprovođenje Industrijske politike Crne Gore 2019-2023. godine iznose 1.494.247.833,92€ i ista su planirana Akcionim planom 2019-2020. godine, Akcionim planom 2021-2022. godine i Akcionim planom za 2023. godinu. Ukupno realizovana ulaganja za cjelokupan petogodišnji period iznose 1.284.276.179,59 €, što predstavlja 85,95% realizacije, prosječno.

Tabela 3: Pregled ukupno planiranih i utrošenih sredstava 2019-2023.godine

Godina	Planirano	Utrošeno	Procenat
2019.	410.341.268,93 €	351.847.149,52 €	85,75%
2020.	397.639.308,56 €	349.016.978,48 €	87,77%
2021.	235.244.763,13 €	197.064.486,68 €	83,77%
2022.	215.402.759,81 €	166.557.819,09 €	77,32%
2023.	235.619.733,49 €	219.789.745,82 €	93,28%
	1.494.247.833,92 €	1.284.276.179,59 €	85,95%

Posmatrano po godinama, evidentno je da je u **2019. godini**, prije COVID krize planirano, a i realizovano najviše sredstava (351,84 mil. €) u odnosu na cjelokupan period implementacije Industrijske politike, kada je nastavljeno sa rekonstrukcijom i modernizacijom velikih investicionih projekata u oblasti energetike, realizacijom novih energetske infrastrukturnih kapaciteta, kao i projekata u oblasti saobraćaja, finansijske podrške IRFCG, i ostalih projekata za razvoj industrije.

Za **2020. godinu**, kada je nastupila COVID kriza, posebno se ističe potreba očuvanja radnih mjesta i realizacija mjera subvencionisanja zarada zaposlenim licima u uslovima COVID 19 krize koja je sprovedena kroz implementaciju Mjera podrške privredi za II, III i IV kvartal 2020. godine i koja su finansirana u iznosu od 63,5 mil. €, ali ista nijesu uključena u planirani budžet. U navedenoj godini ulaganjem sredstava u iznosu od 349,01 mil. € dat je akcenat na očuvanju likvidnosti i odgovarajućoj kreditnoj podršci privredi, zatim finansijskoj podršci za unapređenje konkurentnosti industrije u dijelu jačanja inovativnosti, digitalizacije, modernizacije prerađivačke industrije i direktnim investicionim ulaganjima u proizvodne objekte, opremu i proizvodne procese, uz realizaciju ostalih segmenata razvoja industrije koji se odnose na inovacije, zeleno poslovanje, digitalnu transformaciju, itd.

U **2021. godini** su i dalje evidentni negativni efekti pandemije, naročito u prvoj polovini 2021.godine, pa je nastavljeno sa subvencionisanjem zarada za I i II kvartal 2021. godine u iznosu od preko 27 mil. €, kako bi se omogućila snažnija podrška ugroženim sektorima, a i sačuvao privredni potencijal u što većoj mjeri. Realizovana finansijska sredstva Industrijske politike u iznosu od 197,06 mil. € su u većoj mjeri opredijeljena za razvojne projekte podrške privredi, modernizaciju prerađivačke industrije, realizaciju kreditne podrške za investicije, obrtna sredstva i likvidnost, unapređenje inovativnosti, zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta u industriji i obezbijeđen je kontinuitet u realizaciji velikih infrastrukturnih projekata.

Stepen realizacije sredstava u toku **2022. godine** je na nižem nivou u odnosu na ostale godine realizacije Industrijske politike (166,55 mil. €, 77,32%), usljed globalnih izazova i situacije na tržištu uzrokovane ratom u Ukrajini, eksternim faktorima kao što je rast inflacije i kamatnih stopa i uslovima post Covid krize. U manjem obimu u odnosu na ranije godine realizovani su različiti programi, projekti i aktivnosti na planu razvoja infrastrukture, finansijske podrške za unapređenje razvoja industrije, posebno prerađivačke industrije, jačanja inovativnosti, digitalne transformacije, izvoznih performansi privrede, zelene ekonomije, itd.

2023. godinu uglavnom karakteriše stabilizacija eksternih faktora, a samim tim i ulaganja, pa je realizovan čitav set aktivnosti i instrumenata podrške za razvoj industrije gdje je i dalje najveći stepen ulaganja u sektor energetike, ICT infrastrukture i saobraćaja, turističke infrastrukture, finansijske podrške IRFCG, uz programe podrške za razvoj konkurentnosti i inovativnosti i pristup međunarodnom tržištu, u iznosu od 219,78 mil. €.

II INFORMACIJA O NAPRETKU OSTVARENJA STRATEŠKIH I OPERATIVNIH CILJEVA

U cilju mjerljivosti kratkoročnih i srednjoročnih efekata sprovođenja aktivnosti, u okviru predmetnog poglavlja dat je detaljan tabelarni pregled sa ključnim indikatorima učinka koji prate realizaciju aktivnosti na nivou operativnih ciljeva unutar svih strateških ciljeva i pratećom analizom trendova definisanih indikatora uticaja i indikatora učinka sa polaznim, ciljnim i ostvarenim vrijednostima za period implementacije Industrijske politike 2019-2023, uz poseban osvrt na analizu rezultata i postignuća, kao i razlozima nedostizanja utvrđenih ciljeva. Nedostupnost određenog broja indikatora (Izveštaj Svjetskog ekonomskog foruma (WEF), Izveštaj Svjetske banke o lakoći poslovanja (Doing business, Global Enabling Trade Index, rangiranje, istraživanje o statistici istraživanja i razvoja-MNTR/Monstat...) onemogućila je obuhvatnije sagledavanje i analizu trenda realizacije i ocjenu napretka u postizanju utvrđenih ciljeva i pratećih indikatora. Takođe, posebno je važno imati u vidu i cjelokupan ambijent u toku vremenskog perioda implementacije, koji su obilježili eksterni uticaji koji su uslovlili usporavanje ekonomskog rasta i prilagođavanje novonastalim okolnostima poput pandemije COVID 19, posljedica ratnih dešavanja na prostoru Ukrajine, ali isto tako i interni faktori poput sajber napada na Vladinu infrastrukturu i otežani uslovi funkcionisanja brojnih servisa namijenjenih privredi, a dodatno i neadekvatno planiranje u pojedinim aktivnostima usljed nepotpune ispunjenosti preduslova za adekvatnu realizaciju (npr. institucionalne strukture, postojeće zakonodavstvo, podizanje svijesti itd.).

1. Indikatori uticaja i učinka po strateškim i operativnim ciljevima sa analizom uzroka

Strateški cilj 1. Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj

Ključna pitanja definisana u okviru realizacije ovog kompleksnog strateškog cilja obuhvatila su potrebu unapređenja i daljeg razvoja energetske i saobraćajne infrastrukture u funkciji kvalitetnijeg snabdijevanja električnom energijom i sigurnijeg transporta; investicije u valorizaciju važnih resursa mineralnih sirovina za revitalizaciju industrijske proizvodnje; investicije u šumarstvu i drvopreradi, povećanje stepena finalizacije u preradi osnovne sirovine i smanjenje izvoza proizvoda od drveta niskog stepena finalizacije, efektivno korišćenje potencijala ljudskih resursa kroz aktivnosti na modernizaciji obrazovnih programa stručnog obrazovanja i studijskih programa i kreiranju potrebnih znanja i vještina u skladu sa potrebama privrede kao i poboljšanje na polju regulative i opšteg poslovnog okruženja.

INDIKATOR UTICAJA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	TREND ³
Indeks globalne konkurentnosti (GCI, WEF)	73/141 (2019) ⁴	N/a	/	63	n/a	∅
Učešće industrije u Bruto dodatoj vrijednosti, BDV (Monstat)	12,4% ⁵	13,3%	11,6% poslednji raspoloživi podaci su za 2022.	13,5%.	11,6% poslednji raspoloživi podaci su za 2022. ⁶	↓

³ Trend rasta u odnosu na 2018.↑, trend pada u odnosu na 2018.↓, Nema raspoloživih podataka ∅

⁴ Indeks globalne konkurentnosti (Global Competitiveness Index, GCI), koji objavljuje Svjetski ekonomski forum (WEF), izvor za podatke za 2019 (poslednji raspoloživi podaci): <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2019/country-economy-profiles/#economy=MNE>

⁵ https://monstat.org/userfiles/file/GDP/2019/Godisnji%20BDP%202018_crn.pdf

⁶ https://monstat.org/uploads/files/BDP/2022/Godisnji%20BDP%202022_crn.pdf

Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj, praćeno je stepenom ostvarenosti indikatora uspjeha, kroz poboljšanje ekonomskih performansi izraženo međunarodnim indikatorima konkurentnosti i povećanjem učešća sektora industrije (B-E) u BDV.

Kada je u pitanju indikator učešće industrije u BDV, u crnogorskoj ekonomiji sa dominantnim učešćem usluga u strukturi BDV, i pored evidentiranog nedostizanja ciljne vrijednosti indikatora u smislu procentualnog učešća, industrija zadržava kontinuitet učešća u strukturi sa blagim trendom rasta u bruto dodatoj vrijednosti koja je povećana sa početnih 466.017.000 € u 2018.g. na iznos od 498.571.000 € u 2022.g., sa trendom rasta bruto dodate vrijednosti prerađivačke industrije za 21% u 2022.g u odnosu na 2021.g.

Operativni cilj OC 1.1. Unapređenje i dalji razvoj energetske i saobraćajne infrastrukture						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
Instalisana snaga kapaciteta energetskog sektora	884,975 MW ⁷	1.047,07 MW	1.050,00 MW	1.414,675 MW	1.080,00 MW	↑
Indeks globalne konkurentnosti-stub 2 - Infrastruktura	Rang 83/141 (GCI, WEF 2019)	GCI 2020 (Posljednji dostupan podatak za 2019 – Rang 83/141)	n/a	Rang 75	n/a	∅
Operativni cilj OC 1.2. Unapređenje ICT infrastrukture za rast konkurentnosti preduzeća						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
Učešće ICT u BDP	3,7% - učešće u BDP, stalne cijene (2018, Monstat)	4,1 % (2020 Monstat)	3.7% (Izvor: Monstat 2021 GDP)	6%	4,3% ⁸	↑
Dostupnost NGN širokopojasno pristupa	70% ⁹	80%	81.7%	95%	82,02%	↑
Povećanje broja skupova podataka na portalu otvorenih podataka	39 skupova podataka	123 datasetova	197 datasetova – povećanje of 60%	Rast 200%	197 skupova podataka- rast 500% u odnosu na početnu ¹⁰	↑
Operativni cilj OC 1.3. Podsticati održivo upravljanje resursima						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
Učešće šumarstva i drvne industrije u BDV (%)	0,3 učešće u BDV (2017, Monstat)	0,54% (2018.g. - posljednji raspoloživi podatak usljed nove metodologije obračuna za oblast šumarstva	Učešće šumarstva i drvne industrije- 0,52% Monstat (podatak se odnosi na 2021.g.).	0,6 učešće u BDV	0,581% Monstat (podatak se odnosi na 2022.g)	↑
Broj ugovora o koncesijama za detaljna geološka istraživanja i eksploataciju čvrstih mineralnih sirovina	37 ¹¹	52 (povećanje od 40,5%)	54 ugovora	Povećanje broja ugovora za 15% u odnosu na početnu vrijednost	52 ugovora- povećanje broja ugovora od 40,5% ¹²	↑
Operativni cilj OC 1.4. Razvoj ljudskog kapitala kroz obrazovanje i sticanje vještina za konkurentnost						

⁷ Izvor: Podaci Min.energetike-izvod iz Energetskog bilansa

⁸ https://www.monstat.org/uploads/files/BDP/2022/Godisnji%20BDP%202022_crn.pdf

⁹ Procenat domaćinstava u području dostupnosti NGA (30Mbit/s). Izvor: Strategija razvoja informacionog društva Crne Gore do 2020. godine.

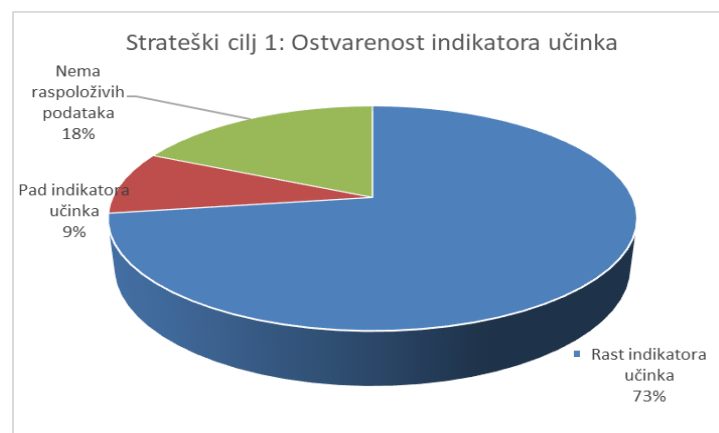
¹⁰ <https://www.data.gov.me/>

¹¹ Izvor: Ministarstvo ekonomije

¹² Izvor: Ministarstvo energetike i rudarstva

INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
SME Policy index– Indeks Akta o MSP, Preduzetničko učenje poddimenzija 1.1	4,08 (2019)	2019 - 4,08	SME Policy Indeks 2022 - 4,61	4,4	Posljednji raspoloživi podatak SME Policy Index 2022 - 4,61 ¹³	↑
Broj zaposlenih u Industrijskom sektoru i učešće u ukupnoj zaposlenosti (Monstat)	21.584 (11,4% ukupne registrovane zaposlenosti) ¹⁴	20.027 zaposlenih (11,3% ukupne registrovane zaposlenosti u 2020)	23.780 zaposlenih (rast od 18.7%)	Rast 4%t	23.780 zaposlenih (rast od 10% u odnosu na početnu -posljedni dobijeni podaci od Monstata 2022) ¹⁵	↑
Operativni cilj OC 1.5. Unapređenje regulatornog okvira i poslovnog ambijenta						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
Indeks lakoće poslovanja (DB, Doing Business, World Bank)	50/190 (Doing business Izveštaj 2019)	Doing Business 2021 (posljedni raspoloživi podaci DB 2020, Rank 50/190)	Podatak nije dostupan, Svjetska banka je u 2021.g prestala sa objavljivanjem Izveštaja DB o lakoći poslovanja	32 (Doing business Report 2024)	n/a	∅
Broj e-licenci na portalu e-uprave	282 licence	337 – 20% povećanje 20%	255 (217 za pravna lica)	Povećanje za 30%	257 licenci ¹⁶	↓

U nastavku je dat grafički prikaz ostvarenosti indikatora učinka u okviru Strateškog cilja 1:

OC 1.1. Unapređenje i dalji razvoj energetske i saobraćajne infrastrukture- prateći indikator učinka koji mjeri instalisanu snagu kapaciteta i pored nedostizanja planirane ciljne vrijednosti, bilježi trend rasta od 22% u 2023.g. u odnosu na 2018.g. Kod određenog dijela aktivnosti zabilježena je kontinuirana realizacija uz nešto sporiju dinamiku u odnosu na planiranu kod revitalizacije hidro-energetskih kapaciteta, ekološke rekonstrukcije TE Pljevlja, uz određena kašnjenja u otpočinjanju aktivnosti na rekonstrukciji mHE u vlasništvu EPCG kao i kašnjenje u stvaranju preduslova na planu izgradnje solarnih elektrana i vjetroelektrane Brajići. Stavljanjem u funkciju 2 nove mHE, kroz projekte rekonstrukcije uz poštovanje svih ekoloških standarda sačuvani su i povećani kapaciteti postojećih malih hidroelektrana. Dodatno, ciljna vrijednost od 1.414,675 MW je data na osnovu plana izgradnje i stavljanja u funkciju novih kapaciteta VE "Gvozd" (54,6 MW, planska dokumentacija je kasnila i početak izgradnje je predviđen u 2024.g.), SE "Briska

¹³ OECD SME Policy Index 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index_24136883

¹⁴[https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.monstat.org%2Fuploads%2Ffiles%2Fzarade%2F2023%2FZaposleni%25202010-%25202022%2520za%2520sait%2520\(11\)\(5\).xls&wdOrigin=BROWSELINK](https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.monstat.org%2Fuploads%2Ffiles%2Fzarade%2F2023%2FZaposleni%25202010-%25202022%2520za%2520sait%2520(11)(5).xls&wdOrigin=BROWSELINK)

¹⁵[https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.monstat.org%2Fuploads%2Ffiles%2Fzarade%2F2023%2FZaposleni%25202010-%25202022%2520za%2520sait%2520\(11\)\(5\).xls&wdOrigin=BROWSELINK](https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.monstat.org%2Fuploads%2Ffiles%2Fzarade%2F2023%2FZaposleni%25202010-%25202022%2520za%2520sait%2520(11)(5).xls&wdOrigin=BROWSELINK)

¹⁶ Izvor: MJU

gora" (250 MW, nije završena planska dokumentacija) i VE "Brajčići" (100,8 MW, nije završena planska dokumentacija).

OC 1.2. Unapređenje ICT infrastrukture za rast konkurentnosti preduzeća - Indikator učinka- dostupnost NGN širokopojasnog interneta na kraju 2023.g. iznosi 82,02%, čime je nastavljen kontinuirani trend porasta u odnosu na prethodni period, a imajući u vidu dinamiku razvoja broadband-a, potrebno je naglasiti da dostupnost NGN širokopojasnog pristupa sa brzinama većim od 100Mbps bilježi začajan porast u okviru ovog indikatora. S obzirom na dinamičan razvoj širokopojasnog pristupa internetu, bilježi se kontinuirani rast i procenat preduzeća koji imaju pristup internetu iznad 30Mbps, kao i preduzeća koja imaju pristup internetu iznad 100Mbps, što uz započeto komercijalno pružanje mobilnih 5G usluga tokom 2022.g. uključujući ostale aktivnosti u ovom segmentu doprinosi da prateći indikator učinka- rast učešća ICT u BDP bilježi trend rasta i isti je u 2022.g. iznosio 4,1%.

Ujedno, kroz uspostavljanje novih funkcionalnosti i unapređenje Portala otvorenih podataka u periodu trajanja implementacije zabilježen je značajan porast broja skupova podataka sa 39 na 197 datasetova, koji su u posljednjoj godini ostali na nivou 2022.g. iz razloga nedostupnosti portala usljed sajber napada na mrežnu infrastrukturu Vlade, što je onemogućavalo funkcionalnost portala u skladu sa planom. A imajući u vidu nemogućnost osposobljavanja u smislu njegove potpune funkcionalnosti, u julu 2023. godine je odlučeno da se izradi novi data.gov.me portal i kasnije poveća broj dostupnih data setova, koji će dodatno unaprijediti poslovni ambijent, portal e-uprave i broj usluga koje se pružaju.

OC 1.3. Podsticati održivo upravljanje resursima - U dijelu koji se odnosi na realizaciju podsticanja održivog upravljanja resursima u cilju efikasne valorizacije raspoloživih sirovina, uz kontinuirane investicije u skladu sa godišnjim planovima koncesija, uvećan je broj ugovora o koncesijama za geološka istraživanja i eksploataciju mineralnih sirovina u odnosu na baznu vrijednost iz 2019.g. (u 2023.g. 52 ugovora), realizovane su aktivnosti proizvodnje mineralnih sirovina kao preduslov u cilju razvoja rudarske djelatnosti, odnosno obezbjeđenja sirovine za ostale grane industrije.

U pogledu unapređenja ponude drvene sirovine u cilju njene bolje dostupnosti za drvoprerađivače, realizacija plana sječa na godišnjem nivou kreće se na nivou 60-70% u kom smislu je i dalje aktuelan izazov iz ranijeg perioda i neophodnost ugovaranja poslova na izradi Programa gazdovanja u što ranijem periodu godine. Kada je riječ o ostvarenosti indikatora učešće drvene industrije i šumarstva u BDV-u, zabilježen je neznatan trend rasta sa 0,54% (podatak za 2018.g., posljednji raspoloživi podatak usljed nove metodologije obračuna za oblast šumarstva) na 0,58% koliko je iznosilo učešće u 2022.g.

OC 1.4. Razvoj ljudskog kapitala kroz obrazovanje i sticanje vještina za konkurentnost - Realizovane aktivnosti koje su doprinijele razvoju ljudskog kapitala kroz obrazovanje i sticanje vještina za konkurentnost industrije u cilju rješavanja prepoznatih izazova ogledaju se u usvajanju značajnog broja standarda zanimanja iz oblasti industrije i izradi i usvajanju standarda stručnih kvalifikacija iz oblasti industrije, usvojenih obrazovnih programa iz oblasti industrije, kao i realizacije programa obrazovanja i osposobljavanja za nezaposlena lica u pripremi za zapošljavanje u sektoru industrije.

Realizovane aktivnosti doprinijele su ostvarenju indikatora učinka Indeks Akta o MSP za 2022.g. za Preduzetničko učenje (poddimensija 1.1) na 4,61 u 2022. u odnosu na 4,08 u 2019. godini, a dodatno i nastavka pozitivnog trenda rasta broja zaposlenih na nivou industrijskog sektora koji je prema raspoloživim podacima iz administrativnih izvora na kraju 2022.g. iznosio 23.780, uz povećanje od preko 10% u poređenju sa baznom 2018. godinom.

Operativni cilj OC 1.5. Unapređenje regulatornog okvira i poslovnog ambijenta - Na planu unapređenja regulatornog okvira i poslovnog ambijenta, nastavljene su aktivnosti na unapređenju portala e-uprave u dijelu plaćanja elektronskih usluga, kroz uvođenje novih elektronskih usluga organa državne/lokalne uprave koje se mogu platiti na elektronski način, kao i na uspostavljanju potpune elektronske registracije preduzeća. U okviru pojednostavljenja procesa izdavanja biznis licenci od strane organa državne uprave (e-licence), usljed sajber napada na Vladinu infrastrukturu polovinom 2022.g. i prekidom rada ključnih informacionih sistema neophodnih za nesmetano funkcionisanje državne uprave i servisa koji se pružaju građanima i privredi, onemogućen je bio pristup i rad informacionih sistema. Navedeno je uslovilo da i pored početnog ostvarenja indikatora učinka broj implementiranih servisa bude manji odnosno

nedostizanje indikatora učinka –u pravcu povećanja broja licenci za pravna lica u Registru licenci na stranici portalu e-uprava.

U dijelu ranije prepoznatog izazova na uvođenju jedinstvenog informacionog sistema u oblasti planiranja i izgradnje objekata, nakon određenog kašnjenja iz prethodnog perioda GIS informacioni sistem je uspostavljen, ali ipak nije ni u 2023.g. došlo do potpune implementacije i uspostavljanja GIS portala, koje je prolongirano za 2024.g. čime će se doprinijeti stvaranju veće interakcije između strana u procesu i boljeg poslovnog okruženja.

Strateški cilj 2: Unapređenje investicija i finansija za modernizaciju industrije

Ključna pitanja definisana u okviru navedenog strateškog cilja se odnose na olakšavanje pristupa finansijskim instrumentima za razvoj industrije i sektorima koji podržavaju industrijski razvoj, unapređenje regulatornog okvira u cilju implementacije novih finansijskih instrumenata i ambijenta za privlačenje investicija i tehnološku modernizaciju kroz stimulatívne mjere i realizaciju investicionih ulaganja u sektor prerađivačke industrije.

INDIKATOR UTICAJA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	TREND
Zaduživanje finansijskih institucija u Crnoj Gori od finansijskih institucija u okviru EU, za plasman u sektoru industrije	100 miliona € (04.07.2018.) IRF kredit od EIB za MSP & prioritetne projekte, prva tranša ¹⁷	150 mil.€ (kumulativno 2019 i 2020)	150 mil. € (kumulativno 2021 i 2022)	30% rast u odnosu na 2018.	400 mil. € (kumulativno 2018-2023.)	↑
Investicije u osnovna sredstva (B-E)	121 milion eura (industrija 2018, Monstat) ¹⁸	109 mil. € (Monstat)	113 mil.€, industrija 27 mil. €)	20% rast u odnosu na 2018.	n/a poslednji raspoloživi podaci su za 2022- 113 mil.€) ¹⁹	↓

Unapređenje investicija i finansija za modernizaciju industrije praćeno je stepenom ostvarenosti indikatora uticaja koji se odnosi na zaduživanje finansijskih institucija u Crnoj Gori od finansijskih institucija u okviru EU, za plasman u sektoru industrije, ostvareni indikator uticaja pokazuje da je zaduživanje finansijskih institucija za plasmane u industriji (IRFCG) iznosilo 100 miliona u 2018, dok na kraju 2023. godine iznosi 400 mil€ kumulativno, čime je unaprijeđena raspoloživost, dostupnost i pristup finansijama za jaćanje konkurentnosti privrede.

Kada je u pitanju indikator Investicija u osnovna sredstva u sektoru industrije, isti pokazuje blagu tendenciju pada sa 121 mil€ u 2018. na 113 mil€ u 2022. godini iz razloga smanjenja investicija u sektor metaloprerađivačke industrije (Uniprom KAP Podgorica i Tosćelik Special Steel Nikšić), iako su realizovana znaćajna ulaganja države u modernizaciju i direktno investiranje u proizvodne objekte, pogone i opremu, kroz različite programske inicijative.

Operativni cilj OC 2.1. Unapređenje pristupa finansiranju za konkurentna i inovativna preduzeća						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
GCI index (stub 9.02 finansiranje MSP)	Rang 43/141	n/a GCI 2020 (poslednji raspoloživi podaci za 2019. Rang 43/141.)	n/a	Rang 39/141	n/a	∅

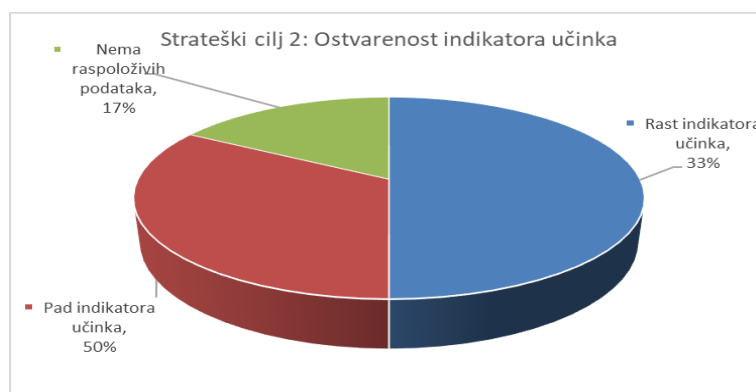
¹⁷ <https://www.irfcg.me/me/2014-03-18-14-49-28/535-irf-i-eib-potpisali-danas-novi-kreditni-aranzman>

¹⁸ https://www.monstat.org/userfiles/file/investicije/2018k/2018_Investicije%20u%20osnovna%20sredstva%20kona%C4%8D_Saopstenje.pdf

¹⁹ https://www.monstat.org/uploads/files/investicije/2022k/Investicije%20u%20osnovna%20sredstva_2022_.pdf

Ukupna vrijednost dodijeljenih kredita privrednim društvima u privatnom vlasništvu (CBCG)	1.004.162 ²⁰ hilj €	1.081.267 hilj € (rast od 7,7%)	1.211.865 hilj € (rast u odnosu na 2021, 7,75%)	Rast 10% u odnosu na 2018.	1,275,701 hilj € (rast od 17,98% u odnosu na baznu)	↑
Operativni cilj OC 2.2. Kreiranje regulatornog okvira i implementacija novih finansijskih instrumenata						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	
VCPE indeks, Indeks atraktivnosti ulaganja, rangiranje	85/125 ²¹ (2018)	77/125	77/125 (2021, poslednji raspoloživi podaci)	Poboljšanje u rangu IESE VCPE Indexa za 10%	92/125 ²²	↓
Broj EU programa i finansijskih instrumenata kojima se pristupilo	3/3 (COSME, WB EDIF, H2020)	4/5 (COSME, WB EDIF, H2020, EASI)	5/5 (COSME, WB EDIF, Horizon Europe, EASI, CEB)	4/5	5/5	↑
Operativni cilj OC 2.3. Podsticanje investicija u modernizaciju prerađivačke industrije						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	
Učešće sektora prerađivačke industrije u BDV (stalne cijene, Monstat)	4,83% učešće u BDV (2018, Monstat) ²³	4,89% (2020, stalne cijene)	4,8% učešće u BDV (2021, stalne cijene)	5,2% učešće u BDV	4,63% učešće u BDV (2022, stalne cijene) ²⁴	↓
Produktivnost rada u prerađivačkoj industriji	15.109 € (2018, Monstat) ²⁵	15.274 € Monstat)	16.269 € (2021, Monstat) 15% rast u odnosu na 2019	5% rast	17.240€ (2022, Monstat) Rast 14,10% u odnosu na 2018. ²⁶	↑

U nastavku je dat grafički prikaz ostvarenosti indikatora učinka u okviru Strateškog cilja 2:

OC 2.1. Unapređenje pristupa finansiranju za konkurentna i inovativna preduzeća - vrijednost indikatora učinka GCI indexa (stub 9.02 finansiranje MSP) 43/141 u skladu sa poslednjim raspoloživim podacima za 2019. godinu, što predstavlja učinak realizovanih mjera kojima je unaprijeđeno finansiranje preduzeća iz sektora industrije i sektora koji podržavaju industrijski razvoj, različitim instrumentima finansiranja poput kredita, faktoringa, garancija, grantova za samozapošljavanje, bespovratne podrške preduzećima, mladima, ženama, zanatlijama, itd.

Navedena finansijska podrška od strane države i državnih institucija je podržana i odgovarajućom kreditnom podrškom od strane bankarskog sektora, čime kretanje indikatora učinka koji se odnosi na

²⁰ CBCG, Statistika KS banaka, Tabela Tabela 1.6 - Sektorska struktura kredita (<https://www.cbcg.me/me/statistika/statisticki-podaci/monetarna-i-finansijska-statistika/monetarne-finansijske-institucije>)

²¹ <https://blog.iese.edu/vcpeindex/>

²² <https://blog.iese.edu/vcpeindex/files/2023/11/report2023.pdf>

²³ <https://monstat.org/cg/page.php?id=542&pageid=542>.

²⁴ https://monstat.org/uploads/files/BDP/2022/Godisnji%20BDP%202022_crn.pdf

²⁵ Podaci Monstat, BDV prerađivačka industrija u tekućim cijenama / prosječna zaposlenost u sektoru prerađivačke industrije, u 2018. godini.

²⁶ Podaci Monstat, BDV prerađivačka industrija u tekućim cijenama / prosječna zaposlenost u sektoru prerađivačke industrije, u 2022. godini.

ukupnu vrijednost dodijeljenih kredita privrednim društvima u privatnom vlasništvu (CBCG) pokazuje trend povećanja sa 1.004 mld€ na kraju 2018. godine, na 1.275 mld€, na kraju 2023. godine, što predstavlja rast od 17,98%.

OC 2.2. Kreiranje regulatornog okvira i implementacija novih finansijskih instrumenata - analizom kretanja indikatora učinka VCPE indeksa Indeks atraktivnosti ulaganja, koji se odnosi na ulaganja investitora u segment rizičnog kapitala, isti pokazuje trend pada sa 85 pozicije na 92/125, što ukazuje na potrebu završetka uspostavljanja adekvatnog regulatornog okvira i implementacije instrumenta rizičnog kapitala u većem obimu u odnosu na dosadašnja ulaganja kroz EU ENIF fond, u kojem je IRFCG jedan od investitora.

U dijelu pristupa EU programima i finansijskim instrumentima za podršku MSP, prateći relevantni indikator učinka, zaključuje se da je poboljšán pristup EU programima i instrumentima, što je učinak učešća u nekoliko programa, kao što su COSME garancije, WB EDIF, Horizon Europe, EASI, CEB, kao i unaprijeđenih administrativnih kapaciteta za učešće u različitim programima i inicijativama.

OC 2.3. Podsticanje investicija u modernizaciju prerađivačke industrije – kada se analizira učešće sektora prerađivačke industrije u BDV (stalne cijene, Monstat), zapaža se blagi trend smanjenja sa 4,83% u 2018. godini na 4,63% u 2022. godini. I pored navedenog procentualnog pada, evidentan je porast učešća sektora prerađivačke industrije u BDV koji je u 2018. godini²⁷ iznosio 180.276 hilj €, na 198.046 hilj€ u 2022. godini²⁸.

Trend kretanja indikatora učinka koji se odnosi na produktivnost rada u prerađivačkoj industriji, ukazuje na rast sa 15.109 € u 2018. godini, na 17.240 u 2022. godini, odnosno za 14,10%.

Strateški cilj 3: Podsticanje inovacija, transfera tehnologije i razvoja preduzetništva

Ključna pitanja definisana u okviru navedenog strateškog cilja odnose se na potrebu podsticanja inovacione infrastrukture i inovacija, saradnju preduzeća i nauke, unapređenje kapaciteta za korišćenje EU fondova za razvoj, daljeg razvoja preduzetništva, zelene ekonomije, diverzifikacije ponude industrijskog sektora i razvoja digitalne transformacije preduzeća.

INDIKATOR UTICAJA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	TREND
Globalni indeks inovativnosti, GII	37,7 (45. mjesto na listi od 126 zemalja) ²⁹	35,39 (49 ³⁰ mjesto na listi od 131 zemlje)	n/a	40.	27,8 (36. mjesto na listi od 132 zemlje) ³¹	↑
Globalni indeks preduzetništva, GEI	31,2 (60. mjesto na listi od 137 zemalja) ³²	n/a	n/a	54.	n/a	∅

Podsticanje inovacija praćeno indikatorom uticaja Globalni indeks inovativnosti, GII, pokazuje da se u periodu implementacije Industrijske politike, rangiranje Crne Gore poboljšalo sa 45. mjesta u 2018. godini na 36. mjesto na listi od 132 zemlje, u 2023. godini, čime se zaključuje da je inovacioni kapacitet preduzeća unaprijeđen realizacijom planiranih aktivnosti.

Analiza indikatora uticaja koja se odnosi na oblast preduzetništva i podrške poslovanju preduzećima može izmjeriti analizom indikatora učinka, imajući u vidu da indikator učinka Globalni indeks preduzetništva, GEI nije raspoloživ od nakon 2019. godine kada je Crna Gora rangirana na 60. mjesto na listi od 137 zemalja.

²⁷ https://www.monstat.org/userfiles/file/GDP/2019/Godisnji%20BDP%202018_crn.pdf

²⁸ https://www.monstat.org/uploads/files/BDP/2022/Godisnji%20BDP%202022_crn.pdf

²⁹ <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report#>

³⁰ https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf

³¹ <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>

³² https://thegedi.org/wp-content/uploads/dlm_uploads/2017/11/GEI-2018-1.pdf

Operativni cilj OC 3.1. Razvoj inovacione infrastrukture u skladu sa potrebama preduzeća						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
Broj registrovanih inovativnih organizacija	33 inovativnih organizacija ³³	93 inovativne organizacije (12 upisano u 2020.)	104 (rast 166,67% u odnosu na 2021)	120 inovativnih organizacija	168 subjekata inovacione djelatnosti (od toga 58 startapovi)	↑
GCI index (stub 12)	Rang 74/141	GCI 2020 (poslednji raspoloživi podaci za 2019 - Rang 69/141)	n/a	Rang 65/141	n/a	∅
Operativni cilj OC 3.2. Unapređenje inovacionih aktivnosti kroz saradnju naučno-istraživačkih institucija i preduzeća						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	
Ukupna domaća potrošnja na istraživanje i razvoj GERD kao % BDP	0,37% BDP (2017)	0,36% BDP (2019) ³⁴	Poslednji zvanični podaci za I&R dostupni za 2019.g., dok je istraživanje za 2020.g. u toku. Relevantno za sva tri indikatora.	0,55% BDP	n/a ³⁵	∅
Iznos ulaganja u istraživanje i razvoj poslovnog sektora	Poslovni sektor 2,8 mil € (2017 Ministarstvo nauke, 18%) ³⁶	Poslovni sektor 2,11 mil. € (2019. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta 14%)	n/a	Rast ulaganja za 20% u odnosu na baznu	n/a	∅
Broj angažovanih na poslovima istraživanja i razvoja	1528 istraživača, 695 istraživača (FTE) (u 2017.)	1586 istraživača, 685 istraživača (FTE) u 2019.	n/a	Povećanje za 15% u odnosu na baznu	n/a	∅
Operativni cilj OC 3.3. Razvoj institucionalne infrastrukture i usluge podrške za razvoj preduzetništva						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	
SME Policy index Indeks Akta o MSP Preduzetničke vještine, poddimenzija 8a)	2,35 (2019) ³⁷	2019 - 2,35	SME Policy Index 2022 - 3,28 ³⁸	2,8	n/a	↑
SME Policy index Indeks Akta o MSP Usluge podrške za MSP, poddimenzija 5a2)	3,83 (2019)	2019 - 4,23	SME Policy Index 2022 - 4,69	4,2	n/a	↑

³³ Izvor: Ministarstvo nauke (2018) i Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija (2023)

³⁴ Podatak Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, Saopštenje za 2019. godinu. <https://wapi.gov.me/download/3fdd48be-7bb7-439f-a7b8-2a1f073b4078?version=1.0>

³⁵ Statistička istraživanja vezana za istraživanje i razvoj u 2023. godini nijesu realizovana. Krajem 2023. godine MPNI je ugovorilo relevantni istraživački institut koji će razviti adekvatnu metodologiju i upitnike i sprovesti prikupljanje i obradu statističkih podataka za period 2021., 2022. i 2023. godine. Navedeno važi za sva tri indikatora učinka.

³⁶ Podatak Ministarstva nauke, Saopštenje o statistici istraživanja i razvoja za 2017. godinu

³⁷ OECD SME Policy Index 2019, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/g2g9fa9a-en.pdf?expires=1570609300&id=id&accname=guest&checksum=A1F5656ACC2C231456C1C9BD7A100FCE>

³⁸ OECD SME Policy Index 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index_24136883 (važi za oba indikatora)

Operativni cilj OC 3.4. Podsticanje razvoja zelene ekonomije						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	
Procenat prerađenog industrijskog otpada	3,4% (39Monstat, 2017)	7,7% (2019.g.) % prerađenog ukupnog otpada	n/a	3,8% ⁴⁰	14% ⁴¹ procenat prerađenog ukupnog otpada – podatak za 2022.posljednji dostupan podatak	↑
Nivo emisija gasova sa efektom staklene bašte	3.494 Gg CO ₂ eq (industrija 411 Gg CO ₂ eq) ⁴² (2015)	350,57 Gg CO ₂ eq ⁴³ (2019)	n/a	Smanjenje emisije gasova za 5%	n/a	↑
Količina izvezenog opasnog otpada (novi indikator)	/	76.070 t (ostvarena vrijednost 2021)	5.350 t	25.000 t očekivana količina	21.977 t kontaminiranog zemljišta i 220 t kontaminiranih vreća ⁴⁴	↓
Broj podržanih korisnika subvencijama Eko fonda (novi indikator)	/	30 korisnika	54	60 korisnika	51 korisnik	↑
Operativni cilj OC 3.5. Podrška diverzifikaciji ponude industrijskog sektora u regionalnom kontekstu						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	
Broj podržanih manifestacija kroz različite programa podsticanja razvoja preduzetništva u ruralnim sredinama	331 manifestacija (2018) ⁴⁵	138 manifestacija (2020) Kumulativno 2019-2020 broj manifestacija je 550	411 manifestacija - Povećanje od 297%	Povećanje za 30% u odnosu na bazu	549 manifestacija Povećanje od 133% u poređenju sa 2019. godinom	↑
Operativni cilj OC 3.6. Podsticanje digitalne transformacije preduzeća						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	
Index online usluga (OSI)	0,6667 skor (2018, 0-1, najbolji je 1) ⁴⁶	0,54 Indeks on-line usluga u 2020. (EGDI Index 2020.)	0,55 Indeks on-line usluga u 2022. (EGDI Index 2022.)	Povećanje za 20%	n/a (poslednji raspoloživi podaci su za 2022. godinu) ⁴⁷	↓
Procenat preduzeća koja su putem on-line trgovine prodavala svoje proizvode i usluge (inovirani indikator)	26,9% (2017) ⁴⁸	84,5% kompanija koje imaju Web sajt (72,3% dostupan katalog/cjenovnik i 61,7% linkovi ili reference na društvenim mrežama 2020)	85% preduzeća posjeduje Web sajt (74,5 % dostupan katalog/cjenovnik i 65% linkovi ili reference na društvenim mrežama 2022) ⁴⁹	Procenat preduzeća koja imaju Web sajt povećan za 4 %	85,4% preduzeća posjeduje Web site (75,8% dostupan katalog/cjenovnik i 66,1% linkovi ili reference na društvenim mrežama 2023) ⁵⁰	↑

³⁹ Istraživanjem o industrijskom otpadu (OT-IND) su bile obezbijedene informacije o vrsti i kolicini otpada koje generišu, interno preraduju i odlažu privredni subjekti iz sektora industrije (B,C,D i E), na bazi čega su i utvrđene očekivane vrijednosti indikatora Izvor: Monstat, https://www.monstat.org/cg/prikazi_metapodatke.php?id=1001&pageid=1001&name=Godi%9Ane%20istra%9Evanje%20o%20industrijskom%20otpadu#Statistical%20presentation

⁴⁰ Metodološka izmjena- za % prerađenog industrijskog otpada su raspoloživi podaci u periodu 2017. do 2018.g, nakon čega se podaci prikazuju na ukupnom nivou.

⁴¹ <https://www.monstat.org/uploads/files/otpad/2022/Stvoreni%20i%20obra%4%91eni%20otpad%20u%202022.godini.pdf>

⁴² Izvor: Drugi ažurirani dvogodišnji izvještaj Crne Gore o klimatskim promjenama, Vlada Crne Gore, 4. april 2019, str. 50.

⁴³ Izvor: Treći dvogodišnji ažurirani izvještaj Crne Gore o klimatskim promjenama, str. 49. <https://www.gov.me/dokumenta/3b8af3ba-368b-45a9-8180-d48fb62c8e90>. Crna Gora je, uz podršku kancelarije UNDP-a započela izradu Četvrtog nacionalnog izvještaja i Prvog dvogodišnjeg izvještaja o transparentnosti, koji e zajedno biti dostavljeni UNFCCC-u do kraja 2024. kada će poslednje vrijednosti biti dostupne.

⁴⁴ Izvor: Agencija za zaštitu životne sredine/ implementaciona agencija za projekat "Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje – IWMCIP"

⁴⁵ Izvor: Ministarstvo turizma (2018), Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera

⁴⁶ <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/114-Montenegro/dataYear/2018>

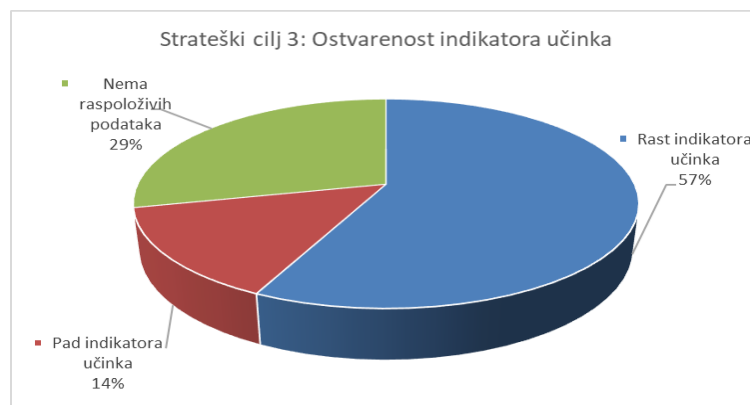
⁴⁷ <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/114-Montenegro/dataYear/2022>

⁴⁸ <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=459&pageid=457>

⁴⁹ <https://monstat.org/uploads/files/ICT/2022ent/Saop%5%A1tenje%202022%20Preduzeca.pdf>

⁵⁰ <https://monstat.org/uploads/files/ICT/2023/preduzeca/Saop%5%A1tenje%202023%20Preduzeca.pdf>

U nastavku je dat grafički prikaz ostvarenosti indikatora učinka u okviru Strateškog cilja 3:

OC.3.1. Razvoj inovacione infrastrukture u skladu sa potrebama preduzeća -U dijelu unapređenja inovacione infrastrukture, analiza indikatora učinka ukazuje da je povećan broj registrovanih inovativnih organizacija sa 33 u 2018. godini na 168 subjekata inovacione djelatnosti u 2023. godini, čime se zaključuje da je realizovanim aktivnostima značajno unaprijeđen nivo i obuhvat inovacione infrastrukture koji pored IPC Tehnopolisa, obuhvata i izgradnju NTP, osnivanje Fonda za inovacije, dva Centra izvrsnosti i druge subjekte inovacione djelatnosti.

Analizom indikatora učinka GCI index (stub 12), koji se odnosi na unapređenje inovacionih sposobnosti, evidentan je rang 69/141 u 2019. godini u skladu sa poslednjim raspoloživim podacima za 2019. godinu, pa je za navedenu oblast relevantnije pratiti indikatore uticaja i rezultata posebno iz razloga što postignuti rezultati aktivnosti koje su sprovedene u ovoj oblasti na nacionalnom nivou ukazuju na značajno poboljšanje inovacionih sposobnosti preduća implementacijom različitih programa i inicijativa, pa je relevantnije pratiti indikatore uticaja i rezultata.

OC 3.2. Unapređenje inovacionih aktivnosti kroz saradnju naučno-istraživačkih institucija i preduzeća -

U segmentu praćenja učešća ukupne domaće potrošnje na istraživanje i razvoj (GERD) kao % BDP kroz jačanje inovacionih aktivnosti i saradnje industrijskog sektora i naučno-istraživačkih institucija, zaključuje se da se navedeni indikator povećao sa 0,37% BDP u 2017. godini na 0,55% BDP u 2019. godini, kada su raspoloživi poslednji podaci, čime se zaključuje da se učešće istraživanja i razvoja u BDP povećalo za 0,18%, kao učinak realizovanih aktivnosti grantova podrške za start up i inovativna preduzeća i programske podrške u okviru projekata EUREKA, COSME (SMP), H2020 (Horizon Europe), EIC, itd.

Kada je riječ o ulaganju u istraživanje i razvoj poslovnog sektora, analiza ukazuje da su smanjena ulaganja poslovnog sektora u istraživanje i razvoj imajući u vidu ulaganja iz 2018. godine u iznosu od 2,8 mil€ u odnosu na 2,11 mil.€ u 2019. godini za koju postoje poslednji raspoloživi podaci. Analiza broja angažovanih istraživača na poslovima istraživanja i razvoja ukazuje da je u 2017. godini bilo angažovano 1.528 istraživača i 695 FTE istraživača, dok je u 2019. godini (poslednji raspoloživi podaci) bilo angažovano 1.586 istraživača, uz neznatno smanjen broj FTE istraživača na 685.

Navedena tri indikatora treba sagledati sa rezervom imajući u vidu neraspoloživost statističkih podataka do kraja implementacionog perioda Industrijske politike. MPNI je krajem 2023. ugovorilo sprovođenje statističkog istraživanja za period 2021., 2022. i 2023. godine, koji će dati relevantne informacije za ostvareni napredak na planu unapređenja inovativnosti.

OC 3.3. Razvoj institucionalne infrastrukture i usluge podrške za razvoj preduzetništva - Unapređenje

preduzetništva i vještina za razvoj preduzetništva je analizirano indikatorima SME Policy index –Indeks Akta o MSP, Preduzetničke vještine, poddimenzija (8a) koji ukazuje na trend rasta sa ocjenom 2,35 u 2019. na 3,28 u 2022. godini. Sa druge strane učinak sprovedenih aktivnosti u okviru Industrijske politike na planu jačanja preduzetništva i usluga podrške za MSP se prati posredstvom SME Policy index –Indeksom Akta o MSP, Usluge podrške za MSP, poddimenzija (5a2), koji ukazuje na trend rasta sa ocjenom 3,83 u

2019. na 4,69 u 2022.g., čemu su doprinijele aktivnosti biznis centara i inkubatora, centra kompetencija na planu pružanja konsultantskih usluga, mentoringa, usluga podrške stanarima inkubatora, obuka, itd.

OC 3.4. Podsticanje razvoja zelene ekonomije - U dijelu podsticanja zelenog poslovanja, realizovani su projekti sanacije, remedijacije i zbrinjavanja otpada, grant podrška za razvoj cirkularne ekonomije čiji učinci se prate analizom procenta prerađenog industrijskog otpada, za koji su raspoloživi podaci u periodu 2017. do 2018.g., kada je isti uvećan sa 3,4% na 5,1%., nakon čega su dostupni obrađeni podaci o ukupnim prerađenim količinama otpada koji bilježe tendenciju rasta sa 7,7% u 2019. na 14% u 2022.g. Dodatno, zbog neraspoloživosti podataka za prvobitno definisani, uveden je novi indikator- količina izvezenog opasnog otpada, koji pokazuje trend smanjenja sa 76.070 t u 2021. godini na 21.977 t u 2023. godini, što je oko 88% ostvarenosti u odnosu na očekivanu ciljnu vrijednost za 2023. (25.000t). U istom segmentu nivo emisija gasova sa efektom staklene bašte se smanjio sa 393,19 na 350,57 Gg CO2 eq u 2019. godini za industrijsku proizvodnju i upotrebu proizvoda.

Aktivnosti na podsticanju razvoja zelene ekonomije su realizovane i od Eko fonda programima podrške za fotonaponske sisteme i električna vozila, koji se mjere brojem podržanih korisnika subvencija Eko fonda, koji je uveden 2021. godine, kada je broj korisnika iznosio 30, dok je u 2023. godini taj broj uvećan na 51.

OC 3.5. Podrška diverzifikaciji ponude industrijskog sektora u regionalnom kontekstu- U segmentu diverziifikacije ponude sektora industrije realizovane su aktivnosti podsticajnih mjera u oblasti turizma, razvoj turističke infrastrukture, organizacija manifestacija koji se prate analizom broja podržanih manifestacija kroz različite programe podsticanja razvoja preduzetništva u ruralnim sredinama. Trend kretanja indikatora ukazuje da je u 2018. godini broj manifestacija iznosio 331, dok je u 2023. godini taj broj uvećan na 549 manifestacija, što čini povećanje od 65,86%.

OC 3.6. Podsticanje digitalne transformacije preduzeća- U dijelu podsticanja digitalizacije i digitalne transformacije preduzeća, realizovane su mjere finansijske podrške u vidu grantova i savjetodavna podrška za unapređenje poslovanja primjenom digitalizacije. Učinak navedenih aktivnosti se prati analizom kretanja Indexa online usluga (OSI), koji ukazuje na trend djelimičnog smanjenja sa 0,66 u 2018. godini na 0,55 u 2022. godini.

U istom segmentu za analizu učinka realizovanih aktivnosti pratio se procenat preduzeća koja su putem on-line trgovine prodavala svoje proizvode i usluge, koji je bio raspoloživ za 2017. godinu i ukazivao da 26,9% preduzeća koriste elektronsku trgovinu. Zbog neraspoloživosti navedenog indikatora, uveden je novi indikator koji mjeri procenat preduzeća koje imaju Web sajt (dostupan katalog/cjenovnik i linkovi ili reference na društvenim mrežama-Monstat), koji ukazuje na rastući trend sa 84,5% u 2020. godini na 85,4% preduzeća koja imaju web site u 2023. godini, odnosno 75,8% dostupan katalog/cjenovnik i 66,1% linkovi ili reference na društvenim mrežama.

Strateški cilj 4: Unapređenje pristupa tržišta

Ključna pitanja definisana u oblasti unapređenja pristupa tržištu obuhvatila su potrebu pojednostavljenja procedura u procesu trgovine i smanjenje troškova međunarodnog poslovanja za izvoznike uz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja; povećanje međunarodne konkurentnosti kroz udruživanje u klastere i integraciju u globalne lance vrijednosti i dalju podršku za bolji pristup i internacionalizaciju preduzeća i veću uključenost na tržište regiona i EU.

INDIKATOR UTICAJA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	TREND
Učešće izvoza industrije u ukupnom izvozu roba (Monstat)	91,7%	98,3%	99,1 % podatak za 2022	Povećanje učešća izvoza industrije na 92,5 %	82,9% za 2023.	↑↓
Veći obim trgovine sa EUU i CEFTA zemljama u strukturi ukupne trgovin	2,3 mil € (u 000 €) spoljnotrgovinska razmjena sa EU i CEFTA (77,9%	1,83 mil € (u 000 €) podaci za 2020.g.	2,99 mil € (u 000 €) podaci za 2022.g.)- 30% veći obim trgovine	5% veći obim trgovine sa EU i CEFTA zemljama	3,30 mil € (u 000 €) podaci za 2023.g.- 43% veći obim trgovine	↑

	ukupne spoljnotrgovinske razmjene) ⁵¹				(73,74% ukupne razmjene)	
--	--	--	--	--	--------------------------	--

Unapređenje pristupa tržištu praćeno je stepenom ostvarenosti vrijednosti indikatora uspjeha, kroz nivo rasta robnog izvoza u industriji (B-E) i rast spoljnotrgovinske razmjene sa EU i CEFTA kroz ekonomsku integraciju. Kada je u pitanju indikator učešće izvoza industrije u ukupnom izvozu roba, prosječno učešće industrije u strukturi ukupnog izvoza iznosilo je 97,2%, uz kontinuirani trend rasta učešća koje prema podacima za 2022.g. iznosi 99,1%, što predstavlja ostvarenje utvrđene ciljne vrijednosti, dok je nakon rekordnog izvoza roba u 2022. godini prema preliminarnim podacima za 2023.g., izvozna aktivnost tokom 2023. u padu, usljed nižeg izvoza metalske industrije, kao i pada izvoznih cijena, uslovljenih kretanjima cijena metala, primarno aluminijuma. Takođe je u posmatranom periodu implementacije u kontinuitetu evidentiran značajan rast obima spoljnotrgovinske razmjene sa zemljama EU i CEFTA kroz ekonomsku integraciju, koji u periodu 2018-2023. bilježi rast na nivou od 43%.

Operativni cilj OC 4.1. Pojednostavljenje trgovinskih procedura i smanjenje tehničkih barijera trgovine						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
Prosječno vrijeme izvoza robe u drumskom saobraćaju (h)	8 sati 7 minuta (2016) ⁵²	6h i 55 minuta	6h i 13 minuta	Smanjiti vrijeme potrebno za sprovođenje procedura za izvoz za najmanje 30% u IP	n/a ⁵³	↑
Procenat elektronskih carinskih deklaracija koje podnose imaoći oodobrenja za pojednostavljene postupke na osnovu knjigovodstvenog upisa	-	4,95%	3,80%	15%	4,42% ⁵⁴	↓
Global Enabling Trade Index, rangiranje, WEF	62. mjesto/136 zemalja (2016) ⁵⁵	Posljednji raspoloživi podaci za 2016. godinu - 62. mjesto/136 zemalja	n/a	58. mjesto	n/a (posljednji raspoloživi podaci za 2016) ⁵⁶	∅
World Bank Trade Logistics Index, rangiranje	77. mjesto/160 zemalja (2018) ⁵⁷	77. mjesto/160 zemalja (2018)	n/a	73. mjesto	73. mjesto /140 (LPI index) ⁵⁸	↑
Operativni cilj OC 4.2. Unapređenje povezivanja u klustere i međunarodne lance vrijednosti						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
Broj uspostavljenih vertikalnih klastera ⁵⁹	/	/	/	2	2	↑

⁵¹ <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=1520&pageid=172>

⁵² Uključujući vrijeme tranzita od unutrašnjeg terminala Podgorica do graničnog prelaza Dobrakovo koje u prosjeku iznosi 5 sati i 28 minuta i učestvuje sa 67% u ukupnom vremenu potrebnom za izvoz robe na mjerenoj ruti (Studija mjerenja prosječnog vremena puštanja robe, UCCG, 2016).

⁵³ U novembru 2023.g. je počela implementacija novog carinsko-informacionog sistema i podaci će biti dostupni po potpunoj integraciji novog i starog sistema.

⁵⁴ Izvor: Uprava Carina

⁵⁵ Izvor: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GETR_2016_report.pdf

⁵⁶ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GETR_2016_report.pdf

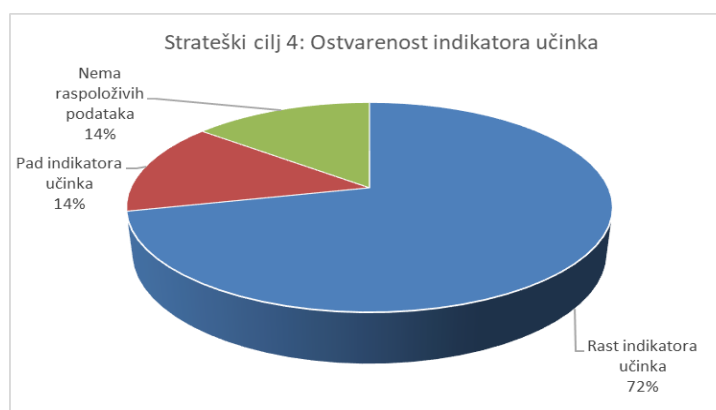
⁵⁷ <https://lpi.worldbank.org/about>

⁵⁸ <https://lpi.worldbank.org/about>

⁵⁹ Podatak Ministarstva ekonomskog razvoja.

Operativni cilj OC 4.3. Jačanje izvoznih performansi preduzeća						
INDIKATOR UČINKA	POČETNA VRIJEDNOST 2018	OSTVARENA VRIJEDNOST 2020	OSTVARENA VRIJEDNOST 2022	CILJNA VRIJEDNOST 2023	OSTVARENA VRIJEDNOST 2023	Trend
SME Policy index –Indeks Akta o MSP Integracija preduzeća u globalne lance vrijednosti, poddimenzija (10.2)	3,09 (2019) ⁶⁰	/	SME Policy index 2022-3,58	3,6	n/a ⁶¹	↑
Broj preduzeća koja su uspostavila poslovnu saradnju ⁶²	21 ⁶³	9 (kumulativno 2019-2020.g. - 32 preduzeća uspostavila saradnju)	12	Povećanje broja preduzeća za 30%	15 (2023) Kumulativno za period- 74 preduzeća	↑

U nastavku je dat grafički prikaz ostvarenosti indikatora učinka u okviru Strateškog cilja 4:

OC 4.1. Pojednostavljenje trgovinskih procedura i smanjenje tehničkih barijera trgovine - Sa aspekta definisanih indikatora učinka, u cilju rješavanja prepoznatih izazova u procesu pojednostavljenja procedura u procesu trgovine i smanjenja troškova poslovanja za izvoznike uz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja, nastavljene su aktivnosti koje su doprinijele pojednostavljenju procedura i smanjenju tehničkih barijera trgovine kroz implementaciju procedura pojednostavljenog i ubrzanog puštanja roba, koje su prema posljednjim raspoloživim podacima doprinijele smanjenju prosječnog vremena potrebnog za sprovođenje procedura za izvoz za najmanje 20%. Dodatno, implementiran je program ovlašćenih privrednih subjekata, uz evidentiran porast broja zahtjeva privrednih subjekata za sticanje ovog statusa.

Zbog metodološke promjene u izvještavanju, izmijenjen je prvobitno definisani indikator učinka za praćenje ostvarenosti OC, koji prikazuje % podnošenja elektronskih carinskih deklaracija u odnosu na ukupan broj podnijetih carinskih deklaracija, u kom smislu je ostvarena vrijednost na nivou 4,42% i ista predstavlja niži nivo ostvarenja u odnosu na plan za 2023 iz razloga što su stupili na snagu novi Carinski zakon i Uredba o bližem načinu sprovođenja carinskih postupaka i carinskih formalnosti koji na drugačiji način definišu uslove dobijanja pojednostavljenja.

Takođe, u posmatranom periodu implementacije, prema indeksu performansi logistike- World Bank Trade Logistics Index- LPI, posljednji relevantni podaci pokazuju da je CG u poređenju sa 160 zemalja rangirana na 73 mjestu, što predstavlja bolji rang u odnosu na početnu godinu implementacije i ukazuje na određeno poboljšanje u trgovinskoj logistici.

⁶⁰ OECD SME Policy Index 2019, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/g2g9fa9a-en.pdf?expires=1570609300&id=id&accname=guest&checksum=A1F5656ACC2C231456C1C9BD7A100FCE>

⁶¹ OECD SME Policy Index 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index_24136883

⁶² Podatak Ministarstva ekonomskog razvoja i Privredne komore Crne Gore.

OC 4.2. Unapređenje povezivanja u klustere i međunarodne lance vrijednosti- Sa aspekta ostvarenja definisanog indikatora učinka koji se odnosi na upostavljanje vertikalnih klastera, ističe se određena promjena politike razvoja klastera u izvještajnom periodu. Na bazi analize efekata prethodno realizovanih aktivnosti odustalo se od kreiranja novog zasebnog strateškog okvira za ovu politiku i razvoj klastera je inkorporiran kao segment Strategije pametne specijalizacije, s obzirom da je IT zajednica počela aktivnije da pokazuje interesovanje za ovaj vid djelovanja. Prema raspoloživim podacima, u početnoj fazi razvoja su dva vertikalna klastera – klaster zdravstvenog turizma i klaster plavog rasta.

OC 4.3. Jačanje izvoznih performansi preduzeća- Izazovi prepoznati u okviru operativnog cilja jačanja izvoznih performansi preduzeća realizovani su različitim mjerama podrške za bolji pristup i internacionalizaciju preduzeća i njihove veće uključenosti na tržište EU. Realizovane su aktivnosti jačanja ekonomske diplomatije u funkciji uspostavljanja kontakata sa potencijalnim poslovnim partnerima i povećanje izvoza i podsticanje internacionalizacije domaćih kompanija putem aktivnosti EEN mreže kroz pružanje savjetodavnih usluga, organizacije različitih poslovnih foruma i promotivnih događaja i zaključenja ugovora o poslovnoj saradnji. Ostvarenju planiranih indikatora učinka doprinijele su višegodišnje aktivnosti implementacije programske podrške za uvođenje međunarodnih standarda u okviru Programa za unapređenje konkurentnosti privrede, kojima je značajan broj preduzeća zadovoljio uslove međunarodnih standarda kada je podrška usmjerena na druge segmente poput marketinga i internacionalizacije. Konkretno, realizacija navedenih aktivnosti dovela je do povećanja broja preduzeća koja su uspostavila poslovnu saradnju-74 u posmatranom periodu implementacije, a dodatno i unapređenja indikatora učinka SME Policy index-Integracija preduzeća u globalne lance vrijednosti, poddimenzija (10.2) sa 3,09 u 2019. na 3,58 u 2022. godini, što je na nivou planirane vrijednosti indikatora za 2023.g.

2. Analiza dobrih rezultata i postignuća za period 2019-2023. godine

Kada je u pitanju realizacija aktivnosti Industrijske politike za cjelokupni period sprovođenja 2019-2023. godine, fokus je na aktivnostima investicija u sektorima energetike, ICT infrastrukture, finansijska podrška u vidu kredita, faktoringa i garantnih šema, grantovi za samozapošljavanje, ulaganja za jačanje proizvodnih/prerađivačkih kapaciteta, razvoja ljudskog kapitala kroz obrazovanje i sticanje vještina za konkurentnost industrije, razvoju inovacione infrastrukture, grantovima za saradnju privrede i nauke i podršci za start up preduzeća. Dodatno, realizovane su aktivnosti podrške razvoju zelene, klimatski neutralne ekonomije i razvoju industrije na održivom principu cirkularne ekonomije, unapređenje ponude i razvoju inovativnih turističkih proizvoda i usluga i infrastrukture, pružanju podrške sektoru kreativnih industrija, podsticanju digitalne transformacije preduzeća, kao i unapređenje pristupa tržištu kroz pojednostavljenje trgovinskih procedura i smanjenje tehničkih barijera trgovine u skladu sa relevantnim EU politikama i preporukama.

Ključna dostignuća **indikatora rezultata** za period 2019-2023. godine:

- U 2023. godini 78% preduzeća imaju pristup mrežama nove generacije sa brzinama većim od 30Mbps u odnosu na 2019. godini kada je taj procenat iznosio 43%.
- U periodu 2019.- 2023. godine urađeno i usvojeno ukupno 153 standarda zanimanja u oblasti industrije kao i ukupno 70 obrazovnih programa.
- Programima obrazovanja i osposobljavanja obuhvaćena su ukupno 821 nezaposlena lica koja se pripremaju za zapošljavanje u sektoru industrije u periodu 2019-2023. godine.
- Za razvoj preduzetništva i usklađivanje obrazovne ponude za potrebe tržišta rada, organizovano je ukupno 405 programa obuke, tematskih događaja i okruglih stolova sa 16.582 učesnika.
- Broj podržanih preduzeća kroz kreditne aranžmane, faktoring i garancije je u periodu od 2019. do 2023. godine je 1279 u iznosu od 558,6 mil. €.
- Broj podržanih preduzeća u vidu malih kredita u okviru Programa podsticanja zapošljavanja u industriji i sektorima koji podržavaju industrijski razvoj u periodu 2019-2020. godine je 8

preduzeća/kredita u iznosu 0,065 mil.€ i 13 otvorenih radnih mjesta, dok je odobreno ukupno 339 grantova u iznosu 2,229 mil. € za sektor industrije i sektorima koji podržavaju industrijski razvoj, u periodu 2019-2023. godine.

- Programom razvoja prerađivačke industrije u periodu 2019-2023.g. obezbijedena je finansijska podrška za 35 privrednih subjekata u iznosu od 1,371 mil. €.
- Programom za razvoj i promociju zanatstva u periodu 2019-2023.g. podržano je 54 zanatlija u iznosu od 0,323 mil. €, u periodu 2019-2023. godine.
- Obezbijedena je bespovratna podrška za ulaganje u više faza prerade i marketing prehrambenih proizvoda IPARD II mjera 1 i 3, u periodu 2019-2023. g. i isplaćeno 257 projekata u ukupnom iznosu podrške od 18,55 mil. €.
- Za projekte sufinansiranja inovativne djelatnosti kolaborativnih grantova, podrške preakceleraciji, ranoj fazi razvoja start-up-ova, grantove za S3, IPA grant šeme, podsticanje inovativne kulture i programe edukacije odobreno je ukupno 5,63 mil. €, za period 2019-2023. godine.
- Biznis centri Bar i Berane su u 2023. godini pružili 367 konsultantskih usluga, 478 usluga podrške stanarima inkubatora, broj stanara 31, pružene mentorske usluge za 110 preduzeća.
- Obezbijedeni su finansijski podsticaji za nabavku električnih i hibridnih vozila i fotonaponskih sistema u iznosu od 0,814 mil. € u periodu 2021-2023. godine.
- Organizovano 1796 događaja u okviru podsticajnih mjera u oblasti turizma, dok je broj projekata kojima su odobrena sredstva 322 u iznosu od 2,38 mil. €.
- Programom razvoja kreativnih industrija podržan je 91 projekat u iznosu od 0,59 mil. €
- U periodu 2019-2023. godine, NCAGE kod je dobilo 119 crnogorskih preduzeća, a 158 proizvoda crnogorskih proizvođača je kodifikovano i dodijeljen im je NSN broj.
- Po osnovu realizacije Programa za unapređenje konkurentnosti privrede 2019-2023. godine, podržano je 1.366 prijava preduzeća u iznosu od 9.089.572,60€.

Dodatno, treba naglasiti da, u skladu sa Zelenom agendom za Zapadni Balkan 2021-2027. i novim instrumentom EU koji podržava Agendu rasta za ZB 2024-2027., koji uključuju proces dekarbonizacije i zaštite životne sredine, naročito projekti izgradnje i rekonstrukcije u oblastima energetike, saobraćaja, upravljanja otpadom i sl., poseban akcenat je na poštovanju svih propisa i procedura u oblasti zaštite životne sredine i građenja objekata, implementacije ekoloških standarda i kriterijuma procjene uticaja na životnu sredinu. U tom smislu, u redovnoj proceduri se izrađuju Elaborati procjene uticaja na životnu sredinu i isti se odobravaju od strane nadležnih institucija. Ujedno, prilikom realizacije investicionih projekata, poštuju se standardi zaštite životne sredine pri čemu je od posebne važnosti dalje podizanje svijesti o značaju posjedovanja sertifikata kojim se potvrđuje poslovanje u skladu sa održivim principima, prvenstveno u cilju zaštite životne sredine kako bi se kroz implementaciju različitih programa i projekata omogućila podrška zelenoj tranziciji i ublažavanje efekata klimatskih promjena.

Sa aspekta ocjene napretka u postizanju strateških i operativnih ciljeva i pratećih indikatora uticaja i učinka, analizirani su **trendovi međunarodnih indikatora konkurentnosti** koji su pojedinačno dati u okviru analize napretka u dostizanju strateških i operativnih ciljeva Industrijske politike, a mogu se sumirati na sljedeće oblasti:

Tabela 4: Analiza međunarodnih indikatora konkurentnosti

Indikatori konkurentnosti	Početna vrijednost 2019.	Prelazna vrijednost 2020.	Ostvarena vrijednost 2023.
1.Globalna konkurentnost: Indeks globalne konkurentnosti, GCI, rangiranje (Svjetski ekonomski forum)	73./141 (2019)	n/a	n/a
1.1.Globalna konkurentnost: Indeks globalne konkurentnosti GCI index stub 2 – Infrastruktura	83./141 (2019)	n/a	n/a
1.2.Globalna konkurentnost: Indeks globalne konkurentnosti GCI index (stub 9.02 finansiranje MSP)	43./141 (2019)	n/a	n/a
1.3.Globalna konkurentnost:	69./141 (2019)	n/a	n/a

Indeks globalne konkurentnosti GCI index (stub 12 unapređenje inovacionih sposobnosti)			
2. Biznis okruženje: Izveštaj Svjetske banke Doing Business, rangiranje	50./190 (2019)	n/a	n/a
3. Preduzetništvo: Global Entrepreneurship Index, GEI, ranking (Global Entrepreneurship & Development Institute)	60./137 (2018)	n/a	n/a
4. Inovacije: Global Innovation Index, GII, rangiranje	45./126 (2019)	49./131 (2020)	36./132
5. Pristup tržištu: Global Enabling Trade Index, rangiranje, WEF	62. /136 (2016)	n/a	n/a
6. Kvalitet usluga trgovinske logistike:. World Bank Trade Logistics Index, rangiranje	77./160 (2018)	n/a	73./140
7. Finansije: IESE Venture Capital & Private Equity Country Attractiveness Index, VCPE indeks, rangiranje	85./125 (2018)	77./125	92./125
8. Digitalizacija Index online usluga (OSI)	0,6667 (2018)	n/a	0,55 (2022)
9. Akt o malim preduzećima SME Policy index–Indeks Akta o MSP, Preduzetničko učenje –poddimenzija 1.1.	4,08 (2019)	n/a	4,61 (2022)
9.1. Akt o malim preduzećima SME Policy index–Indeks Akta o MSP Preduzetničke vještine, poddimenzija (8a)	2,35 (2019)	n/a	3,28 (2022)
9.2. Akt o malim preduzećima SME Policy index –Indeks Akta o MSP Usluge podrške za MSP, poddimenzija (5a2)	3,83 (2019)	n/a	4,69 (2022)
9.3. Akt o malim preduzećima SME Policy index –Indeks Akta o MSP Integracija preduzeća u globalne lance vrijednosti, poddimenzija (10.2)	3,09 (2019)	n/a	3,58 (2022)

Navedeni pregled pokazuje nedostupnost određenog broja međunarodnih indikatora (Izveštaj Svjetskog ekonomskog foruma (WEF), Izveštaja Svjetske banke o lakoći poslovanja (Doing business, Global Enabling Trade Index), a samim tim u nemogućnost analize uticaja ili učinka u određenim segmentima, koji su, stoga, analizirani raspoloživim indikatorima uticaja i učinka.

Analizom međunarodnih indikatora za koje postoje raspoloživi podaci zapaža se napredak u indikatorima, GII - Globalni indeks inovacija, World Bank Trade Logistics Index, kao i četiri indikatora SME Policy Indexa, koji ukazuju na trend rasta, dok Index online usluga (OSI) i VCPE Index atraktivnosti ulaganja u rizični kapital, pokazuju trend pogoršanja, kao razlog još uvijek nedovoljnog ulaganja u mjere pružanja online usluga i ulaganja u rizični kapital.

3. Osvrt na doprinos IP i programa dostizanju postavljenih prioriteta/osvrt na doprinos IP i programa dostizanju rodne ravnopravnosti

U procesu realizacije akcionih planova Industrijske politike, fokus je na horizontalnom usaglašavanju sa drugim relevantnim krovnim nacionalnim strategijama, na način da Industrijska politika podrži razvoj međusobno povezanih sektora kao što su energetika, saobraćaj i informaciono-komunikacione tehnologije, preduzetništvo, inovacije, obrazovanje, regionalni razvoj, i drugih koji imaju uticaja na konkurentnost industrije.

Poseban fokus je dat sinergiji operativnih ciljeva i aktivnosti Industrijske politike sa prioritetima Strategije pametne specijalizacije S3, pa je ostvarivanje strateške vizije pametne specijalizacije ukazalo na potrebu podrške daljoj modernizaciji industrije i realizaciji aktivnosti u okviru prioriteta pametne specijalizacije kroz snažnije povezivanje industrijskog razvoja sa S3, koja su usmjerena programima uvođenja novih tehnologija i energetske efikasnosti, inovacija, diverzifikacije postojeće industrijske proizvodnje i kreiranja novih proizvoda i usluga zasnovanih na znanju, uključujući područja poput digitalizacije, cirkularne i nisko-karbonske ekonomije, čime se teži unaprijediti konkurentnost crnogorske industrije.

Pored navedenog, obezbijedena je sinergija i komplementarnost sa prioritarnim oblastima i mjerama Programa ekonomskih reformi u dijelu strukturnih reformskih oblasti razvoja sektora poljoprivrede, turizma, industrije, zelene tranzicije, istraživanja, razvoja i inovacija, poslovnog okruženja, digitalne transformacije.

Kada je u pitanju usaglašenost Industrijske politike sa ciljevima Nacionalne Strategije održivog razvoja NSOR do 2030. godine, važno je naglasiti da je Industrijska politika usklađena sa ciljevima održivog razvoja (SDG) COR 8: Promovisati kontinuiran, inkluzivan i održiv privredni rast, puno i produktivno zaposlenje i dostojanstven rad za sve, COR 9: Izgraditi otpornu infrastrukturu, promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i podsticati inovacije i COR 12: Obezbijediti održive obrasce potrošnje i proizvodnje, ali i ciljevima COR 4. u segmentu obrazovanja i cjeloživotnog učenja, COR 7: u segmentu pristupe OIE i energetske efikasnosti, čistim tehnologijama, itd.

U procesu implementacije Industrijske politike kroz aktivnosti koje su realizovane, prepoznati su izazovi kreiranja programa za pospješivanje većeg učešća žena i u mjeri mogućeg, uzeti u obzir dodatni kriterijumi orodnjenosti u smislu uvođenja rodno senzitivnih indikatora. Setom programskih aktivnosti omogućeno je jačanje transparentnosti i vidljivost informacija o podršci ženskom preduzetništvu u segmentima stručnog osposobljavanja i razvijanja vještina za tržište rada, pristup finansijama, mentoringu, osnivanju preduzeća i drugim programskim inicijativama kojima se mjeri doprinos žena (poređenje za period 2022-2023. godine):

- Programom obrazovanja i osposobljavanja za lica koja traže zaposlenje u skladu sa potrebama razvoja industrije u 2023. godini 152 nezaposlena lica su završila programe i treninge obrazovanja i osposobljavanja je od čega 108 žena, dok je u 2022. godini 162 nezaposlena lica, od čega su žene 125;
- Broj podržanih preduzeća kroz kreditne aranžmane u 2023. godini je 37 preduzeća u vlasništvu žena u iznosu od 8,29 mil. € u poređenju sa 22 preduzeća u 2022. godini i 1,35 mil. € odobrenih sredstava. Broj novoosnovanih preduzeća iz industrije od strane žena je 5 u 2023. godini, u poređenju sa 12 preduzeća u 2022. godini;
- Broj podržanih preduzeća za poboljšanje likvidnosti je 24 faktoring aranžmana u industriji (jedno preduzeće u vlasništvu žena) u 2023. godini, u poređenju sa 27, od čega jedno preduzeće u vlasništvu žena, u 2022. godini;
- Programskom linijom za nabavku opreme velike vrijednosti podržano 33 preduzeća u iznosu od 0,99 mil. € (7 žena vlasnica, u iznosu od 0,263mil. €, 21%) u odnosu na 21 preduzeće (6 za žene vlasnice u iznosu od 0,280 mil. € (35%) u 2022 godini);
- Programskom linijom za nabavku opreme male vrijednosti podržana su 174 preduzeća u iznosu od 0,794 mil. €, od čega 71 za žene vlasnice podržane u iznosu od 0,314 mil. € (40%) u odnosu na 178 preduzeća, od čega 71 žena vlasnica u iznosu od 0,307 mil. € (39%).
- Programskom linijom za podršku digitalizaciji podržano 32 preduzeća u iznosu od 0,191 mil. €, od čega za 17 žena vlasnica u iznosu od 0,086 mil. € (53%) u odnosu na 36 preduzeća u iznosu 0,215 mil. €, od čega 19 za žene vlasnice podržane u iznosu 0,084 mil. € (52%);
- Programskom linijom za podršku internacionalizaciji, podržano 12 preduzeća u iznosu od 0,086 mil. €, od čega 4 u vlasništvu žena 0,025 mil. € (30%), u odnosu na 9 preduzeća u iznosu od 0,016 mil. € od čega je jedno preduzeće za žene vlasnice podržano u iznosu 0,001 mil. € (6%);
- Programom za razvoj i promociju zanatstva u 2023. godini je podržano 5 žena u iznosu od 0,031 mil. € (20%) u poređenju sa 8 žena vlasnica preduzeća u 2022. godini u iznosu 0,045 mil. € (36%).
- Od isplaćenih 39 projekata IPARD II Mjera koje, u strukturi privrednih subjekata u 11 preduzeća su žene izvršni direktori (podrška u iznosu od 1,024 mil. €), u poređenju sa 2022. godinom u kojoj su podržane 3 žene vlasnice u iznosu od 0,696 mil. € .
- Programom razvoja kreativnih industrija 2023. godine podržano je 28 projekata u iznosu od 0,199 mil. €, od čega je 75% sredstava dodijeljeno ženama preduzetnicama, u odnosu 34% u 2022. godini.

III TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE (ZA 2023. GODINU)

STRATEŠKI CILJ 1. UNAPREĐENJE INFRASTRUKTURE I POSLOVNOG AMBIJENTA ZA EFIKASNJI INDUSTRIJSKI RAZVOJ										
Operativni cilj 1.1. Unapređenje i dalji razvoj energetske i saobraćajne infrastrukture										
Indikator učinka		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:		Ciljna vrijednost 2023:		
Instalisana snaga kapaciteta energetskog sektora		1.047,07 MW		1.050,85 MW		1.050,00 MW		1.414,67 MW		
								Ostvarena vrijednost 2023:		
								1.080,00 MW		
Indikator učinka		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:		Ciljna vrijednost 2023:		
Indeks globalne konkurentnosti-stub 2 - Infrastruktura		GCI 2020 (posljednji raspoloživi podaci za 2019 - Rang 83/141)		n/a		n/a		Rang 75		
								Ostvarena vrijednost 2023:		
								n/a		
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 1.1.	Indikator rezultata za period 2021-2022	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana 2023.	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja ⁶⁴	Preporuke za naredni period sprovođenja
1.1.1. ⁶⁵ Revitalizovati postojeće energetske infrastrukturne kapacitete	<p>IO 1: Revitalizovana hidroelektrana Piva/stepen ostvarenosti investiranja u revitalizaciju</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Remont agregata A3, kao i rekonstrukcija agregata A3. Rekonstrukcija 35KV i 10KV postrojenja. Step en ostvarenosti u odnosu na planirani budžet za 2021. godinu je 51%.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Aktivnosti na održavanju HE Piva /1.120.153 €//. Rekonstrukcija i modernizacija hidromašinske i elektropreme agregata A1/1.783.712 €/.</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo energetike i rudarstva</p> <p>Ključni partner: EPCG sa izvođačem, JV Litostroj Power iz Slovenije i ABB iz Italije</p>	I Q 2019.	IV Q 2023.	AAA	<p>April 2023. godine</p> <p>Radovi na agregatu A1 su odloženi i nijesu kako je to bilo planirano izvedeni tokom 2023., zbog kvara na blok transformatoru agregata A2. Izvođač je isporučio opremu za agregat A1.</p>	2.930.602 €	428.686 €	Javni sektor (dio sredstava obezbijeđen je kroz kreditni aranžman sa KfW bankom)	Nastavak radova na rekonstrukciji agregat A1

⁶⁴ Sredstva javnog sektora odnose se na sredstva lokalnih samouprava, javnih institucija, uključujući preduzeća u većinskom državnom vlasništvu.

⁶⁵ U pitanju su aktivnosti višegodišnjeg karaktera čija realizacija podrazumijeva sprovođenje u vremenskom periodu dužem od trajanja predmetnog dokumenta, pa će samim tim realizacija biti nastavljena u narednom periodu.

	<p>Ostvarena vrijednost 2022: Aktivnost na kapitalnom remontu agregata A3 je realizovana u cjelosti. Do sada realizovane su aktivnosti na rekonstrukciji i modernizacije elektro mašinske opreme Agregata A2 i A3, Postrojenja glavnog razvoda 0,4kV elektrane, kao i montaža i puštanje u rad elektro opreme postrojenja 35kV i 10kV.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Završetak aktivnosti na rekonstrukciji i modernizaciji HE Piva Faza II, Agregat A1.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Radovi na agregatu A1 su odloženi zbog kvara na blok transformatoru agregata A2. Izvođač je isporučio opremu za agregat A1 i oprema je u elektrani. Dio aktivnosti na rekonstrukciji agregata A1 su u toku. Stepen ostvarenosti u odnosu na planirani budžet za 2023. godinu je 14.63%</p> <p>IO 2: Revitalizovana hidroelektrana Perućica/stepen ostvarenosti investiranja u revitalizaciju</p>	Vodeća Institucija: EPCG Ključni partner: 1.Zeta Energy, ZRE Gdansk, Poljska; 2.SISTEM-MNE doo	I Q 2018.	IV Q 2024.		IV Q 2028. Dio aktivnosti je započet sa realizacijom u 2022.godini u skladu sa čim je i prolongirana	8.570.602 €	6.033.283 €	Javni sektor (sredstva su obezbijeđena kroz kreditni aranžman sa KfW bankom)	Nastavak aktivnosti na rekonstrukciji i modernizaciji HE Perućica u skadu sa dinamikom utvrđenom ugovorom.
--	---	---	--------------	---------------	--	---	-------------	-------------	--	--

	<p>Polazna vrijednost 2021: Realizovane su aktivnosti prepreme tenderske dokumentacije. Realizovane su aktivnosti predviđene za 2021.g. koje se odnose na rekonstrukciju kanala Opačica i Moštanica, a dio planiranih aktivnosti je prenešen. Stepen ostvarenosti u odnosu na planirani budžet za 2021. godinu je 43%.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Rekonstrukcija i modernizacija elektromašinske opreme i nastavak aktivnosti na izvođenju građevinskih radova.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Realizovane su aktivnosti pripreme i potpisivanja Ugovora za rekonstrukciju i modernizaciju HE Perućica – elektro mašinski dio projekta. Realizovane su aktivnosti predviđene za 2022. godinu koje se odnose na rekonstrukciju kanala Opačica i Moštanica, a dio planiranih aktivnosti je prenešen. Stepen ostvarenosti u odnosu na planirani budžet za 2022. godinu je 60%.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Dio ugovornih aktivnosti na rekonstrukciji i</p>					dinamika realizacije.			
--	--	--	--	--	--	-----------------------	--	--	--

	<p>modernizaciji HE Perućica Faza II, kao i završni dio aktivnosti na rekonstrukciji i modernizaciji kanala Opačica i Moštanica.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Realizovane su aktivnosti na rekonstrukciji i modernizaciji kanala Opačica i Moštanica. Stepen ostvarenosti u odnosu na planirani budžet je 100%.</p> <p>Realizacija projekta Rekonstrukcije i modernizacije HE Perućica Faza II teče ugovorenim dinamikom. U toku je izrada Glavnog projekta za rekonstrukciju zatvaračnice Povija kao i izrada Idejnog projekta za rekonstrukciju agregata A6 i A7 kao i parcijalnu rekonstrukciju sistema. Do sada je izvršena uplata avansa u iznosu od 20% Ugovorne cijene u visini od 5.886.818 €.</p> <p>Stepen ostvarenosti u odnosu na planirani budžet za 2023. godinu je 70,40%.</p> <p>IO 3: Prilagođen rad termoelektrane propisanim uslovima/stepen ostvarenosti investiranja u revitalizaciju</p> <p>Polazna vrijednost 2021: U okviru aktivnosti na projektu ekološke rekonstrukcije realizovano:</p>			IV Q 2025.		17.355.372 €	12.000.000€	EPCG (Javni sektor)	Očekuje se da u najskorije vrijeme budu završeni arhitektonski radovi, tako da bi ugradnja opreme mogla da se odvija tokom čitavog zimskog perioda.
--	---	--	--	------------	--	--------------	-------------	---------------------	---

	<p>-Pregled dokumentacije i zatečenog stanja iz kojih je zaključeno da postoje određeni nedostaci tehničkog rješenja DeNOx sistema i da je potrebno definisati drugačije rješenje ovog procesa;</p> <p>-Tokom godine projektant je radio na izradi novog tehničkog rješenja ;</p> <p>-Kako su svi ostali procesni sistemi zavisili od konačnog deifinsanja DeNOx sistema to je cijeli projekat bio na čekanju do konačnog definisanja DeNOx-a;</p> <p>-U decembru 2021., na osnovu odluke OD, EPCG je raspisala javni poziv za poslove Adaptacije kotla čija je ukupna vrijednost procijenjena na 15 mil€; Postupak javne nabavke je u toku. Tokom 2021. nije bilo nikakvih izdvajanja sredstava kada je u pitanju projekat ekološke rekonstrukcije TE"Pljevlja".</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Završetak 30% radova na ekološkoj rekonstrukciji.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Završene su aktivnosti planirane za 2022.g. Stepen ostvarenosti o odnosu na plan za 2022.g. je 48%.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Završetak dijela aktivnosti</p>									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

<p>projekta Ekološke rekonstrukcije.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Gradjevinski radovi završeni su preko 80%, počeli su radovi na postavljanju elektro i mašinskih instalacija na postrojenju za odsumporavanje, rashladnom tornju, postrojenjima za preradu otpadnih voda, i sistemu za transport pepela i šljake. Najveći dio opreme iz Kine već je zaprimljen u Termoelektrani.</p> <p>IO 4: Broj malih HE koje su revitalizovane/stepen ostvarenosti investiranja u revitalizaciju</p> <p>IO 4.1. Polazna vrijednost 2021: Završena izgradnja i puštene u rad obje mHE. Stepen ostvarenosti u odnosu na planirani u odnosu na planirani budžet je 100%.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Završena realizacija projekta</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: U 2022. godini je završena izgradnja i puštene u rad obje mHE. Stepen ostvarenosti u odnosu na planirani u odnosu na planirani budžet je 100%.</p> <p>IO 4.2. Polazna vrijednost 2021:Urađeni su Idejni</p>						1.010.000 €	1.010.000 €	Javni sektor	Očekivanja su da će se rekonstrukcija pomenute dvije mHE završiti prije
--	--	--	--	--	--	-------------	-------------	--------------	---

	<p>projekti za rekonstrukciju svih 5 mHE, dobijeno pozitivno mišljenje za njihovu reviziju. Objavljen je tender za rekonstrukciju mHE Rijeka Crnojevića i mHE Podgor. Stepen ostvarenosti investicije za 2021.g.je 1,8%.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Dalje aktivnosti na rekonstrukciji mHE.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: U 2022.g. je raspisan Javni poziv i odabran izvođač na rekonstrukciji dvije mHE, Podgor i Rijeka Crnojevića. Vrijednost posla je cca 1,4mil.€. Ugovor je potpisan u januaru 2023. godine.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Završetak planiranog dijela aktivnosti za 2023. godinu, u skladu sa planom da se ugovor realizuje za 18 mjeseci, kako je i ugovoren rok za završetak posla.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Sve aktivnosti planirane za 2023. godini odvijaju se u skladu sa planom, dijelom čak i ubrzanom dinamikom. Završena je revizija glavnog projekta rekonstrukcije mHE „Rijeka Crnojevića“ i „Podgor“ i odmah su uslijedile ugovorene aktivnosti na rekonstrukciji.</p>									<p>roka utvrđenog ugovorom.</p>
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	---------------------------------

1.1.2. Izgraditi nove energetske infrastrukturne kapacitete	<p>IO 1: Broj izgrađenih malih HE⁶⁶ Polazna 2021: 4 mHE⁶⁷/ 4.119.601,14€</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 2 mHE /2.130.000 € Ostvarena vrijednost 2022: Nije završena izgradnja planiranih mHE/0.00€ Ciljna vrijednost 2023: Završetak izgradnje planiranih malih hidroelektrana. Ostvarena vrijednost 2023: -Nije završena izgradnja planiranih malih hidroelektrana/0.00€</p>	Vodeća Institucija: Ministarstvo energetike i rudarstva	Od datuma zaključenja ugovora o koncesiji	Od datuma izdavanja upotrebne dozvole		II Q 2024	2.130.000 €	0.00€	Privatni sektor	Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa kako bi se nastavile aktivnosti na izgradnji planiranih mHE.
	<p>IO 2: Broj izgrađenih VE/stepen realizacije investicija u izgradnju VE Polazna vrijednost 2021: Nije bilo ulaganja (sprovedile su se aktivnosti oko pripreme planske dokumentacije)</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Aktivnosti oko usvajanja planske dokumentacije i početak pripremnih radova- 4.193.150 € Ostvarena vrijednost 2022:Aktivnosti oko završetka izrade planskog dokumenta nijesu okončane zbog čega nije</p>		Od datuma zaključenja ugovora o zakupu	Od datuma izdavanja upotrebne dozvole		II Q 2024	4.193.150 €	0.00 €	Privatni sektor	Donošenje prostorno planske dokumentacije nakon čega bi se omogućilo izdavanja urbanističko-tehničkih uslova.

⁶⁶ U skladu sa strateškim opredeljenjem ograničena je dalja izgradnja novih mHE i aktivnosti navedene u AP podrazumijevaju projekte koji se realizuju na osnovu prethodno zaključenih ugovora o koncesiji i energetskih dozvola.

⁶⁷ Izgrađene 4 mHE koje su otpočele proizvodnju u toku 2021.g. realizovane su na osnovu prethodno zaključenih ugovora o koncesiji (4 ugovora zaključena u periodu od 2017.- 2019. godine).

	<p>bilo moguće realizovati planiranu investiciju.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Izdavanje urbanističko-tehničkih uslova za VE „Brajčići“.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Još su u toku aktivnosti oko donošenja planskog dokumenta zbog čega nijesu još izdati urbanističko-tehnički uslovi/0.00€</p> <p>IO 3: Broj izgrađenih solarnih elektrana</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Sprovedene aktivnosti na izradi tenderske dokumentacije, nakon čega slijedi javni poziv za SE „Velje brdo“/Vlada CG je krajem 2021.g. donijela odluku o izradi planskog dokumenta za potrebe realizacije projekta SE"Briska gora".</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Zaključenje Ugovora o zakupu zemljišta za izgradnju SE Velje brdo. SE Briska gora- projektovana sredstva za izvođenje radova i nabavku opreme.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Zbog rješavanja pitanja imovinsko-pravnih odnosa nad parcelama koje će biti obuhvaćene tenderskim postupkom za SE Velje</p>		<p>Od datuma zaključenja ugovora o zakupu</p>	<p>Od datuma izdavanja upotrebne dozvole IV Q 2024</p>		<p>IV Q 2024</p> <p>Kašnjenje u donošenju planske dokumentacije je aktivnost koju realizuje drugo ministarstvo.</p> <p>Zbog visoke procijenjene tržišne cijene zemljišta od strane Komisije Uprave za nekretnine, resorno ministarstvo nije sprovodilo dalje aktivnosti oko pripreme tenderskog postupka za SE Velje brdo.</p>	<p>1.450.000 €</p>	<p>0.00€</p>	<p>EPCG/ Privatni sektor</p>	<p>Sprovođenje aktivnosti oko pripreme tenderske dokumentacije za SE Velje brdo i izrada planskog dokumenta za SE Briska gora</p>
--	--	--	---	--	--	--	--------------------	--------------	------------------------------	---

	brdo prolongiran je postupak pripreme tenderske dokumentacije. Za SE Briska gora još se sprovode aktivnosti oko izrade planskog dokumenta. Ciljna vrijednost 2023: Sprovođenje tenderskog postupka za izbor najboljeg ponuđača za izgradnju SE Velje brdo/SE Briska gora je planirano izvođenje radova i nabavka opreme. (1.450.000,00 €) Ostvarena vrijednost 2023: Tenderski postupak nije sproveden za SE Velje brdo/ Za 2023. godini nijesu sprovedeni tenderski postupci za potrebe SE Briska gora									
1.1.3. Priprema i sprovođenje prioriternih infrastrukturnih projekata kroz Zapadnobalkanski investicioni okvir (WBIF)	IO 1: Broj projekata koji se implementiraju (SPP lista)/vrijednost investicionog granta Polazna vrijednost 2021: Projekat 1 „Italija-CG-SRB-BiH Energetska interkonekcija Lot1- TS Lastva: Stabilizacija kosina nije realizovana. Izvođač je uradio Glavni projekat, predstoji revizija. Lot2-Popravka uzemljenja i stabiliza novog puta AT 13 završena. Radovi u zateznom polju 115i -125i nisu završeni u 2021, već se očekuje da budu gotovi u 2022. (slučaj Vukotić). Lot3-400 kV sekcija Čevo-	Vodeća institucija: Ministarstvo energetike i rudarstva/Ministarstvo saobraćaja i pomorstva Nacionalna investiciona komisija/KEI Ključni partneri: Resorna ministarstva, Sektorske radne grupe	I Q 2023.	IV Q 2023		A – LOT1- završeno A – LOT2- završeno Novi rok za A – LOT3 – 2024. Novi rok za A - 400 kV interkonekciju MNE-SRB-BiH 2027.	4.293.790 €- Lot3 400 kV sekcija Čevo-Pljevlja 80.000 € – 400 kV interkonekciju MNE-SRB-BiH	3.953.000 € - Lot3 /	CGES/EBRD CGES/EBRD Sredstva u iznosu od 227.000€ za 400 kV interkonekcija MNE-SRB-BiH (sredstva za rješavanje IPO-a su deponovana na račun Ministarstva	LOT3 – Potrebna saradnja sa resornim ministarstvom, u svrhu rješenja imovinsko-pravnih pitanja i obezbjeđenja uslova za izvođenje radova na izgradnji DV u Opštini Pljevlja i u Opštini Žabljak. 400 kV interkonekciju MNE-SRB-BiH - Za omogućavanje realizacije projekta je potrebno

	<p>Pljevlja: okončan spor pred DAB-om. Postignuto poravnanje sa Izvođačem kroz Amandman za nastavak ugovora sporne lokacije se rješavaju.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Završetak cijelog projekta Lastva–Pljevlja.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Lot2- Radovi u zateznom polju 115i -125i su završeni u 2022. (slučaj Vukotić). Svi radovi su završeni u skladu sa projektnom dokumentacijom. DV je u pogonu. Lot3-400 kV sekcija Čevo-Pljevlja: Riješen dio IPO, nastavljani radovi na dionicama gdje su obezbijedjeni neophodni uslovi. Završeni su radovi na sekciji Čevo-Brezna i puštena je u pogon privremena veza 110 kV Lastva – Brezna.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Završetak cijelog projekta Lastva–Pljevlja.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Završen dio 400 kV sekcija Cevo-Pljevlja- LOT 3 + 400 intekonekcija MNE-SRB-BiH - 4.180.000€. Na nemogućnost završetka LOT-a 3 u 2023. godini uticalo je prolongiranje u rješavanju IPO-a.</p>					150.000 €	150.000 € Studija izvodljivosti, ESIA paket i Idejni projekat.	finansija i nijesu utrošena u 2023.) WBIF	pribavljanje UT uslova što je onemogućeno nezavršavanjem (neusvajanjem) planskog dokumenta DPP DV 2x400 kV Pljevlja – granica sa Srbijom.
--	--	--	--	--	--	-----------	---	--	---

	<p>IO 2: Broj projekata koji se implementiraju (SPP lista)/vrijednost investicionog granta Polazna vrijednost 2021: Projekat 2: ŽICG Rekonstrukcija mostova na željezničkoj pruzi Bar-Vrbnica 6,8 mil. € iz kredita EIB i 2,1 mil. € iz WBIF.</p> <p>Realizovano 71% radova na projektima sanacije mostova i tunela (završeni radovi na 6 betonskih mostova, izvode se radovi na 13 mostova i 8 tunela). Kod Projekta 3: Remont pruge na dionici Lutovo-Bratonožići-Bioče došlo do kašnjenja zbog odustajanja KFW banke od WBIF aranžmana.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Nastavak započetih radova i izrade tehničke dokumentacije iz 2021. za Projekat 2 i početak realizacije Projekta 3 ^[1]</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Za implementaciju Projekta 2, investirano 8,34 mil € iz aranžmana sa WBIF fondom, od čega su radovi 6,54 mil € (WBIF+EIB), a za izradu tehničke dokumentacije 1,80 mil € (WBIF). U toku 2022.g.</p>									
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

^[1] Projekat 3: Remont pruge na dionici Lutovo-Bratonožići-Bioče približne dužine oko 20 km, i sanacija 3 čelična mosta, kreditni aranžman 14+16 mil. € (kredit EIB+donacija WBIF) uz planirano potpisivanje finansijskog sporazuma i priprema tendera za izbor Izvođača radova i raspisivanje tendera, izbor Izvodjača i početak radova. U toku 2022.g. ovaj investicioni grant je spojenim sa drugim čija vrijednost 18+19 mil koji se odnosi na sanaciju 10 mostova i 8 tunela, tako da objedinjeni investicioni grant iznosi 32+35 mil eura. Zbog rasta cijena materijala i opreme, EIB je krajem 2022g. predložio povećanje ovog objedinjenog granta na 40+40 mil eura.

	<p>realizovana je sanacija 4 tunela i 13 mostova. Potpisivanje Ugovora Projekat 3 je odloženo za 2023.g.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Završetak realizacije Projekta 2 Signalizacija i rekonstrukcija mostova i tunela na željezničkoj pruzi Bar-Vrbnica, u dijelu sanacije 4 tunela. Potpisivanje Ugovora za Projekat 3^[2] Remont pruge na dionici Lutovo-Bratonožići-Bioče, tokom 2023.godine.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Projekat 2 Signalizacije je nije realizovan iz razloga što aplikacija nije odobrena. Iz razloga što aplikacija nije odobrena, potpisivanje ugovora se očekuje tokom 2024. godine.</p> <p>IO 3: Broj projekata koji će biti kandidovani kroz WBIF pozive za dobijanje tehničke pomoći za investicije i izradu tehničke dokumentacije Polazna vrijednost 2021: Kandidovana su 3 projekta za radove (oblast saobraćaja) za investicioni grant iz WBIF fonda, vrijednosti 20+20 miliona €, ali aplikacija nije bila</p>					<p>Projekat 2 signalizacije je za sada odgođen. Za Projekat 3 - kako nije došlo do rebalansa budžeta u 2023. godini, kojim je bilo planirano odobrenje dodatnog budžeta, projekat je tek u novembru 2023. godine podržan za finansiranje.</p> <p>U prvom kvartalu 2024. godine se očekuje potpisivanje ugovora o finansiranju za Projekat 3.</p>	<p>1.750.000 € 1.750.000 € 1.000.000 €</p>	/	<p>2023: ŽICG Projekat 2: WBIF grant (investicije) ŽICG (EIB) WBIF grant (tehnička dokumentacija)</p>	<p>Plan je da predmetna aplikacija obuhvaćena Projektom 2, bude ponovljena u nekom od sljedećih poziva za podršku u finansiranju investicionih grantova.</p> <p>Za Projekat 3, planovi su potpisivanje ugovora o finansiranju, priprema tendera za izbor izvođača radova, kao i potpisivanje ugovora sa izvođačem radova.</p>
--	---	--	--	--	--	--	--	---	---	---

	<p>uspješna i ponoviće se u 2022.g.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Priprema, usaglašavanje i slanje aplikacija za kandidovanje projekata</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Projekat 3</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Aplikacije za dva WBIF granta za izradu tehničke dokumentacije i jedna aplikacija za investicioni grant za projekte željeznice na SPP listi.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: U decembru 2023.godine odobrena aplikacija za investicioni grant od strane WBIF remont na dionici Golubovci-Bar.</p>							Do juna 2024.god.se očekuje potpisivanje ugovora o grantu i kreditu.		Planovi za 2024.godinu su usaglašavanje i potpisivanje ugovora o grantu i kreditu, kao i priprema tendera za izbor izvođača radova i nadzora.
Operativni cilj 1.2. Unapređenje ICT infrastrukture za rast konkurentnosti preduzeća										
Indikator učinka Učešće ICT u BDP		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 3,7%		Ciljna vrijednost 2023: 6%		
		3,7% (2019)		4,1 % (2020 Monstat)				Ostvarena vrijednost 2023: 4,3% ⁶⁸		
Indikator učinka Dostupnost NGN širokopoljarnog pristupa		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 81,7%		Ciljna vrijednost 2023: 95%		
		80%		81,4%				Ostvarena vrijednost 2023: 82,02%		
Indikator učinka Povećanje broja skupova podataka na portalu otvorenih podataka		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 197 skupova podataka		Ciljna vrijednost 2023: Rast 200% (u odnosu na baznu godinu)		
		Na portalu 123 skupa podataka ⁷⁰		192 dataseta				Ostvarena vrijednost 2023: 197 skupova podataka ⁶⁹		
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 1.2.	Indikator rezultata za period 2021-2023. godine	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja

⁶⁸ https://monstat.org/uploads/files/BDP/2022/Godisnji%20BDP%202022_crn.pdf

⁶⁹ <https://www.data.gov.me/>

⁷⁰ <https://www.data.gov.me/>

<p>1.2.1. Razvoj nacionalne broadband mreže- otvoren pristup internetu velikih brzina svim preduzećima u Crnoj Gori u cilju olakšavanja/unapr eđenja poslovanja i obezbjeđenja kvalitetnih usluga po povoljnim cijenama</p>	<p>IO 1: Garantovan broadband pristup mrežama nove generacije sa brzinama većim od 30Mbps Polazna vrijednost 2021: 60,3% preduzeća imaju pristup mrežama nove generacije sa brzinama većim od 30Mbps. Realizovano je planirano povećanje % preduzeća koja imaju pristup internetu velikih brzina, bilježi se kontinuirani porast %. Kroz realizaciju I faze projekta „Razvoj infrastrukture za širokopolasni pristup internetu u Crnoj Gori" sa Jedinstvene liste prioriternih infrastrukturnih projekata u sektoru Digitalne infrastrukture, obezbjeđuje se izgradnja adekvatne infrastrukture za brz i siguran internet do svih domaćinstava/ privrednih subjekata /obrazovnih institucija/ zdravstvenih ustanova. Ciljna vrijednost 2022: Povećanje % preduzeća koja imaju pristup internetu velikih brzina, u opsezima 30Mbps >100Mbps i većim od 100 Mbps, na 70% Ostvarena vrijednost 2022: 71,2% preduzeća imaju pristup mrežama nove generacije sa brzinama većim od 30Mbps. Realizovano je planirano povećanje %</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja Ključni partner: Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, MONSTAT</p>	<p>I Q 2023</p>	<p>IV Q 2023.</p>			<p>50.232.000 €</p>	<p>76.301.049,6 2€</p>	<p>Privatni sektor- Operatori elektronskih komunikacija</p>	<p>Investicije operatora premašuju planirana sredstva. Donošenje Novog Zakona o elektronskim komunikacijama, u cilju usaglašavanja regulatornog okvira u oblasti elektronskih komunikacija sa EU regulativom, u skladu sa Programom rada Vlade predviđeno je za Q3 2024.godine, čime će se izvršiti transponovanje Direktive 2018/1972/EU o Evropskom elektronskom komunikacionom zakoniku, kao i prenošenje dijela EU Direktive 2014/61, čime se uređuje način funkcionisanja fizičke infrastrukture prilagođene mrežama velikih brzina. Implementacija projekta „Razvoj infrastrukture za širokopolasni</p>
--	--	---	-----------------	-------------------	--	--	---------------------	------------------------	---	---

	<p>preduzeća koja imaju pristup internetu velikih brzina, bilježi se kontinuirani porast %. Strategija razvoja 5G mobilnih komunikacionih mreža u Crnoj Gori je u završnoj fazi i njeno donošenje je planirano za II Q 2023.g. Komercijalno pružanje mobilnih 5G usluga je počelo tokom 2022.godine i 5G usluge su trenutno dostupne za oko 70% stanovništva. U finansijskom smislu, investicije operatora elektronskih komunikacija u razvoj elektronskih komunikacionih mreža premašile su planirana sredstva za više od 14 mil€.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 75% Ostvarena vrijednost 2023: 78% preduzeća imaju pristup mrežama nove generacije sa brzinama većim od 30Mbps. S obzirom na dinamičan razvoj širokopojsnog pristupa internetu, bilježi se kontinuirani rast i procenat preduzeća koji imaju pristup internetu iznad 30Mbps, kao i preduzeća koja imaju pristup internetu iznad 100Mbps.</p>									<p>pristup internetu u Crnoj Gori,, direktno će uticati na dinamiku rasta pokrivenosti odnosno, dostupnost NGN širokopojsnog pristupa i za prvu fazu je planirano izdvajanje iz budžeta u visini od 30.000.00€. Ova aktivnost je usko vezana za aktivnost Tehničke pomoći za ažuriranje dokumentacije (dobijenog granta od 525.000€ od WBIF-a) za. Aktivnosti su usmjerene na realizaciju AP Strategije digitalne transformacije Crne Gore i realizaciju AP Strategije razvoja 5G mreža. 5G usluge su trenutno dostupne za preko 80% populacije Crne Gore.</p>
1.2.2. Unapređenje portala otvorenih podataka	IO1: Pristupačan portal i integrisan sa EU portalom	Vodeća institucija: Ministarstvo javne uprave	I Q 2023.	IV Q 2023.		Nije moguće precizirati krajnji rok realizacije, a plan je da se	16.500 €	760,00 € U aprilu 2023.godine	Nacionalni budžet	Nakon izrade novog portala, planirano je postavljanje

<p>(www.data.gov.me) kroz uspostavljanje novih funkcionalnosti u vezi pristupačnosti i integrisanosti sa EU portalom (www.europeandataportal.eu)</p>	<p>Polazna vrijednost 2021: 192 data seta, ostvarena vrijednost povećanje za 56% Ciljna vrijednost 2022: Povećanje broja datasetova za 30% Ostvarena vrijednost 2022: 197 data setova MJU je u saradnji sa UNDP radilo na unapređenju funkcionalnosti Portala u dijelu praćenja upotrebe portala, generisanja statistike saobraćaja, pristupačnosti za lica osoba sa invaliditetom (OSI); proširenja na lokalne samouprave; vizuelizacije najpopularnijih skupova podataka i ocjenjivanja skupova podataka. Usljed sajber napada na informatičku infrastrukturu u avgustu 2022.g., portal otvorenih podataka trenutno nije funkcionalan (data.gov.me) i nalazi se na serverima koji su bili pod dejstvom sajber napada i potrebno ih je migrirati na potpuno novo serversko okruženje da bi obezbjedili najveći mogući stepen sajber zaštite po preporukama najbolje prakse.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 300 setova podataka, uz identifikaciju high value datasetova na portalu Ostvarena vrijednost 2023: 197 setova podataka Nakon sajber napada na mrežnu infrastrukturu Vlade</p>	<p>Ključni partner: Svi organi javne vlasti</p>				<p>izrada portala uradi u dvije faze, gdje će I faza početi u toku 2024.godine.</p>		<p>na oporavku portala bila je angažovana kompanija koja je djelimično osposobila portal. Dostupan je samo javni modul portala I stari data setovi se mogu vidjeti na web adresi.</p>		<p>novih data setova, kao i data setova visoke vrijednosti u skladu sa zaključcima i preporukama navedenim u analizama sačinjenim u okviru projekta UNDP-a, „Ubrzanje digitalnog upravljanja”.</p>
--	--	---	--	--	--	---	--	---	--	--

	Crne Gore, IT sistemi su se uspostavljali u ponovnu funkciju planiranom dinamikom i shodno prioritetima. Javni modul portala otvorenih podataka je ponovo dostupan od 19.05.2023. godine. S obzirom da se portal nije mogao u potpunosti osposobiti u smislu njegove potpune funkcionalnosti, u julu 2023. godine donijeta je odluka da se izradi novi portal.									
Operativni cilj 1.3. Podsticati održivo upravljanje resursima										
Indikator učinka Učešće šumarstva i drvne industrije u BDV (%)		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:		Ciljna vrijednost 2023:		
		0,54% (podatak se odnosi na 2018.g. kao posljednji raspoloživi podatak usljed nove metodologije obračuna za oblast šumarstva)		Učešće šumarstva i drvne industrije u BDV- 0,565% (2020. posljednji raspoloživi podatak usljed nove metodologije obračuna za oblast šumarstva)		Učešće šumarstva i drvne industrije-0,52% Monstat (podatak se odnosi na 2021.g.)		0,6 učešće u BDV		
								Ostvarena vrijednost 2023: 0,581% Monstat (posljednji raspoloživi podatak se odnosi na 2022.g ⁷¹ .)		
Indikator učinka Broj ugovora o koncesijama za detaljna geološka istraživanja i eksploataciju čvrstih mineralnih sirovina		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:		Ciljna vrijednost 2023:		
		52 (povećanje od 40,5%)		52 ugovora		54 ugovora		Povećanje broja ugovora za 15% u odnosu na baznu		
								Ostvarena vrijednost 2023: 52 ugovora ugovora- povećanje broja ugovora od 40,5%		
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 1.3.	Indikator rezultata za period 2021-2023. godine	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1.3.1. Unaprijediti ponudu drvne sirovine sa ciljem njene bolje dostupnosti za drvoprerađivače	IO 1: Godišnja stopa rasta posječene drvne sirovine Polazna vrijednost 2021: 476.545 m ³ Ciljna vrijednost 2022: 600.000 m ³	Vodeća institucija: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede/Uprava za šume	I Q 2023.	IV Q 2023			914.000 €	830.280 €	Nacionalni budžet (Uprava za šume)	Ugovoriti poslove na izradi Programa gazdovanja početkom godine kako bi ostalo dovoljno vremena za uzimanje terenskih

⁷¹ Podaci o BDP/BDV za 2023.godinu, u skladu sa Kalendarom objavljivanja statističkih podataka Monstat-a, će biti dostupni u septembru 2024.god.

	Ostvarena vrijednost 2022: 371.500 m ³ Ciljna vrijednost 2023: 675.994 m ³ Ostvarena vrijednost 2023: 485.000 m ³	Ključni partner: Poslovne asocijacije							podataka tokom godine.
1.3.2. Razvoj i podsticanje privrede kroz efikasnije upravljanje mineralnim sirovinama ⁷²	IO 1: Godišnji obim proizvodnje mineralnih sirovina Polazna vrijednost 2020:- nemetalične mineralne sirovine: 500.000 m ³ - energetska mineralna sirovina: 1.650.000 t- metalične mineralne sirovine: 1.510.000 t Ostvarena vrijednost 2020: - nemetalične mineralne sirovine: 565.528,85 m ³ -energetska mineralna sirovina:1.665.448,72 t -metalične mineralne sirovine: 1.369.723,00 t Proizvedena količina energetskih mineralnih i nemetaličnih sirovina je veća u odnosu na ciljnu, dok proizvodnja metaličnih mineralnih sirovina bilježi pad, uz veću proizvodnju olovo-cinkove rude, i smanjenje proizvodnje crvenih boksita. Ciljna vrijednost 2021: -nemetalične mineralne sirovine: 650.000 m ³ -energetska mineralna sirovina: 1.650.000 t	Vodeća institucija: Ministarstvo energetike i rudarstva Ključni partner: Privredna društva- koncesionari	I Q 2022	IV Q 2023.		38.350.000 €	8.950.000€	Privatni sektor	U skladu sa godišnjim Planom davanja koncesija preduzimaju se aktivnosti za zaključenje novih ugovora radi stvaranja preduslova u cilju razvoja rudarske djelatnosti, koja obezbjeđuje sirovinu za ostale grane industrije.

⁷² Podaci o proizvodnji mineralnih sirovina za prethodnu godinu dostupni su u toku II kvartala tekuće godine te se praćenje realizovanih aktivnosti evidentira na nivou podataka iz prethodne godine.

	<p>-metalične mineralne sirovine: 1.510.000 t</p> <p>Ostvarena vrijednost 2021⁷³: -nemetalične mineralne sirovine: 1.081.124 m³ -energetska mineralna sirovina: 1.548.612 t -metalične mineralne sirovine: 1.069.440 t</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: -nemetalične mineralne sirovine: 920.000 m³ -energetska mineralna sirovina: 1.500.000 t -metalične mineralne sirovine: 1.350.000 t</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: -nemetalične mineralne sirovine: 985.417 m³ -energetska mineralna sirovina: 1.722.535 t -metalične mineralne sirovine: 1.005.575 t (U toku 2022. godine povećanje proizvodnje zabilježeno je kod nemetaličnih mineralnih sirovina za preko 7%, i uglja (enegetska m.s.) za oko 15%. Proizvodnja metaličnih mineralnih sirovina bilježi pad u odnosu na planiranu za oko 25%, što nije uticalo na visinu koncesione naknade, koja je u ukupnom iznosu veća u odnosu na prethodnu godinu).</p>									
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

⁷³ Podaci o proizvodnji mineralnih sirovina za prethodnu godinu (2022.) biće dostupni do kraja II kvartala tekuće godine (2023.) te se praćenje realizovanih aktivnosti evidentira na nivou podataka iz 2021. godine.

Operativni cilj 1.4. Razvoj ljudskog kapitala kroz obrazovanje i sticanje vještina za konkurentnost industrije u skladu sa potrebama tržišta rada											
Indikator učinka SME Policy index – Indeks Akta o MSP, Preduzetničko učenje –poddimenzija 1.1		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: SME Policy Index 2022 - 4,61 ⁷⁴		Ciljna vrijednost 2023: 4,4		Ostvarena vrijednost 2023: Poslednji raspoloživi podaci SME Policy 2022-4,61	
		2019 - 4,08 ⁷⁵		n/a – istraživanje se obavlja na najmanje dvogodišnjem nivou							
Indikator učinka Broj zaposlenih u industrijskom sektoru i učešće u ukupnoj zaposlenosti (Monstat)		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 23.780 zaposlenih -rast od 18,7%		Ciljna vrijednost 2023: Rast 4% u odnosu na baznu		Ostvarena vrijednost 2023: 23.780 zaposlenih (rast od 10% u odnosu na baznu 2018) ⁷⁷	
		20.027 zaposlenih (11,3% ukupne registrovane zaposlenosti u 2020. godini)		21.150 zaposlenih u 2021.godini u poređenju sa 20.027 zaposlenih u 2020. godini (povećanje 5,6%) ⁷⁶							
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 1.4.	Indikator rezultata za period 2021-2023. godine	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetk a	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja	
1.4.1. Izrada standarda zanimanja i standarda kvalifikacija u skladu sa potrebama tržišta rada u oblastima energetike, telekomunikacija, prerađivačke industrije, prerade hrane i građevinarstvo	IO 1: Broj standarda zanimanja Polazna vrijednost 2021: Urađeno i usvojeno 20 standarda zanimanja (5 standarda zanimanja iz oblasti građevinarstva, 9 standarda zanimanja iz oblasti Inženjerstva i proizvodnih tehnologija i 6 standarda zanimanja iz oblasti prerađivačke industrije). Ciljna vrijednost 2022: Izrada 36 standarda zanimanja iz oblasti prerađivačke industrije, mašinstva i dr.	Vodeća institucija: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija/ Centar za stručno obrazovanje Ključni partneri: Savjet za kvalifikacije, Sektorske komisije, Obrazovne ustanove, Udruženja poslodavaca	I Q 2023	IV Q 2023.			10.000 €	9.950 €	Nacionalni budžet (CSO)	Izrada standarda zanimanja i standarda kvalifikacija je kontinuirana aktivnost. Procjena broja standarda zanimanja i sredstava potrebnih za njihovu izradu zavisi od potreba privrede i planiran je okviran broj i vrijednost.	

⁷⁴ OECD SME Policy Index 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index_24136883

⁷⁵ OECD SME Policy Index 2019, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/g2g9fa9a-en.pdf?expires=1570609300&id=id&acname=guest&checksum=A1F5656ACC2C231456C1C9BD7A100FCE>

⁷⁶ Podaci Monstata na osnovu zvaničnog službenog zahtjeva od strane MER (29.04.2022.).

⁷⁷ [https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.monstat.org%2Fuploads%2Ffiles%2Fzarade%2F2023%2FZaposleni%25202010-%25202022%2520za%2520sait%2520\(11\)\(5\).xls&wdOrigin=BROWSELINK](https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.monstat.org%2Fuploads%2Ffiles%2Fzarade%2F2023%2FZaposleni%25202010-%25202022%2520za%2520sait%2520(11)(5).xls&wdOrigin=BROWSELINK)
(podaci iz administrativnih izvora, Monstat)

	<p>Ostvarena vrijednost 2022: Urađeno i usvojeno ukupno 22 iz oblasti industrije (11 standarda zanimanja iz sektora: Inženjerstvo i proizvodne tehnologije; 4 iz sektora rudarstvo, metalurgija i hemijska industrija; 7 iz sektora Poljoprivreda, prehrana i veterina)</p> <p>Urađeno i usvojeno ukupno 15 standarda stručnih kvalifikacija iz oblasti industrije (11 standarda stručnih kvalifikacija iz sektora: Inženjerstvo i proizvodne tehnologije; 4 iz sektora rudarstvo, metalurgija i hemijska industrija)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Izrada 8 standarda zanimanja i 8 standarda stručnih kvalifikacija relevantnih za industrijsku politiku (od ukupno 30 planiranih standarda zanimanja i 30 planiranih standarda kvalifikacija)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Urađeno i usvojeno ukupno 6 standarda zanimanja iz oblasti inženjerstva i proizvodnih tehnologija (elektroenergetika). Urađeno i usvojeno ukupno 13 standarda stručnih kvalifikacija iz oblasti industrije: 6</p>									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	standarda stručnih kvalifikacija iz oblasti inženjerstva i proizvodnih tehnologija (elektroenergetika) i 7 standarda stručnih kvalifikacija iz oblasti poljoprivrede.								
1.4.2. Modernizovati obrazovne programe stručnog obrazovanja nivoa III i IV u oblasti industrije	<p>IO 1: Broj inoviranih obrazovnih programa Polazna vrijednost 2021: Urađeno i usvojeno 8 obrazovnih programa (3 obrazovna programa nivoa IV1 i 5 obrazovnih programa nivoa III) iz oblasti inženjerstva, građevinarstva i prerađivačke industrije. Ciljna vrijednost 2022: Izrada 3 obrazovnih programa iz oblasti prerađivačke industrije, mašinstva i dr. Ostvarena vrijednost 2022: Urađeno i usvojeno ukupno 6 iz oblasti industrije (4 obrazovna programa iz sektora: Inženjerstvo i proizvodne tehnologije; 2 obrazovna programa iz sektora rudarstvo, metalurgija i hemijska industrija) Ciljna vrijednost 2023: Izrada 2 obrazovna programa relevantnih za industrijsku politiku (od ukupno 7 planiranih obrazovnih programa) Ostvarena vrijednost 2023: Urađeno i usvojeno</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo prosvjete, nauka i inovacija, Centar za stručno obrazovanje</p> <p>Ključni partneri: Obrazovne ustanove</p>	I Q 2023	IV Q 2023.		6.600 €	13.200 €	Nacionalni budžet (CSO)	Izrada modularizovanih obrazovnih programa je kontinuirana aktivnost. Procjena broja obrazovnih programa i sredstava potrebnih za njihovu izradu zavisi od potreba privrede i planiran je okviran broj i vrijednost.

	ukupno 4 obrazovna programa relevantna za industrijsku politiku: 2 obrazovna programa iz oblasti inženjerstva i proizvodnih tehnologija (elektroenergetika) i 2 obrazovna programa iz oblasti poljoprivrede.										
1.4.3. Unapređenje kvaliteta praktične nastave (učenje kroz rad) u oblastima energetike, telekomunikacije, prerađivačke industrije, prerada hrane i građevinarstvo	<p>IO 1: Broj nastavnika koji su prošli obuku kod poslodavca Polazna vrijednost 2021: Obuku kod poslodavca koja se nalazi u Katalogu za profesionalni razvoj nastavnika je prošlo 16 nastavnika. Ciljna vrijednost 2022: 34 Ostvarena vrijednost 2022: Obuku kod poslodavca koja se nalazi u Katalogu za profesionalni razvoj nastavnika, prošlo je 14 nastavnika Ciljna vrijednost 2023: 30 nastavnika/nastavnica Ostvarena vrijednost 2023: Obuku kod poslodavca, koja se nalazi u Katalogu za profesionalni razvoj nastavnika, prošlo je 58 nastavnika/nastavnica.</p> <p>IO 2: Broj učenika u dualnom obliku obrazovanja Polazna vrijednost 2021: U školskoj 2021/22 godini, 760 učenika uključeno je u dualni sistem obrazovanja.</p>	<p>Vodeće institucije: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija/Centar za stručno obrazovanje</p> <p>Ključni partneri: Obrazovne ustanove, Privredna komora CG, Unija poslodavaca Crne Gore</p>	I Q 2023.	IV Q 2023. (kontinuirano)							
						6.000 €	2.000 €	Nacionalni budžet (CSO)			<p>Dio sredstava za obuku nastavnika kod poslodavca obezbijedile su škole.</p> <p>Nastaviti aktivnosti promocije i afirmacije dualnog obrazovanja i obuke nastavnika kod poslodavca.</p> <p>Unapređivati i podsticati</p>

	<p>Ciljna vrijednost 2022: 820 Ostvarena vrijednost 2022: U 2022. godini (školska 2021/2022) broj učenika u dualnom obrazovanju je 538. Razlog smanjenja broja učenika je otežano poslovanje poslodavaca koje je uzrokovano uticajem Corone.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 570 učenika/ca Ostvarena vrijednost 2023: U školskoj 2023/24 godini, 448 učenika uključeno je u dualni sistem obrazovanja.</p> <p>IO 3: Procenat stručnih škola koje realizuju praktičnu nastavu kod poslodavca</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 85% stručnih škola realizovalo praktičnu nastavu kod poslodavaca</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 90% Ostvarena vrijednost 2022: U 90% škola praktična nastava se realizuje kod poslodavca</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 90% (Cilj je zadržati sve poslodavce sa kojima škole sarađuju). Ostvarena vrijednost 2023: U 90% stručnih škola praktična nastava realizuje se kod poslodavca.</p>						454.542 € ⁷⁸	454.542 €	Nacionalni budžet (MP)	<p>saradnju škola i poslodavaca.</p> <p>Povećati broj časova praktične nastave koji se realizuju kod poslodavaca.</p>
--	--	--	--	--	--	--	-------------------------	-----------	------------------------	---

⁷⁸ Sredstva su planirana za učenike prvog i drugog razreda u tekućoj školskoj godini i učenike prvog i drugog razreda koji se upisuju u pojedine razrede u 2023. godini.

<p>1.4.4. Promovisati studijske programe u skladu sa potrebama tržišta rada, sa posebnim naglaskom na prirodne i tehničke nauke</p>	<p>IO 1: Broj upisanih studenata iz oblasti prirodnih i tehničkih nauka Polazna vrijednost 2021: 1366 Ciljna vrijednost 2022: 1350 Ostvarena vrijednost 2022: 1.497 Ciljna vrijednost 2023: 1.330 studenata/studentkinja Ostvarena vrijednost 2023: 1547 studenata/studentkinja</p> <p>IO 2: Procenat praktične nastave ostvarene na studijskim programima iz oblasti prirodnih i tehničkih nauka Polazna vrijednost 2021: 0% Ciljna vrijednost 2022: 40% Ostvarena vrijednost 2022: 51% Ciljna vrijednost 2023: 40% Ostvarena vrijednost 2023: ~ 50%</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Ključni partneri: Ustanove visokog obrazovanja</p>	I Q 2023.	IV Q 2023.		Ustanove visokog obrazovanja zaključuju ugovor o praktičnoj nastavi sa poslodavcima i studentima	/	Nema uticaja na Budžet	Nastaviti rad na promociji studijskih programa u skladu sa potrebama tržišta rada.	
<p>1.4.5. Realizovati program obrazovanja i osposobljavanja za lica koja traže zaposlenje u skladu sa</p>	<p>IO 1: Broj osoba koje su završile programe i treninge Polazna vrijednost 2021: Realizovani programi obrazovanja i osposobljavanja za 58 nezaposlenih lica koja se pripremaju za</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo rada i socijalnog staranja/ZZZCG Ključni partner: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ispitni centar, Centar za</p>	I Q 2023.	IV Q 2023.		200.000 €	250.837,76 €	Nacionalni budžet (ZZZCG)	Nastaviti sa realizacijom programa u narednoj godini.	

potrebama razvoja industrije	<p>zapošljavanje u sektoru industrije.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Planirana je realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja za 100 lica.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Realizovani programi obrazovanja i osposobljavanja za 162 nezaposlena lica koja se pripremaju za zapošljavanje u sektoru industrije (žene su učestvovala sa 77,16 % (125).</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Planirana je realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja za 200 lica od čega je za žene planirano 75 % ili 150 žena.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Programima obrazovanja i osposobljavanja obuhvaćeno 152 nezaposlenih lica od kojih 108 nezaposlenih žena - 71%</p>	stručno obrazovanje							
1.4.6. Implementacija programskih aktivnosti za razvoj preduzetništva – obuke i kreditna podrška	<p>IO: Broj realizovanih obuka za preduzeća/broj polaznika</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 1 obuka/8 polaznika</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 2 obuke/10 polaznika</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022:</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja</p> <p>Ključni partneri: IRFCG</p>	I Q 2023.	IV Q 2023.		65.000 €	12.632 €	Nacionalni budžet	Planom rada MER radiće se na poboljšanju Programa za 2024., kroz otvaranje javnih konsultacija, gdje će se dati mogućnost privredi da iskaže svoje potrebe i da

	2 obuke/7 polaznika (4 žene) /7 biznis planova upućeno u IRFCG Ciljna vrijednost 2023: 2 obuke/10 polaznika/ca 65% Ostvarena vrijednost 2023: 3 obuke/1 polaznik/1 biznis plan upućen u IRFCG								da eventualne sugestije za dalje unapređenje programa.
1.4.7. Organizovati obuke i tematske događaje u cilju daljeg razvoja preduzetništva i usklađivanja obrazovne ponude sa potrebama tržišta rada	IO 1: Broj realizovanih obuka za preduzeća/broj učesnika (PKCG/UPCG/MBA) Polazna vrijednost 2021: 58/1347 PKCG, 22/3511 (online) PKCG; 3/50 UPCG; 2/40 MBA Ciljna vrijednost 2022: 40/1.000 PKCG; 10/250 UPCG; 2/40 MBA. Ostvarena vrijednost 2022: 94/3895 PKCG, 10/150 UPCG, MBA Ciljna vrijednost 2023: 40/1000 PKCG (60% žena); 10/150 UPCG (20% žena) Ostvarena vrijednost 2023: PKCG 72/3285 (60% žena); U okviru projekta „Aktiviraj se - zaposli se“ UPCG organizovala 3 događaja za preduzeća (u Budvi, Baru i Ulcinju), u saradnji sa ILO, ZZZCG i jedinicama lokalne samouprave. Na događajima učestvovalo 34 predstavnika/ca preduzeća, od čega žena 59%.	Vodeća institucija: MER/PKCG/ UPCG Ključni partneri: Privredni sektor	I Q 2023.	IV Q 2023.		31.000 € 1.000 €	30.000 € 1.000 €	Privatni sektor PKCG Privatni sektor UPCG	U toku 2024. godine Komora će nastaviti sa organizovanjem edukativnih aktivnosti iz oblasti finansija, marketinga, digitalizacije i marketinške komunikacije, prodaje, menadžmenta i organizacionih vještina, upravljanja ljudskim resursima, komunikacije i organizacione kulture. Poseban akcenat biće stavljen na organizaciju edukacije privrednika u segmentu novih rešenja iz oblasti javnih nabavki. UPCG: U toku je izrada plana realizacije novih

	<p>IO 2: Broj organizovanih događaja/susreta/okruglih stolova sa ciljem usklađivanja sa potrebama tržišta rada/broj učesnika (PKCG/UPCG/MBA)</p> <p>Polazna vrijednost 2020: 3/63 PKCG, 1/21 (online) PKCG; / UPCG</p> <p>Ostvarena vrijednost 2021: 5/155 PKCG; 1/30 UPCG; 2/60 MBA</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 4/120 PKCG; 1/30 UPCG; 2/60 MBA.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 4/158 P</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 4/120PKCG (60% žena); 1/30 UPCG (20% žena) KCG; 1/30 UPC</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 6/101PKCG (72% žena); UPCG organizovala 2 događaja, sa ukupno 35 učesnika, i to: - UPCG i CSO- okrugli sto "Sistem obrazovanja i tržište rada – potrebe poslodavaca za kadrom", u okviru manifestacije "XXII Dani obrazovanja i učenja odraslih" (20 učesnika, 25% žena); UPCG inicirala konsultacije CSO i privrednika sa resornim ministarstvom povodom izrade Nacionalnog programa za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma i</p>								<p>obuka, uključujući definisanje modela za njihovo finansiranje.</p>
--	--	--	--	--	--	--	--	--	---

	Egipćana u CG (15 učesnika, 33% žena).										
Operativni cilj 1.5. Unapređenje regulatornog okvira i poslovnog ambijenta											
Indikator učinka Indeks lakoće poslovanja (DB, Doing Business, World Bank)		Polazna vrijednost 2020/2021: Doing business 2021 (posljednji raspoloživi DB Izvještaj 2020, Rang 50/190) ⁸⁰				n/a		Ostvarena vrijednost 2022 n/a ⁷⁹		Ciljna vrijednost 2023: Rang 32 (Doing business Izvještaj 2024) Ostvarena vrijednost 2023: n/a	
Indikator učinka Broj e-licenci na portalu e-uprave		Polazna vrijednost 2020: 337 - Povećanje za 20%				312 licenci		Ostvarena vrijednost 2022 255 (217 za pravna lica)		Ciljna vrijednost 2023: Povećanje za 30% u odnosu na baznu Ostvarena vrijednost 2023: 257 licenci	
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 1.5.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja	
1.5.1. Uspostavljanje sistema za elektronsko plaćanje administrativnih taksi	IO 1: Broj državnih organa i organa državne uprave koji pružaju usluge elektronske naplate administrativnih taksi Polazna vrijednost 2021: Nastavljeno je sa aktivnostima na unapređenju portala, potpisan je sporazum sa Centralnom bankom za dio sistema koji se odnosi na kontrolu i monitoring, kao preduslov za dalje aktivnosti. Aktivnost je parcijalno realizovana pa samim tim nijesu povučena planiranja sredstva za realizaciju. Ciljna vrijednost 2022: 5 elektronskih usluga državnih organa i organa	Vodeća institucija: Ministarstvo javne uprave	I Q 2023.	IV Q 2023.			60.000 € za unapređenje i održavanje sistema za elektronsko plaćanje administrativnih taksi/naknada	60.000€	Nacionalni budžet	Sistem za elektronsko plaćanje i kontrolu naplate je u potpunosti funkcionalan i shodno Zakonu o elektronskoj upravi organi i drugi subjekti dužni su da korisniku omoguće plaćanje administrativnih taksi preko sistema za elektronsku naplatu administrativnih	

⁷⁹ Podatak nije dostupan, Svjetska banka je u 2021.g prestala sa objavljivanjem Izvještaja DB o lakoći poslovanja.

⁸⁰ <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/country-economy-profiles/#economy=MNE>

	<p>drž.uprave koje se mogu i platiti na elektronski način preko sistema za elektronsko plaćanje</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: U saradnji sa Ministarstvom pravde, među najčešće korišćenim odabrane su 4 pilot usluge: Izdavanje uvjerenja iz kaznene evidencije za fizička lica; Izdavanje uvjerenja iz kaznene evidencije za pravna lica; Izdavanje uvjerenja iz prekršajne evidencije za fizička lica; Izdavanje uvjerenja iz prekršajne evidencije za pravna lica.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 10 institucija koje koriste Sistem za elektronsko plaćanje i kontrolu naplate.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 4 institucije koriste sistem za elektronsko plaćanje i kontrolu naplate (Ministarstvo javne uprave, Ministarstvo pravde, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva) – ukupno 39 administrativnih taksi i 55 naknada.</p>									taksi koji je sastavni dio jedinstvenog informacionog sistema. Jedan od prepoznatih prioriteta Plana rasta Zapadnog Balkana jeste uspostavljanje sistema za elektronsko plaćanje svih fiskalnih naknada na nacionalnom i lokalnom nivou, kako bi se omogućilo da se elektronskim putem realizuju sve uplate prema javnoj administraciji.
1.5.2. Smanjenje administrativnih opterećenja za osnivanje biznisa	<p>IO 1: Smanjenje troškova registracije preduzeća-DB indikator "započinjanje biznisa"</p> <p>Polazna vrijednost 2021: n/a⁸¹</p> <p>U posmatranom periodu radilo se na daljim</p>	Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja	I Q 2023.	IV Q 2023.		Novi rok IV Q 2024 Usvajanje Zakona o privrednim društvima i Zakona o registraciji	/	/	U okviru redovnih aktivnosti	Usvajanjem izmjena Zakona o privrednim društvima i Zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata se stvaraju

⁸¹ Svjetska banka je 2021.g. prestala sa objavljivanjem DB izvještaja i u tom smislu nije moguće evidentirati poboljšanje ili poređenje indikatora "započinjanje biznisa" u odnosu na DB2020.

	<p>aktivnostima za uspostavljanje elektronske registracije kroz omogućeno podnošenje dokumentacije elektronskim putem koja se odnosi na promjenu podataka, kao i omogućeno elektronsko potpisivanje rješenja o registraciji.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Poboljšanje ranga po indikatoru "započinjanje biznisa" u DB 2023 izvještaju za 2 pozicije u odnosu na DB 2022</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: n/a⁸² Nastavljene aktivnosti na uspostavljanju potpune elektronske registracije preduzeća. Za omogućavanje potpune jedinstvene prijave, preduslov je uspostavljanje interoperabilnosti i razmjene podataka između svih uključenih institucija u procesu registracije preduzeća kroz JISERP sistem.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: U cilju početka implementacije potpune elektronske registracije, planirano donošenje novog Zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata i izmjene i dopune ostalih relevantnih zakona i podzakonskih akata u cilju početka implementacije potpune elektronske registracije preduzeća, omogućavanje plaćanja taksi</p>	<p>Ključni partner: Uprava prihoda i carina</p>				<p>privrednih i drugih subjekata. Dodatno, CRPS u kontinuitetu radi na proširenju elektronskih usluga registra i prevazilaženja određenih administrativnih prepreka u smislu omogućavanja elektronskog potpisa i sl. i mogućnost kontrole i provjere validnosti potpisa od strane CRPS. U pripremi je formiranje radne grupe koja će napraviti analizu kadrovskih kapaciteta neophodnih za redovno funkcionisanje CRPS-a nakon realizacije i implementacije FRD – programa.</p>			<p>preduslovi za potpunu elektronsku registraciju, a da bi postupak uspostavljanja elektronske registracije preduzeća bio u potpunosti zaokružen, potrebno je da se stvore tehnički uslovi i povežu registri međusobno, odnosno uspostavi razmjena podataka između državnih organa što je trenutno „prepreka“ za dalju uspostavljanje eUsluga CRPS-a.</p>
--	--	---	--	--	--	---	--	--	---

⁸² Svjetska banka je 2021.g. prestala sa objavljivanjem DB izvještaja i u tom smislu nije moguće evidentirati poboljšanje ili poređenje indikatora "započinjanje biznisa" u odnosu na DB

	<p>za registraciju preduzeća i objavu u Sl.listu elektronski (putem e-commerce servisa na portalu eFirma ili/i korišćenjem aplikacija poslovnih banaka); izrada uputstava za registraciju preduzeća za službenike CRPS-a (za elektronsko podnošenje prijave i podnošenje prijave na šalteru) i korisnike (osnivače/zastupnike. Uspostavljanje mogućnosti registracije privrednih subjekata elektronskim putem i pojednostavljenje procesa „fizičke“ registracije preduzeća za ostale oblike privrednih društava.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Pripremljeni nacrti teksta Zakona o privrednim društvima i Zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata, završen proces Javne rasprave, nakon čega u daljoj proceduri usaglašavanja sa institucijama i EK slijedi usvajanje u 2024.g.</p>									
<p>1.5.3. Pojednostavljenje procesa izdavanja biznis licenci od strane državnih organa i organa državne uprave (e-licence)</p>	<p>IO: Broj licenci za pravna lica u Registru licenci na stranici portalu e-uprava Polazna vrijednost 2021: Broj licenci na nivou 2021.g. iznosi 312 licenci. Ciljna vrijednost 2022: 10% Ostvarena vrijednost 2022: Broj licenci na nivou 2022.g. iznosi 255 licenci. Ciljna vrijednost 2023 : 270 licenci i procenat realizacije</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo javne uprave Svi organi</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>25.000 € redovno održavanje portala e-uprave</p>	<p>25.000 € redovno održavanje Portala eUprave</p>	<p>Nacionalni budžet</p>	<p>Kao i prethodnih godina prioritet i tokom 2024. godine će biti na uspostavljanju novih elektronskih usluga visokog nivoa sofisticiranosti (među kojima će biti i eLicence) na novom Portalu</p>	

	<p>Ostvarena vrijednost 2023: Broj licenci na nivou 2023.g. iznosi 257 licenci.</p> <p>Ministarstvo javne uprave u saradnji sa UNDP, radi na realizaciji novog Portala eUprave, kroz projekat "eUsluge i digitalna infrastruktura kao mjera odgovora na COVID-19".</p> <p>Uspostavljanje efikasnog i održivog integrisanog sistema pojednostavljenih elektronskih procedura za građane i privredu – Portal eUprave, predstavlja jednu od prioritarnih aktivnosti koje su prepoznate navedenim projektom.</p> <p>Tenderski postupak za realizaciju ovog projekta je u toku i krajem 2024.g. se očekuje početak aktivnosti koje će za cilj imati implementaciju novog Portala e-uprave.</p>									<p>eUprave u cilju objedinjavanja svih usluga na jednom mjestu. Aktivnosti na uspostavljanju eLicenci trebaju biti kontinuirane i tokom narednih godina. Uloga Min.javne uprave je da kontinuirano obezbjeđuje i unapređuje sve neophode platforme koje omogućavaju drugim organima državne uprave da unapređuju način komunikacije sa građanima i svoje usluge učine građanima dostupnim i u elektronskom obliku.</p>
<p>1.5.4. Uvođenje jedinstvenog informacionog sistema u oblasti planiranja i izgradnje objekata</p>	<p>IO: Primijenjen novi informacioni sistem</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Nakon završetka procedure izbora ponuđača, Ugovor za uspostavljanje informacionog sistema je sklopljen početkom 2022.g.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Primjena novog informacionog sistema.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Uspostavljen GIS informacioni sistem</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine</p>	<p>I Q 2023</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>Novi rok za implementaciju je jun 2024. godine- planiran a obuka korisnika sistema i reprodukcija Informacionog sistema, uz neophodno obezbjeđenje dodatnih hardverskih kapaciteta u</p>	/	/	<p>Nacionalni budžet</p>	<p>Potpuna implementacija informacionog sistema, odnosno e-poslovanje omogućava stvaranje boljeg poslovnog okruženja i uvećava interakciju između organa (državnih i lokalnih), fizičkih</p>

	<p>Ciljna vrijednost 2023: Implementacija informacionog sistema (Broj posjeta portalu od starne korisnika sistema/Broj izdatih dokumenata kroz sistem)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Kako nisu bili stvoreni preduslovi za implementaciju IS njegova implementacija nije otpočela u 2023.god. Razlog koji je onemogućio potpunu implementaciju i reprodukciju informacionog sistema je nedostatak hardverskih kapaciteta po pitanju backupa podataka. Na tom planu, u saradnji sa MJU se očekuje nabavka backup uređaja čime se stvaraju uslovi za produkciju IS.</p>					saradnji sa Min. Javne uprave.				lica i pravnih lica, čime se omogućava potpuna dostupnosti javnih službi građanima.
--	---	--	--	--	--	--------------------------------	--	--	--	---

STRATEŠKI CILJ 2. UNAPREĐENJE INVESTICIJA I FINANSIJA ZA MODERNIZACIJU INDUSTRIJE

Operativni cilj 2.1. Unapređenje pristupa finansiranju za konkurentna i inovativna preduzeća

Indikator učinka GCI index (stub 9.02 finansiranje MSP)		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: n/a		Ciljna vrijednost 2023: Rang 39/141 Ostvarena vrijednost 2023: n/a		
		GCI 2020 (poslednji raspoloživi podaci za 2019 - Rang 43/141)		n/a						
Indikator učinka Ukupna vrijednost dodijeljenih kredita privrednim društvima u privatnom vlasništvu (CBCG)		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 1.211.865 hilj. € (rast u odnosu na 2021. 7,75%) ⁸³		Ciljna vrijednost 2023: Rast 10% u odnosu na baznu. Ostvarena vrijednost 2023: 1,275,701 hilj € ⁸⁴ (rast od 17,98% u odnosu na baznu)		
		1.081.267 hilj. € (rast od 7,7%)		1.124.743 hilj € (4,02%)						
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 2.1.	Indikator rezultata za period 2021-2022	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
2.1.1. Obezbijediti kredite za razvoj	IO: Broj podržanih preduzeća kroz kreditne aranžmane	Vodeća institucija: IRFCG	I Q 2023.	IV Q 2023.			27.000.000 €	53.519.402,72€ ⁸⁶	Javni sektor-IRFCG	Nastavak aktivnosti u skladu sa

⁸³ CBCG, Statistika KS banaka, Tabela Tabela 1.6 - Sektorska struktura kredita (<https://www.cbcg.me/me/statistika/statisticki-podaci/monetarna-i-finansijska-statistika/monetarne-finansijske-institucije>)

⁸⁴ <https://www.cbcg.me/me/statistika/statisticki-podaci/monetarna-i-finansijska-statistika/monetarne-finansijske-institucije>

⁸⁶ Od čega se na sektore B-E odnosi 8,772,994.76 €, F 4,317,827.00 €, H 10,234,909.44 €, I 24,496,671.52 € i J 5,697,000.00 €.

preduzeća u sektorima industrije	<p>Polazna vrijednost 2021: 145 preduzeća</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 340 preduzeća/44,2 mil. €</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 108 preduzeća/33,5 mil €</p> <p>Realizacija je uslovljena raspoloživošću projekata i eksternim faktorima, prije svega situacijom na tržištu kredita uslovljena je opšti pad tražnje zbog rasta inflacije i kamatnih stopa, a posebno kod kapitalno intenzivnih sektora kao što je industrija, što se odrazilo na nižu tražnju za sredstvima (žene 22 preduzeća / 1.353.201,17 €)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 80 preduzeća 16 preduzeća u vlasništvu žena)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 129 preduzeća (37 preduzeća u vlasništvu žena)</p> <p>IO 2: Broj novoosnovanih preduzeća iz industrije</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 15 novoosnovanih preduzeća</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 20 novoosnovanih preduzeća</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 22 preduzeća (žene 12 preduzeća).</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 18 preduzeća (10 preduzeća u vlasništvu žena u iznosu od 8,29 mil. €⁸⁵)</p>									Godišnjim planom za 2024. godinu.
----------------------------------	---	--	--	--	--	--	--	--	--	-----------------------------------

⁸⁵ Od čega se na sektore B-E odnosi 1,294,000.00 €, F 1,342,827.00 €, H 155,000.00 €, I 307,836.81 € i J 5,205,000.00 €.

	Ostvarena vrijednost 2023: 13 preduzeća (5 preduzeća u vlasništvu žena)									
2.1.2. Realizovati finansijsku podršku za poboljšanje likvidnosti u sektorima industrije kroz faktoring aranžmane (kratkoročni krediti za poboljšanje likvidnosti)	IO: Broj podržanih preduzeća za poboljšanje likvidnosti (Broj potpisanih Ugovora za domaći i međunarodni faktoring) Polazna vrijednost 2021: 33 aranžmana (I pored većeg broja novih ugovora u industrijskom sektoru, smanjen je plasman usljed okolnosti post-pandemijskog oporavka privrede). Ciljna vrijednost 2022: 28 faktoring aranžmana u industriji Ostvarena vrijednost 2022: 27 faktoring aranžmana u industriji (žene 1 preduzeće / 45.000 €). Ciljna vrijednost 2023: 22 faktoring aranžmana u industriji (1 preduzeće u vlasništvu žena) Ostvarena vrijednost 2023: 24 faktoring aranžmana u industriji (1 preduzeće u vlasništvu žena)	Vodeća institucija: IRFCG	I Q 2023.	IV Q 2023.		13.000.000 €	18.038.444,46€ ⁸⁷	Javni sektor-IRFCG	Nastavak aktivnosti u skladu sa Godišnjim planom za 2024. godinu.	
2.1.3. Realizacija „Programa grantova za samozapošljavanje “	IO: Broj dodijeljenih grantova za samozapošljavanje za sektore industrije/ukupna vrijednost grantova ⁸⁸ Polazna vrijednost 2021: 41 preduzeće u oblasti industrije/304.162,00€ Ostvarena vrijednost 2022: U 2022. godini isplaćeno 20%	Vodeća institucija: Ministarstvo rada i socijalnog staranja Ključni partner: ZZZCG	I Q 2023.	IV Q 2023.	III Q 2024.	500.000 €	495.250,80 €	Nacionalni budžet	Nastaviti sa realizacijom programa u narednoj godini	

⁸⁷ Od čega se na sektore B-E odnosi 14,563,528.63 €, F 2,834,915.83 € i H 640,000.00 €.

⁸⁸ Napomena: Realizacija „Programa grantova za samozapošljavanje“ koji je sproveden kroz 3 javna poziva, za sektore industrije i sektore koji podržavaju industrijski razvoj po godinama: JP 2019—49/364.625,40€, JP 2020: 146/1.085.824,75€, JP 2021: 96/714.085,00€

	<p>sredstava za 41 grant iz 2020. godine (72.000€). Takođe, za Poziv iz 2021. isplaćeno 96 grantova u vrijednosti 714.085,00€ iz oblasti industrije i zadržan broj korisnika iz Poziva 2019. i 2020. u procentu od 95% (žene učestvovala sa 65% - 62/462.556,00€).</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Dodjela grantova za samozapošljavanje 50 nezaposlenih lica (planirano žene 60 % ili 30 žena).</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Odobreni grantovi u ukupnom iznosu od 495.250,80 € za samozapošljavanje 51 nezaposlenog lica, od čega 310.050,95 € za samozapošljavanje 32 žene ili 62,75% ukupnog broja zaposlenih lica. Od toga za sektor industrije ukupno je dodijeljeno 206.338,40 € za samozapošljavanje 21 lica, od kojih 97.879,21 € za 10 žena (47,62 %).</p>								
<p>2.1.4. Implementacija programskih aktivnosti za podršku malim ulaganjima (u fokusu mladi, žene)</p>	<p>IO 1: Broj preduzetnika/privredna društva koja su podržana u okviru Programa Polazna vrijednost 2021: 127 Ciljna vrijednost 2022: 60 Ostvarena vrijednost 2022: 178 Ciljna vrijednost 2023: 200 (50% žene) Ostvarena vrijednost 2023:</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>1.000.000 €</p>	<p>794.130,59 €</p>	<p>Nacionalni budžet</p>	<p>Planom rada MER radiće se na poboljšanju Programa za 2024., kroz otvaranje javnih konsultacija, gdje će se dati mogućnost privredi da iskaže svoje potrebe i da</p>

	<p>174/ 71 u vlasništvu žena</p> <p>IO 2: Vrijednost podrške kroz grantove Polazna vrijednost 2021: 569.331,35€ Ciljna vrijednost 2022: 650.000€ Ostvarena vrijednost 2022: 759.723,10€ (dodijeljeno za 71 preduzeće u vlasništvu žena 307.104,80€) Ciljna vrijednost 2023: 1.000.000€ (najmanje 30% u vlasništvu žena) Ostvarena vrijednost 2023: 794.130,59€/ za žene 314.849,40€ (40,8%)</p> <p>IO 3: Broj dodijeljenih vaučera za mlade i žene u biznisu u okviru PL</p> <p>Polazna vrijednost 2022: / PL počinje sa realizacijom u 2023. godini Ciljna vrijednost 2023: 50 dodijeljenih vaučera (70% žene) Ostvarena vrijednost 2023: 42/153.384,43€ € 30 preduzeća u vlasništvu žena/90.842,49€ (71,43%)</p>						200.000 €	153.384,43 €		da eventualne sugestije za dalje unapređenje, čime će se unaprijediti iskorišćenost sredstava.
2.1.5. Program za unapređenje konkurentnosti za 2022. godinu - Programska linija za nabavku opreme velike vrijednosti	<p>IO 1: Broj preduzeća podržanih kroz PL za velika ulaganja/vrijednost ukupne podrške kroz grantove Polazna vrijednost 2022-PL je započela sa implementacijom u 2022. godini Ostvarena vrijednost 2022: 21 preduzeće u iznosu od</p>	Vodeće institucije: Ministarstvo ekonomskog razvoja	I Q 2023.	IV Q 2023.			1.000.000 €	994.478,48€	Nacionalni budžet	Nastavak podrške kroz novi Program za 2024. godinu

	797.263,24 € (dodijeljeno za 6 žena vlasnica 280.049,45€ odnosno) Ciljna vrijednost 2023: 40 preduzeća (30% žene) Ostvarena vrijednost 2023: 33 preduzeća u iznosu od 994.478,48€ (7 žena vlasnica, u iznosu od 263.725€)									
Operativni cilj 2.2. Kreiranje regulatornog okvira i implementacija novih finansijskih instrumenata										
Indikator učinka VCPE ⁸⁹ indeks, Indeks atraktivnosti ulaganja, rangiranje		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 77/125 (2021, posljednji raspoloživi podaci)		Ciljna vrijednost 2023: Poboljšanje od 10% u IESE VCPE Indeks rangiranju Ostvarena vrijednost 2023: 92/125 ⁹⁰		
		Rang 77/125 Venture Capital & Private Equity indeks		Rang 77/125 Venture Capital & Private Equity indeks						
Indikator učinka Broj EU programa i finansijskih instrumenata kojima se pristupilo		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 5/5 (COSME, WB EDIF, Horizon Europe, EASI, CEB)		Ciljna vrijednost 2023: 4/5 Ostvarena vrijednost 2023: 5/5		
		4/5 (COSME, WB EDIF, H2020, EASI)		5/5						
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 2.2.	Indikator rezultata za period 2021-2022	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
2.2.1. Realizacija instrumenata finansijske podrške za inovativna i brzorastuća preduzeća kroz ulaganje u vlasnički kapital	IO: Broj podržanih preduzeća kroz ulaganje u vlasnički kapital (ENIF fond) Polazna vrijednost 2021: 0 Ciljna vrijednost 2022: 1 preduzeće Ostvarena vrijednost 2022: 0 novih preduzeća, 1 investicija „venture kapital“ u start up kompaniju „Uhura Solutions“ Ciljna vrijednost 2023: 1 preduzeće Ostvarena vrijednost 2023: 0 novih preduzeća.	Vodeće institucije: Ministarstvo ekonomskog razvoja/IRFCG	I Q 2023.	IV Q 2023.			48.000 € (ulaganje ENIF fonda u crnogorske kompanije) 5.000 € ulaganje IRF-a u ENIF fond.	0 € (ulaganje ENIF fonda u dvije crnogorske kompanije je već realizovano). 3.267,43 € ulaganje IRF-a u ENIF fond.	Donatori Javni sektor-IRFCG	Dalja ulaganja nijesu izvjesna jer je ENIF fond ispunio minimalni zahtjev za ulaganjima u Crnoj Gori shodno Ugovoru.

⁸⁹ Venture Capital & Private Equity Country Attractiveness Index - indeks, koji mjeri atraktivnost ulaganja investitora, posebno rizičnog kapitala.

⁹⁰ <https://blog.iese.edu/vcpeindex/files/2023/11/report2023.pdf>

2.2.2. Realizovati instrument kreditnih garancija iz COSME fonda-LGF	IO: Broj odobrenih garancija preduzećima (rizičnije kategorije preduzeća bez kolaterala) Polazna vrijednost 2021: 31 garancija Ciljna vrijednost 2022: 70 garancija Ostvarena vrijednost 2022: 37 garancija Ciljna vrijednost 2023: 30 garantnih šema (10 garantnih šema za žene) Ostvarena vrijednost 2023: 56 garancija (16 garancija za žene).	Vodeća institucija: IRFCG	I Q 2023.	IV Q 2023.			4.912.786,00 € ⁹¹	Javni sektor-IRFCG	COSME garancije prestaju da se izdaju zaključno sa Q4 2023.	
Operativni cilj 2.3. Podsticanje investicija u modernizaciju prerađivačke industrije										
Indikator učinka Učešće sektora prerađivačke industrije u BDV (stalne cijene, Monstat)	Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:	Ciljna vrijednost 2023:				
	4,63% (2019, stalne cijene)		4,89 % (2020 ⁹⁴ , stalne cijene) ⁹⁵		4,8% učešće u BDV (2021, stalne cijene) ⁹²)	5,2% učešće u BDV Ostvarena vrijednost 2023: 4,63% učešće u BDV (2022, stalne cijene) ⁹³				
Indikator učinka Produktivnost rada u u prerađivačkoj industriji	Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:	Ciljna vrijednost 2023:				
	14.135 € (2019, Monstat)		15.274 € (2020, Monstat)		16.269€ (2021, Monstat) ⁹⁶ Rast 15% u odnosu na 2019.	Rast 5% u odnosu na baznu Ostvarena vrijednost 2023: 17.2400€ (2022, Monstat) ⁹⁷ Rast 14,10% u odnosu na 2018.)				
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 2.3.	Indikator rezultata za period 2021-2022	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja

⁹¹ Ukupno je 56 kredit dobio COSME garanciju u 2023. godini na ukupan iznos od 4,912,786.00 €. Od ovog broja se na industriju u užem smislu odnosi ukupno 31 kredit na iznos od 2,659,786.00 €. Od ovog iznosa analitika je: NACE B-E – 16 kredita/1,384,786.00 €, NACE F – 2 kredita/140,000.00€, NACE H – 8 kredita / 795,000.00€, NACE I – 3 kredita / 310,000.00 € & NACE J – 2 kredita / 30,000.00 €

⁹² https://monstat.org/uploads/files/BDP/2021/Godisnji%20BDP%202021_crn.pdf

⁹³ https://monstat.org/uploads/files/BDP/2022/Godisnji%20BDP%202022_crn.pdf

⁹⁴ Podaci su prikazani za 2020.g., u skladu sa objavljivanjem podataka Uprave za statistiku, koji su dostupni krajem III Q tekuće godine za prethodnu.

⁹⁵ https://www.monstat.org/uploads/files/Nacionalni%20racuni/BPD/2020/Godisnji%20BDP%202020_crn.pdf

⁹⁶ Podaci Monstat, BDV prerađivačke industrije u tekućim cijenama/prosječna zaposlenost u sektoru prerađivačke industrije u 2021.g.

⁹⁷ Podaci Monstat, BDV prerađivačke industrije u tekućim cijenama/prosječna zaposlenost u sektoru prerađivačke industrije u 2022.g.

<p>2.3.1. Povećanje kapaciteta u sektoru prerađivačke industrije kroz investiciona ulaganja u okviru vodećih firmi iz domena metalske industrije</p>	<p>IO 1: Vrijednost investicionog ulaganja Polazna vrijednost 2021: U skladu sa odlukama koje su donijete od strane privatnih vlasnika da se zatvore kapaciteti odnosno nastavi rad sa znatno smanjenim kapacitetima, nije bilo značajnijih investicionih laganja u vodećim firmama iz domena metalske industrije. Ciljna vrijednost 2022: / Ostvarena vrijednost 2022: Nakon obustave proizvodnje u Toščelik 2021.g., u toku 2022.g. vođene su aktivnosti na planu obezbjeđenja preduslova za pokretanje proizvodnje u vezi sa čim su sprovedeni intenzivni pregovori koji su rezultirali kupovinom od strane Elektroprivrede imovine koja je bila u vlasništvu privatnog investitora i pokrenute aktivnosti za formiranje privrednog društva EPCG - Željezara Nikšić koja je u procesu definisanja preciznih proizvodnih planova. Primarna proizvodnja aluminijuma je definisana visokom cijenom električne energije te je ova oblast usmjerena na proizvodnju odlivaka i Al trupaca i bileta. Ciljna vrijednost 2023: Pokretanje proizvodnje nove kompanije EPCG-Željezara Nikšić, sa ciljem pružanja dodatne podrške razvoju solarne i ostalih vidova</p>	<p>Vodeća institucija: KAP, Toscelik</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>U drugom kvartalu 2023. godine, montirane su dvije solarne elektrane 820KW i 840KW na krovnom pokrivaču nekadašnjeg pogona Vučionice, navedene solarne elektrane još uvijek nisu priključene na mrežu, što se očekuje da će biti realizovano tokom 2024. godine.</p>	<p>11.600.000 €</p>	<p>798.425,85€ Oprema je obezbjeđena od strane Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić.</p>	<p>Izvor finansiranja Osnivač Društva- Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić</p>	<p>Planirana je dalja realizacija programa Solarni paneli i do kraja Q2 2024 priključenje na mrežu elektrana SE1 i SE2 instalisanih snaga 820kW i 840KW respektivno.</p>
--	--	--	------------------	-------------------	--	---	---------------------	--	--	--

	<p>obnovljivih izvora energije kao i proizvodnih jedinica u funkciji pokretanja metaloprerade (izrada konstrukcija, proizvodnje armaturnih elemenata, potkonstrukcija i sendvič paneli i dr.). Nastavak daljih investicionih aktivnosti Uniprom Podgorica na planu diverzifikacije proizvodnog asortimana.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: U okviru programskih aktivnosti novoformirane kompanije EPCG-Željezara, nije započeta realizacija aktivnosti na planu programa za proizvodnju armaturnih elemenata i sendvič panela. Segment poslovanja, koji je prepoznat Biznis planom, aktivnosti koje se odnose na Solarne panele (elektrane) su djelimično realizovane, i postavljene su solarne elektrane jačine 1,66 MW.</p>									
<p>2.3.2. Podsticati ulaganja u više faze prerade i marketinga prehrambenih proizvoda kroz dodjelu grantova (IPARD II program)</p>	<p>IO 1: Ukupan broj podržanih projekata Polazna vrijednost 2021: Isplaćeno je 7 korisnika (3 korisnika mjera 3, prvi Javni poziv i 3 korisnika mjera 3, drugi Javni poziv i 1 korisnik mjere 3, treći Javni poziv). Investicija realizovana kod 7 korisnika i sprovedena procedura povraćaja sredstava.</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Ključni partneri: MERT, PKCG, IRFCG</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>	<p>Crna Gora je na posljednjem Odboru za nadgledanje IPARD II programa, koji je održan početkom decembra 2023. godine, dobila saglasnost EK da raspoloživa sredstva koristi i u 2024 godini, čime je prolongiran period realizacije</p>	<p>9.386.667 € ukupno</p> <p>2.346.667 €</p> <p>7.040.000 €</p>	<p>7.820.779,07 € ukupno</p> <p>1.955.194,77 €</p> <p>5.865.584,00€</p>	<p>Nacionalni budžet: 25%</p> <p>IPARD fond: 75%</p>	<p>Kako je riječ o već ugovorenim projektima, u narednom periodu je neophodno realizovati iste. Sredstva za bespovratnu podršku su obezbijeđena, takođe je ostavljena</p>	

	<p>Takođe, Mjera 3, treći javni poziv - ugovoreno je za 2021. godinu 19 korisnika.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 17 korisnika</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Isplaćeno je 17 korisnika (5 korisnika mjera 3, prvi Javni poziv i 9 korisnika mjera 3, drugi Javni poziv, 2 korisnika mjere 3, treći Javni poziv i 1 korisnik mjera 3, četvrti Javni poziv). Investicija realizovana kod 17 korisnika (za žene vlasnice 3 preduzeća u iznosu od 696.456,18€) Takođe, u okviru Mjere 3, treći i četvrti javni poziv - ugovoreno je 19 korisnika u toku 2022. godine</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Ugovorenih 19 korisnika iz 2022. godine. U toku je peti Javni poziv za Mjeru 3, čija se realizacija investicija i isplata očekuje do kraja 2023. godine(10% korisnika podrške budu preduzeća čiji su osnivači žene).</p> <p>Prilikom realizacije investicije i u procesu isplate podrške korisnici su u obavezi da ispoštuju standardne zaštite životne sredine (investicija - EU standarde, preduzeće – minimalne nacionalne standarde).</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: U okviru Mjere 3 po osnovu objavljena 4 Javna poziva za mjeru III, ugovoreno je i u 2023. godini isplaćeno 39 projekata u ukupnom iznosu podrške od 7.820.779,07 € (II</p>					ugovorenih investicija.				<p> mogućnost za avansno i fazno plaćanje. Neophodno je prevazići prepreke koje se odnose na predfinansiranje investicija i blagovremeno dopremanje opreme koja je predmet investicije.</p>
--	---	--	--	--	--	-------------------------	--	--	--	---

	<p>Javni poziv isplaćena 2 projekta vrijednosti investicije 1.973.474,10 € (sa PDV-om), a isplaćena podrška u iznosu od 747.065,58 €. U okviru Mjere 3 III Javni poziv isplaćeno je 5 projekata sa iznosom investicije 2.742.261,76 € (sa PDV-om) i iznosom podrške 1.018.690,02 €. U okviru Mjere 3 IV Javni poziv isplaćeno je 5 projekata sa iznosom investicije 4.086.969,77 € (sa PDV-om) i iznosom podrške 1.763.837,26 €. U okviru Mjere 3 V Javni poziv isplaćeno je 27 projekata sa iznosom investicije 8.465.234,50 EUR (sa PDV-om) i iznosom podrške 4.291.186,21 EUR.)</p> <p>Od isplaćenih 39 projekata predmetne Mjere koje, u strukturi privrednih subjekata u 11 preduzeća su žene izvršni direktori u iznosu od 1.024.461,05€.</p>									
<p>2.3.3. Implementacija programskih aktivnosti za podsticanje direktnih investicija⁹⁸</p>	<p>IO 1: Broj potpisanih ugovora o korišćenju sredstava za podsticanje direktnih investicija</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Od ugovora potpisanih 2019. godine, 2 korisnika su u potpunosti realizovala planirane investicije i ostvarili punu ugovorenu zaposlenost. Time su se stekli uslovi za isplatu cjelovite subvencije.</p>	<p>Vodeće institucije: Ministarstvo ekonomskog razvoja Ključni partneri: Agencija za investicije</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>Novi rok IV Q 2024. U toku su pregovori za dodatno produženje roka realizacije za jedno preduzeće iz Javnog poziva za 2019. godinu.</p>	<p>35.000 €</p>	<p>15.000 €</p>	<p>Nacionalni budžet</p>	<p>Planirano je produženje roka realizacije za jedno preduzeće iz Javnog poziva za 2019. godinu, i ostvarivanje 15 novozaposlenih lica. Za sva preostala preduzeća koji su korisnici subvencije iz</p>

⁹⁸ Aktivnost se odnosi na implementaciju započetih aktivnosti po osnovu Javnih poziva za sprovođenje Programa za unapređenje konkurentnosti privrede za 2019.g. i 2020.g.

	<p>1 Ugovor potpisan po osnovu Javnog poziva iz 2020.g. i nastavljeno sa implementacijom započetih investicionih projekata za 6 preduzeća iz 2019.g.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Završetak započetih investicija za 4 preduzeća iz Javnog poziva iz 2019.g. i 1 preduzeća iz Javnog poziva iz 2020.g. /1 mil €</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Završene investicije za 2 preduzeća iz 2019. i 1 preduzeća iz Javnog poziva za 2020.g./945.500,00€</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Završetak započetih investicija za 2 preduzeća iz 2019. godine/35.000,00€ (žena vlasnica 1 preduzeća)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Završena investicija za jedno preduzeće iz poziva za 2019. g. dok je jedno preduzeće iz poziva za 2019. g. tražilo dodatno produženje roka realizacije. Redovno praćenje ostalih 6 korisnika iz 2019. i 2020. g.</p> <p>IO 2: Broj ugovorima predviđenih radnih mjesta ostvarenih investicionim projektima</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 24 radna mjesta po osnovu projekta iz 2020.g. uz zadržavanje 379 radnih mjesta.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: zadržavanje radnih mjesta po</p>									<p>2019. i 2020. godine planiran je redovni monitoring.</p>
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	---

	osnovu prethodnih Javnih poziva (379 i 24 zaposlenih) Ostvarena vrijednost 2022: Zadržavanje radnih mjesta po osnovu prethodnih Javnih poziva (379 i 24 zaposlenih) Ciljna vrijednost 2023: Zadržavanje radnih mjesta po osnovu prethodnih Javnih poziva (379 i 24 zaposlenih). Ostvarena vrijednost 2023: Zadržavanje radnih mjesta po osnovu prethodnih Javnih poziva (364 i 24 zaposlenih)								
2.3.4. Implementacija programskih aktivnosti za modernizaciju proizvodnih procesa	IO 1: Broj preduzeća podržanih kroz grantove/vrijednost ukupne podrške kroz grantove Polazna vrijednost 2021: 9 preduzeća/369.762,04€ za Programsku liniju za modernizaciju proizvodnih procesa (od podnijetih 29 prijava, 9 je ispunilo uslove i ostvarilo pravo na bespovratna sredstva). Za proizvodnu liniju za podsticaj proizvodnih procesa iz 2020.g. od 9 ugovorenih korisnika, 2 su tokom 2021.g. predali zahtjeve za isplatu subvencije nakon realizacije ugovorenih aktivnosti. Ciljna vrijednost 2022: 15/1 mil. € Ostvarena vrijednost 2022: 13 preduzeća iz sektora prerađivačke industrije u	Vodeće institucije: Ministarstvo ekonomskog razvoja/MPNI/MEiR Ključni partneri: Fond za inovacije	II Q 2023	IV Q 2023.		1.000.000 € ⁹⁹	/ Sredstva za realizaciju Programa EE, u iznosu od 1.000.000€ su prenijeta Fondu za inovacije, a ista će biti ugovorena i isplaćena u 2024. godini.	Nacionalni budžet	Za 2024. godinu je planirana izrada studija izvodljivosti za 9 podnosioca prijava. Podnosioci prijava koji budu pozitivno ocijenjeni u drugom krugu evaluacije potpisaće Ugovore o sufinansiranju sa Fondom za inovacije i istima će biti dodijeljena finansijska sredstva. Takođe, planirano je donošenje novog Programa EE za realizaciju u

⁹⁹ Finansijska sredstva za realizaciju Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji biće dopunjena sredstvima u iznosu od 1.500.000,00€ iz sredstava IPA 2023 u okviru direktne budžetske podrške Evropske komisije (EK) Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize u skladu sa Zakonom o izmjenama Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu i ista će biti raspoloživa u 2024. godini. U svrhu implementacije Programa potpisan je Sporazum o međuresornoj saradnji nadležnih ministarstava i Fonda za inovacije Crne Gore, kao institucije nadležne za sprovođenje programa i projekata relevantnih za politike pametne specijalizacije, inovacija i promociju, razvoj i privlačenje investicija u inovacionoj privredi.

	<p>okviru Programa za razvoj prerađivačke industrije za 2022.-isplaćeno 805.897,88€/ 3 preduzeća u iznosu od 281.173,93 € za proizvodnu liniju za podsticaj proizvodnih procesa iz 2020.g., tj. od 9 ugovorenih korisnika, 3 su tokom 2022.g. predali zahtjeve za isplatu subvencije nakon realizacije ugovorenih aktivnosti./U okviru Programa za razvoj prerađivačke industrije (dodijeljeno ženama vlasnicama 2 preduzeća u iznosu od 140.633,96€)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Implementacija Programa za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji - 10 preduzeća iz sektora prerađivačke industrije za uvođenje mjera EE i inovacija, 20% za preduzeća u vlasništvu žena.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: U okviru Javnog poziva za realizaciju Programa EE za period 2023/2024. (22.09.-31.10.2023.godine), podnešeno je 15 prijava privrednih subjekata iz sektora prerađivačke industrije. Ukupno 9 prijava je pozitivno ocijenjeno u prvom krugu evaluacije i za iste je planirana izrada studija izvodjivosti (3 podnosioca prijava su preduzeća čiji su osnivači/izvršne direktorice žene).</p>									<p>2024/2025. godini, u III kvartalu 2024. godine.</p>
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

STRATEŠKI CILJ 3. PODSTICANJE INOVACIJA, TRANSFERA TEHNOLOGIJE I RAZVOJA PREDUZETNIŠTVA

Operativni cilj 3.1. Razvoj inovacione infrastrukture u skladu sa potrebama preduzeća

Indikator učinka		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:	Ciljna vrijednost 2023:			
Broj registrovanih inovativnih organizacija		93 inovativne organizacije (12 upisano u 2020.) ¹⁰⁰		39 ¹⁰¹ subjekata inovacione djelatnosti		104 (rast 166,67% u odnosu na 2021)	120 inovativnih organizacija (subjekata inovacione djelatnosti) Ostvarena vrijednost 2023: 168 subjekata inovacione djelatnosti (od toga 58 startupovi)			
Indikator učinka		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:	Ciljna vrijednost 2023:			
GCI index (stub 12)		GCI 2020 (poslednji raspoloživi podaci za 2019 - Rang 69/141)		n/a		GCI 2020 (poslednji raspoloživi podaci za 2019 - Rang 69/141)	Rang 65/141 Ostvarena vrijednost 2023: n/a			
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 3.1.	Indikator rezultata za period 2021-2022	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
3.1.1. Unapređenje inovativnosti kroz usluge IPC centara	IO: Unaprijeđena istraživačka infrastruktura/ Broj organizovanih događaja /Broj razvijenih programa podrške za aplikante /Broj podržanih inovatora. Polazna vrijednost 2021: Broj unaprijeđenih ili novorazvijenih infrastrukturnih segmenata - 2/ Broj održanih događaja 127/ Broj razvijenih programa podrške 5/ Broj podržanih inovatora 6. Ciljna vrijednost 2022: Broj unaprijeđenih ili novorazvijenih infrastrukturnih segmenata – 2/ Broj održanih događaja – 100/ Broj razvijenih programa	Vodeće institucije: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija/ Ključni partneri: IPC Tehnopolis	I Q 2023.	IV Q 2023.	AAA	Za DDR novi rok II Q 2024	474.604,53 €	474.604,53 €	Nacionalni budžet	Planirana je adaptacija Doma digitalne revolucije, kao novog infrastrukturnog segmenta koja je započela u toku 2023. i u toku su radovi. Preporuke za razvoj infrastrukture IPC Tehnopolis se tiču dodatne adaptacije prostora i unapređenja uslova za rad TechLab

¹⁰⁰ <http://www.mna.gov.me/ministarstvo> (Registar inovativnih organizacija)

¹⁰¹ Izmjene zakonskog okvira i donošenje Pravilnika o registraciji inovacione djelatnosti (Sl.list CG 100/21) uslovile su ponovnu registraciju inovativnih organizacija u skladu sa novim kriterijuma i uslovima za upis u registar inovacione djelatnosti.

	<p>podrške – 5/ Broj podržanih inovatora -5.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Broj unaprijeđenih ili novorazvijenih infrastrukturnih segmenata – 2/ Broj održanih događaja – 180/ Broj razvijenih programa podrške – 12/ Broj podržanih inovatora -8.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Broj unaprijeđenih ili novorazvijenih infrastrukturnih segmenata – 9 kumulativno na kraju 2023./Broj održanih događaja – 237/Broj razvijenih programa podrške – 13/Broj podržanih inovatora -2 od čega 50% žena</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Broj unaprijeđenih ili novorazvijenih infrastrukturnih segmenata u toku 2023. – 3*, kumulativno 9 na kraju 2023 / Broj održanih događaja 73, kumulativno na kraju 2023. - 253 / Broj razvijenih programa podrške u toku 2023. – 3, kumulativno 15 / Broj podržanih inovatora u toku 2023. – 7, kumulativno na kraju 2023. – 15 od čega u 2023. 1 žena, odnosno 14.28%.</p>									<p>Tehnopolis, dodatnog opremanja BioLab-a Tehnopolis, i drugih investicija koje su uslovljene finansiranjem projekta kroz Interreg IPA program, kao i nastavak realizacije programa, organizacije događaja i podrške inovatorima.</p> <p>Preporuke za razvoj infrastrukture Naučno-tehnološkog parka za naredni period tiču se sveobuhvatnog opremanja NTP, nabavke laboratorije za AVR, laboratorije za industrijski dizajn i prototyping, kao i nove tehnološke opreme.</p>
<p>3.1.2. Kreiranje Centara izvrsnosti</p>	<p>IO 1: Broj uspostavljenih centara izvrsnosti Polazna vrijednost 2021: 2 Centra izvrsnosti. Realizovana I i II istraživačka godina Ciljna vrijednost 2022:</p>	<p>Vodeće institucije: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>	<p>Novi rok za realizaciju FoodHub je II Q 2024. jer je došlo do prolongiranja određenih</p>	<p>512.634 €</p>	<p>250.000 € za FoodHub Status centra izvrsnosti CEBIMER je u procesu</p>	<p>Nacionalni budžet</p>	<p>Očekuje se uspješan završetak programa centra izvrsnosti FoodHub, kao i</p>	

	<p>Održivost 2 uspostavljena centra izvrsnosti</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Omogućen nastavak realizacije dva centra izvrsnosti</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Nastavak realizacije dva centra izvrsnosti Cebimer i FoodHub</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Nastavljena realizacija centra izvrsnosti FoodHub, dok je status centra izvrsnosti CEBIMER u procesu rješavanja.</p> <p>IO 2: Broj lica u istraživanju/broj spin off kompanija/broj novih proizvoda/procesa/ patenata</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 10 novih full-time angažovanja u istraživanju.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 12 novih full-time angažovanja u istraživanju.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 17 full time angažovanja u istraživanju</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 13 full time angažovanja u istraživanju od čega 6 žena</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: U okviru centra izvrsnosti FoodHub ukupno full time angažovanje u istraživanju je 9,6 od čega 6 žena.</p>	<p>Ključni partneri: UCG, univerziteti, licencirane NIU, subjekti inovacione djelatnosti</p>				<p>rokova usljed virusa Covid-19, dok je za CEBIMER rok u procesu usaglašavanja</p>		<p>rješavanja pa sredstva nisu uplaćena u 2023.</p>		<p>rješavanje statusa centra izvrsnosti CEBIMER.</p>
Operativni cilj 3.2. Unapređenje inovacionih aktivnosti kroz saradnju naučno-istraživačkih institucija i preduzeća										
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2020/2021:						Ciljna vrijednost 2023:			

Ukupna domaća potrošnja na istraživanje i razvoj GERD kao % BDP		0,36% BDP (2019) ¹⁰³			n/a		Ostvarena vrijednost 2022: Poslednji zvanični podaci za I&R dostupni za 2019.g., dok je istraživanje za 2020.g. u toku. Relevantno za sva tri indikatora.		0,55% BDP Ostvarena vrijednost 2023: n/a ¹⁰²		
Indikator učinka Iznos ulaganja u istraživanje i razvoj poslovnog sektora		Polazna vrijednost 2020/2021:				n/a		Ostvarena vrijednost 2022: n/a		Ciljna vrijednost 2023: Rast ulaganja za 20% u odnosu na baznu Ostvarena vrijednost 2023: n/a	
		Poslovni sektor 2,11 mil. € (2019. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta 14%) ¹⁰⁴									
Indikator učinka Broj angažovanih na poslovima istraživanja i razvoja		Polazna vrijednost 2020/2021:				n/a		Ostvarena vrijednost 2022: n/a		Ciljna vrijednost 2023: Povećanje za 15% u odnosu na baznu Ostvarena vrijednost 2023: n/a	
		1586 istraživača, 685 istraživača (FTE) u 2019.									
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 3.2.	Indikator rezultata za period 2021-2022	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja	

¹⁰³ Podatak Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, Saopštenje za 2019. godinu. <https://wapi.gov.me/download/3fdd48be-7bb7-439f-a7b8-2a1f073b4078?version=1.0>

¹⁰² Statistička istraživanja vezana za istraživanje i razvoj u 2023. godini nijesu realizovana. Krajem 2023. godine MPNI je ugovorilo relevantni istraživački institut koji će razviti adekvatnu metodologiju i upitnike i sprovesti prikupljanje i obradu statističkih podataka za period 2021., 2022. i 2023. godine. Navedeno važi za sva tri indikatora učinka.

¹⁰⁴ <https://wapi.gov.me/download/3fdd48be-7bb7-439f-a7b8-2a1f073b4078?version=1.0>

<p>3.2.1. Implementacija programskih aktivnosti za inovativne grantove za partnerstva nauke i privrede, start up predakceleraciju i zapošljavanje istraživača</p>	<p>IO 1: Broj odobrenih projekata inovativnim organizacijama sa učešćem preduzeća/vrijednost granta (do 100.000 € po partnerstvu) Polazna vrijednost 2021: 10 tekućih projekata, od čega do kraja 2021.godine, 8 završenih projekata. Ciljna vrijednost 2022: 4 završenih projekata. Ostvarena vrijednost 2022: 3 završena projekta i 6 novih projekata. Ciljna vrijednost 2023: 10 inovativnih projekata podrške S3, 5 projekata za inovativna preduzeća, 5 projekata privrednih subjekata za dokaz koncepta, od čega 20% vlasnice preduzeća žene Ostvarena vrijednost 2023: 8 podržanih inovativnih projekata podrške S3 od čega je 5 u vlasništvu žena (ugovoreni budžet: 815.964,50 €), 8 projekata za jačanje inovativnosti MMSP, 4 projekta preduzeća za dokaz koncepta od čega 20% vlasnice (osnivači preduzeća su žene)</p> <p>IO 2: Broj uspostavljenih partnerstava u sistemu inovacija Polazna vrijednost 2021: 18 partnerstava Ciljna vrijednost 2022:</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija/Fond za inovacije Crne Gore Ključni partneri: Naučno-istraživačke ustanove, preduzeća, državni i privatni univerziteti, privatni sektor, NVO</p> <p>Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>900.000 €</p> <p>1.850.000 € (programske linije Fonda – budžet – inovativna preduzeća, dokaz koncepta, predakceleracija i rana faza razvoja startapova</p>	<p>652.771,60 €</p> <p>1.222.497,7 € su sredstva utrošena na realizaciju programskih linija Fonda za inovacije provjera inovativnog koncepta i program jačanja inovativnosti MMSP.</p>	<p>EU IPA (Grant šema za implementaciju S3 projekata)</p> <p>Nacionalni budžet</p>	<p>Nastavak realizacije ugovorenih projekata iz Grant šeme S3 za 2023. godinu.</p> <p>Tokom 2024. godine biće otvoren Program kolaborativnih grantova za inovacije čiji je jedan od ciljeva uspostavljanje partnerstava nauka-privreda.</p>
--	---	---	------------------	-------------------	--	---	--	--	---

	<p>Povećanje za 10%</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 16 novih partnerstava (porast 88,89%)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 6 novih partnerstava</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 1 (predakceleracija – strateško partnerstvo)</p> <p>IO 3: Broj start up/spin off kompanija/broj proizvoda, procesa/patenata (program podrške za predakceleraciju start up i grantovi za start up)</p> <p>Polazna 2021: 10 novih startapova, 22 startap tima uključena u predakceleracijske programe/proizvoda (biće poznato tek na kraju realizacije predakceleracijskih programa – maj 2022.)</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 2 spin-off, 5 startapa, 10 proizvoda</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Podržano 18 start up timova kroz predakceleraciju, 10 startapova kroz ranu fazu razvoja startapova, 7 novih proizvoda/edukativni program za S3</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 10 startap timova kroz program predakceleracije - 30% rukovoditeljke startap timova, 10 startapova kroz</p>						100.000,00 € (predakceleracijski program)	Nacionalni Budžet (Fond za inovacije)	
--	--	--	--	--	--	--	---	---------------------------------------	--

	<p>ranu fazu razvoja startapova – 20% vlasnice startapova žene/ broj odobrenih edukativnih programa za S3 – 8</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 10 startap timova podržano kroz Program predakceleracije, od čega 40% rukovoditeljke startap timova. 14 startapova podržano kroz ranu fazu razvoja startapova, 20% vlasnice žene, 10 odobrenih edukativnih programa za S3, kao i 9 za podršku inovacionoj kulturi.</p> <p>IO 4: Broj podržanih inovativnih projekata IPA/broj istraživača-doktoranada angažovano kroz projekte/broj inovativnih biznis ideja kao rezultat</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Implementirana 4 projekta/32 doktoranda i doktora nauka. Preostalih 9 projekata će se finalizovati do kraja II kvartala 2022. godine.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Realizacija prethodno ugovorenih projekata i ugovaranje 10 novih inovativnih projekata</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Finalizovano 13 projekata iz prethodne Grant šeme IPA SOPEES</p>					80.000 €	<p>463.420,30 € (program rane faze razvoja startapova)</p> <p>84.100 € (program edukacije S3)</p> <p>50.000 € (podrška inovacionoj kulturi)</p>		
--	---	--	--	--	--	----------	---	--	--

	<p>2015-2017/32 doktora nauka</p> <p>Ugovoreno novih 9 projekata iz IPA 2020 Grant šeme „Inovativni potencijal u službi inovacija“</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Realizacija 9 ugovorenih projekata iz IPA 2020 Grant šeme „Inovativni potencijal u službi inovacija“</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Tokom 2023. godine odvijala se realizacija 8 projekata iz IPA 2020 Grant šeme „Naučni potencijal u službi inovacija“.</p>									<p>Predfinansiranje 671.954,90 €</p> <p>/</p> <p>IPA (ukupna vrijednost Grant šeme 980.643,54€)¹⁰⁵</p>	
<p>3.2.2. Realizovati program obuke i savjetovanja za ključne aktere u kreiranju predloga projekata u okviru EU programa i jačanje kapaciteta NCP</p>	<p>IO 1: Broj održanih obuka/Broj učesnika (predstavnik preduzeća)</p> <p>Polazna vrijednost 2021: COSME (SMP) 1 obuka/20 učesnika (MER); 2 Horizont Evropa info dana / 95 učesnika (MPNKS) + 1 Horizont Evropa dvodnevna obuka / 60 učesnika (MPNKS)</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 10 COSME (SMP) obuka/150 učesnika; H2020 2 obuke/50 učesnika (MERT); 2 Eureka info dana/60 učesnika; 2 Horizont Evropa info-dana/120 učesnika (MNTR); 1 promocija COST programa (MNTR); 1 EIT/EIC Info dan/60 učesnika (MERT)</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja/ Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Ključni partneri: preduzeća, NI</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>5.000 €</p> <p>4.000 €</p>	<p>5.000 €</p> <p>/</p>	<p>COSME/SMP Donacije</p> <p>HORIZON EUROPE Nacionalni budžet MNTR</p>	<p>U 2024. godini planirano je objavljivanje javnog konkursa za sufinansiranje učešća u Network Eureka projektima, javnog konkursa za sufinansiranje učešća u EUREKA West Balkans Network Eureka projektima, javnog konkursa za sufinansiranje učešća u pozivima stuba III HE – Inovativna Evropa, kao i održavanje info dana za sve od navedenih poziva.</p>		

¹⁰⁵ Ugovoreno je 9 projekata međutim CFCU je raskinuo ugovor sa jednim grant korisnikom zbog nemogućnosti da isti obezbijedi bankarsku garanciju, pa je ukupna vrijednost Grant šeme 882.243,69 €.

	<p>Ostvarena vrijednost 2022: COSME SMP (MERT) 12 događaja i obuka/200 učesnika; 2 EUREKA infodana MER/MNTR u saradnji sa Privrednom komorom CG)/ 60 učesnika 1 EIT/EIC Infodan u okviru projekta HE Policy Answers)/ 20 učesnika; 2 Horizont Evropa infodana./80 učesnika, MPNKS/MNTR); 1 regionalni COST info dan (online format)/ 200 učesnika, MNTR</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: COSME SMP (MERT) 12 obuka/300 učesnika; Održana 2 infodana za EUREKA i Horizont Evropa – Stub III Inovativna Evropa (uključujući EIT) Održane 4 zvanične konsultacije/sastanci za EUREKA i Horizont Evropa – Stub III Inovativna Evropa (uključujući EIT); 3 Horizont Evropa infodana/100 učesnika (MNTR); 1 COST info dan (MNTR).</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: COSME SMP program potpisan u 2023. godini (MER+EEN konzorcijum) 12 obuka/300 učesnika; Održano 5 info dana za Horizont Evropa – Stub III Inovativna Evropa (MNTR); održana 4 info dana za EUREKA (MNTR); održane 3</p>									<p>Takođe, planirano je 9.aprila 2024. godine održavanje COST info dana.</p>
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	<p>online konsultacije za EIT (MNTR i Fond za inovacije); 1 COST info dan za istraživače i inovatore realizovan putem online platforme (MNTR); realizovane 4 obuke (HORIZON EUROPA – POLICY ANSWERS)/65 učesnika (NTP CG); realizovane 2 zvanične konsultacije/168 učesnika (NTP CG); realizovane 2 zvanične konsultacija (HORIZON 2020 – WBC-RRI.NET); 43 učesnika (NTP CG)</p> <p>IO 2: Broj NCP za Industrijsko vođstvo/jačanje kapaciteta</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Organizovana 2 webinar za oblasti Evropski savjet za inovacije i Evropski inovacioni ekosistemi.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Organizovana 3 vebinara za NCP.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Organizovana 3 vebinara za NCP.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Učešće na 2 događaja za NCP</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Učešće NCP-ja za Stub III HE Inovativna Evropa na 4 vebinara; učešće NCP-ja za Stub III HE Inovativna Evropa na 2 obuke u organizaciji TASIS3</p>						<p>40.888,70 €</p> <p>6.939,99 €</p> <p>2.966,92 €</p>	<p>Horizon Europe</p>	<p>U 2024. godini planirano održavanje obuka i razvoja kapaciteta za NCP mrežu kroz projekat NCP_WIDERA.NET koji ima za cilj da osnaži mrežu nacionalnih kontaktnih osoba (NCP) za širenje učešća i jačanje Evropskog istraživačkog prostora (ERA).</p>
--	--	--	--	--	--	--	--	-----------------------	---

	projekta i 2 obuke u organizaciji Policy Answers projekta.										
3.2.3. Podsticati učešće u EU programima COSME (SMP), EUREKA, HORIZON	<p>IO 1: Broj uspješno financiranih projektnih predloga sa učešćem preduzeća u EUREKA (konkurs ID)</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Implementacija 8 tekućih projekata, 0 završenih, nije bilo novih projekata</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 5 tekućih, 4 završena i 1 novi Eureka projekat.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Broj tekućih EUREKA projekata 4, završenih 5 projekata, 1 novi EUREKA projekat u fazi ugovaranja</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 5 završenih EUREKA projekata u 2023.godini iz prethodnog ciklusa, 2 nova EUREKA projekta, 20% žena rukovoditeljki novih projekata</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 3 završena EUREKA projekta u 2023. godini iz prethodnog ciklusa; 1 novi EUREKA projekat ugovoren, rukovoditeljka novog projekta žena (100%).</p> <p>IO 2: Broj odobrenih aplikacija u okviru programa COSME (SMP)/H 2020/EUREKA</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Odobrene dvije Horizont</p>	Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja /Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Ključni partneri: preduzeća, NI	I Q 2023.	IV Q 2023.		Popuniti	150.000 €	15.000 € (finansiranje EUREKA projekata u 2023. godini – 1 novi projekat); nije bilo finansiranja za tekuće projekte.	Nacionalni Budžet (tekući i novi EUREKA projekti)	U 2024. godini planirano je objavljivanje javnog konkursa za sufinansiranje učešća u Network Eureka projektima, javnog konkursa za sufinansiranje učešća u EUREKA West Balkans Network Eureka projektima i javnog konkursa za sufinansiranje učešća u pozivima stuba III HE – Inovativna Evropa (EIC, EIT i EIE).	
								80.000 €	80.561,00 € COSME (SMP) kontribucija za period 2021-2023.	COSME (SMP) članarina- Nacionalni budžet SMP	Promocija poziva SMP programa se redovno nastavlja
								3.500 €	4.405,00 €	EUREKA (Nacionalni budžet kontribucija)	
								1.400.000 €	2.043.346,63 €	HORIZON Europe- Nacionalni budžet- kontribucija za 2023.	
										HORIZON Europe – IPA (povraćaj	

	<p>Evropa projektne aplikacije, trenutno u procesu ugovaranja sa Evropskom komisijom MPNKS</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 1 COSME (SMP) projekat/1 Horizont Evropa (MERT); 3 Horizont Evropa projekta (MNTR)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: COSME (SMP) 1 projekat odobren (MERT); Podržan 1 EUREKA projekat koji se kandidovao za EIC Akcelerator kroz Konkurs ID za 2022. Horizont Evropa: ukupno 9 odobrenih Horizont Evropa projekata.</p> <p>Dodatno, sredstvima MNTR podržano 5 timova kroz tačku 1 Konkursa NID"Učešće u programu Horizont Evropa" (MNTR).</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Realizacija odobrenog COSME (SMP) projekt, 2 podržana projekata za EIC iz nacionalnih sredstava; 5 odobrenih aplikacija u okviru Horizont Evropa programa</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: COSME (SMP) – 2 projekta, 1 projekat Horizon Europe (MER); Konkurs za sufinansiranje učešća u Stubu III HE - Inovativna Evropa: podržan 1 projekat; Podrška učešću</p>					<p>357.667,74 €</p> <p>40.000 € Podrška učešću u HE programu – Stub III Inovativna Evropa</p> <p>35.000 € Podrška učešću u HE programu – Konkurs za sufinansiranje NID u 2023. godini</p>	<p>/ preduslovi za kontribuciju će biti ispunjeni u 2024.</p> <p>14.000,00 € (Stub III)</p> <p>5.000,00 € (Konkurs NID)</p>	<p>sredstava za 2022. godinu)</p> <p>Nacionalni Budžet</p> <p>Nacionalni Budžet</p>	
--	--	--	--	--	--	--	---	---	--

	u HE programu kroz Konkurs za sufinansiranje NID u 2023. godini: podržana 2 projekta.									
Operativni cilj 3.3. Razvoj institucionalne infrastrukture i usluge podrške za razvoj preduzetništva										
Indikator učinka SME Policy index – Indeks Akta o MSP Preduzetničke vještine, poddimenzija (8a)		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: SME Policy Index 2022 – 3,28		Ciljna vrijednost 2023: 2,8		
		2019 - 2,35 ¹⁰⁶		n/a – istraživanje se obavlja na najmanje dvogodišnjem nivou				Ostvarena vrijednost 2023: n/a ¹⁰⁷		
Indikator učinka SME Policy index – Indeks Akta o MSP Usluge podrške za MSP, poddimenzija (5a2)		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: SME Policy Index 2022 – 4,69		Ciljna vrijednost 2023: 4,2		
		2019 - 4,23		n/a – istraživanje se obavlja na najmanje dvogodišnjem nivou				Ostvarena vrijednost 2023: n/a ¹⁰⁸		
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 3.3.	Indikator rezultata za period 2021-2022	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
3.3.1. Unaprijediti kapacitete Biznis centara, inkubatora i Centara kompetencija za pružanje usluga preduzećima	IO 1: Broj pruženih konsultantskih usluga od strane biznis centara Polazna vrijednost 2021: Ukupno 39 usluga (RBC Bar: usluge za podršku preduzetništvu- 34 biznisa podržano kroz saradnju sa Opštinom Bar; 100 osoba na obukama za sticanje vještina za zapošljavanje (Design thinking, Arduino programiranje, Web App razvoj i Razvoj poslovnog modela. RBC Berane: 5 usluga) Ciljna vrijednost 2022: 115 usluga	Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja Ključni partner: Lokalne samouprave/ Inkubator/ Biznis centar Bar, Inkubator Berane	I Q 2023 .	IV Q 2023.			Ukupno 220.000 € / 77.000 € 90.000 € 15.000 € 38.000 €	22.310,97 € 80.000 € 293.429,65 € / 38.000 €	Nacionalni budžet Javni sektor (opštine) IPA Donatori Privatni sektor	Dalje raditi na promociji i unapređenju seta usluga za privredu i stanare inkubatora, umrežavanju pružaoca usluga i realizaciji zajedničkih projekata u cilju što efikasnije podrške sektoru MMSP.

¹⁰⁶ <https://www.oecd.org/countries/montenegro/sme-policy-index-western-balkans-and-turkey-2019-g2g9fa9a-en.htm>-Odnosi se na oba indikatora u okviru OC 3.3.

¹⁰⁷ OECD SME Policy Index 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index_24136883

¹⁰⁸ OECD SME Policy Index 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index_24136883

	<p>Ostvarena vrijednost 2022: 117 (57 BsC Bar, 60 Berane)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 100 konsultantskih usluga</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: RBC Berane: 50 konsultantskih usluga (učešće 40 osoba u radionicama, 60 osoba u projektu Rame uz Rame, 13 preduzeća podržano u projektu „No borders“, identifikovane biznis barijere za 50 preduzetnika.</p> <p>IO 2: Broj usluga inkubatora</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Ukupno 40 usluga (30+10 usluga inkubatora, podrška stanarima inkubatora RBC Bar +RBC Berane)</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 190 usluga inkubatora</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 104 (99 BsC Bar, 5 Berane)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 100</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 106 usluga (8 RBC Berane, BsC Bar 98 usluga/obuka za stanare)</p> <p>IO 3: Broj novih preduzeća- stanara inkubatora</p> <p>Polazna vrijednost 2021: RBC Bar 3 nova biznisa.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 10 novih stanara</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 9 (BsC Bar)</p>								
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	<p>Ciljna vrijednost 2023: 5 stanara/ki BsC Bar</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 6 novih stanara (1 novi stanar RBC Berane; 5 BSC Bar 5)</p> <p>IO 4: Broj osoba sa unaprijeđenim poslovnim kompetencijama ostvarenim u Centru kompetencija PG-Birzimum Hub</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 22 učesnika (UPCG)- obuke sprovedene utvrđenom dinamikom, uz broj polaznika prilagođen važećim epidemiološkim mjerama.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 60 učesnika (UPCG)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 39 učesnika/ce (UPCG) - obuke sprovedene planir</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 30 učesnika/ca anom dinamikom</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: UPCG nije organizovala obuke.</p>	<p>Vodeća institucija: UPCG</p> <p>Ključni partner: Glavni grad Podgorica</p>				500 €	/	Privatni sektor UPCG	<p>Projekat UPCG u okviru kojeg su obuke ranije realizovane je završen. U toku je priprema plana budućih obuka koje će biti organizovane u prostoru Birzimum Hub-a (bivši Centar kompetencija PG).</p>
3.3.2.Implementacija programskih aktivnosti za pružanje mentoring usluga	<p>IO 1: Broj obučenih mentora</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 0 mentora</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 10 mentora</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 0 (Sporazum potpisan u julu 2022.g)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 10</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 7 mentora</p> <p>IO 2: Broj preduzeća koja koriste usluge mentorstva</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja</p> <p>Ključni partneri: Biznis centri, lokalne samouprave</p>	I Q 2023 .	IV Q 2023.		35.000 €	35.000€	Nacionalni budžet	<p>Kao primjer dobre prakse od 2023. godine uveden je program uvezivanja nefinansijske kroz mentoring i finansijske podrške kroz Programsku liniju – Vaučeri za žene i mlade, čime je obezbijedena podrška</p>

	Polazna vrijednost 2021: 6 preduzeća Ciljna vrijednost 2022: 25 preduzeća Ostvarena vrijednost 2022: 22 preduzeća/9 odobreno ženama vlasnicama Ciljna vrijednost 2023: 20 preduzeća (50% žene) Ostvarena vrijednost 2023: 47 preduzeća/29 (oko 62% žena)								kompanijama za unapređenje biznis performansi i dodatno obezbijedena podrška kroz subvencioniranje, što će se nastaviti u narednom periodu u skladu sa potrebama privrede.
Operativni cilj 3.4. Podsticanje razvoja zelene ekonomije									
Indikator učinka Procenat prerađenog (industrijskog) otpada	Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 14% ¹⁰⁹ procenat prerađenog ukupnog otpada	Ciljna vrijednost 2023 3,8% ¹¹⁰			
	7,7% (2019.g.) % prerađenog ukupnog otpada		9,81 % (2021.g.)				Ostvarena vrijednost 2023: n/a podatak za 2022.posljednji dostupan podatak		
Indikator učinka Količina izvezenog opasnog otpada	Polazna vrijednost 2021/2022				Ostvarena vrijednost 2022: 5.350 t	Ciljna vrijednost 2023 25.000 t očekivana količina Ostvarena vrijednost 2023: 21.977 tona kontaminiranog zemljišta i 220 tona kontaminiranih vreća ¹¹¹			
	76.070 t		5.350 t						
Indikator učinka Nivo emisija gasova sa efektom staklene bašte	Polazna vrijednost 2020/2021:				Smanjenje emisije gasova za 3%	Ciljna vrijednost 2023: Smanjenje emisije gasova za 5% Ostvarena vrijednost 2023: n/a podatak za 2019.posljednji dostupan podatak			
	350,57 Gg CO ₂ eq ¹¹² (2019)		n/a				Ostvarena vrijednost 2022: n/a		
Indikator učinka Broj podržanih korisnika subvencijama Eko fonda ¹¹³	Polazna vrijednost 2021/2022:				Ostvarena vrijednost 2022: 54 korisnika	Ciljna vrijednost 2023: 60 korisnika Ostvarena vrijednost 2023: 51 korisnik			
	30 korisnika		53 korisnika						

¹⁰⁹ <https://www.monstat.org/uploads/files/otpad/2022/Stvoreni%20i%20obra%C4%91eni%20otpad%20u%202022.godini.pdf>

¹¹⁰ Za % prerađenog industrijskog otpada su raspoloživi podaci u periodu 2017. do 2018. godine

¹¹¹ Izvor: Agencija za zaštitu životne sredine/ implementaciona agencija za projekat "Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje – IWMCP"

¹¹² Izvor: *Treći dvogodišnji ažurirani izvještaj Crne Gore o klimatskim promjenama*, str. 49. <https://www.gov.me/dokumenta/3b8af3ba-368b-45a9-8180-d48fb62c8e90>

¹¹³ S obzirom na nedostupnost podataka za kvalitetno praćenje ostvarenih rezultata na nivou OC, uveden je predmetni indikator u AP za 2023.g -Broj podržanih korisnika subvencijama Eko fonda

Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 3.4.	Indikator rezultata za period 2021-2023. godine	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
<p>3.4.1. Razvoj i implementacija programa, projekata i sličnih aktivnosti u oblasti očuvanja, održivog korišćenja, zaštite i unapređivanja životne sredine, energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora i energije na državnom i lokalnom nivou</p>	<p>IO 1: Iznos finansijske podrške za investicije u energetske efikasnost i nastavak realizacije programa podrške za prelazak na zelena vozila Polazna vrijednost 2021: 04.03.2021.god. potpisan je opšti Memorandum o saradnji između Eko-fonda i MKI, kao okvir za realizaciju programskih i projektnih aktivnosti. U toku 2021.g. od strane Eko fonda realizovani su finansijski podsticaji za nabavku električnih i hibridnih vozila namijenjeni fizičkim licima i privredi. Kroz sprovedeni javni konkurs subvencionisana je nabavka električnih i hibridnih vozila u iznosu od 100.000 € (15 hibridnih/1 električno subvencionisana vozila za domaćinstva; 5 hibridnih/9 električnih vozila za pravna lica/preduzetnike. Eko fond je subvencionisao nabavku i ugradnju fotonaponskih sistema za privredu u iznosu od 88.404 € u saradnji sa UNDP, sa 5 subvencionisanih fotonaponskih sistema, uz očekivano smanjenje emisije CO2 na godišnjem nivou od 209 t. Ciljna vrijednost 2022: Podržano minimum 20 domaćinstava/Podržano</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera/Fond za zaštitu životne sredine (Eko-fond) Ključni partneri: Ministarstvo energetike i rudarstva, UNDP, Elektrotehnički fakultet</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>	<p>AAA</p>	<p>Pored podrške sektoru privrede, od strane Eko fonda realizovani su finansijski podsticaji za nabavku električnih i hibridnih vozila namijenjeni i domaćinstvima i javnom sektoru.</p>	<p>400.000 €</p>	<p>309.000 €</p>	<p>Nacionalni budžet (Eko fond)</p>	<p>Tokom 2024 godine planira se nastavak implementacije programa, projekata i sličnih aktivnosti u oblasti očuvanja, održivog korišćenja, zaštite i unapređivanja životne sredine, energetske efikasnosti, između ostalog i za sektor privrede .</p>

<p>minimum 10 privrednika/Potpisano minimum 20 ugovora o dodjeli subvencije za kupovinu električnih i hibridnih vozila.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Od strane Eko fonda realizovani su finansijski podsticaji za nabavku električnih i hibridnih vozila namijenjeni domaćinstvima, privredi i javnom sektoru. Kroz sprovedene javne konkurse subvencionisana nabavka električnih i hibridnih vozila u iznosu od 175.000€ (subvencionisano 54 vozila (14 električna /40 hibridi)/ Korisnici- 33 domaćinstva/ 13 privrednika i 1 preduzetnik/ 3 javni sektor. Eko fond je subvencionisao nabavku i ugradnju fotonaponskih sistema „On grid i off grid fotonaponski sistemi“ za privrednike i preduzetnike u iznosu od 142.800 €/9 subvencionisanih fotonaponskih sistema, uz očekivano smanjenje emisije CO2 na godišnjem nivou od 505 t.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Podržano minimum 60 korisnika/ca</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Od strane Eko fonda realizovani su finansijski podsticaji za nabavku električnih i hibridnih vozila namijenjeni domaćinstvima i privredi kroz sprovedene</p>								
---	--	--	--	--	--	--	--	--

	javne konkurse subvencionisana nabavka električnih i hibridnih vozila (51 korisnik od čega za sektor privrede subvencionisano 18 korisnika -14 električnih /13 vozila na hibridni pogon, u iznosu od 100.00€).								
3.4.2. Saniranje i remedijacija deponija industrijskog otpada	<p>IO 1: Riješena pitanja naslijeđenih deponija industrijskog otpada</p> <p>Polazna vrijednost 2020: Nastavljene aktivnosti na realizaciji projekta (izvezeno 92,16 t zauljanog otpada u Grčku) /na remedijaciji lokacije Flotaciono jalovište Gradac u 2020.g. završeno cca 23% radova)/na remedijaciji deponije Maljevac završeno cca 82% radova /Kod lokacije KAP završene aktivnosti na geodetskom snimanju i geološko-geotehničkom snimanju lokacije bazena crvenog mulja i u toku je priprema tehničke dokumentacije za bazene crvenog mulja i deponiju čvrstog otpada.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2021: Nastavljeno je sa izvozom grita sa lokacije brodogradilišta Bijela po obezbjeđenju neophodnih dozvola za izvoz otpada, sa planom da se poslednje količine grita izvezu početkom 2022.g./Završeni radovi na remedijaciji flotacionog jalovišta „Gradac“</p>	Vodeća institucija: Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera Agencija za zaštitu životne sredine Ključni partneri: Svjetska banka	I Q 2023.	II Q 2023.		7.500.000 €	6.193.740,41 €	Nacionalni budžet (kredit Svjetske banke)	<p>Nastaviti sa aktivnostima u cilju identifikacije, saniranje i remedijacija deponija industrijskog otpada</p> <p>Takođe nastaviti sa pregovorima sa Svjetskom bankom u cilju definisanja daljih koraka za sanaciju dvije deponije na lokaciji KAP-a (deponija čvrstog otpada i bazeni crvenog mulja).</p>

	<p>i na deponiji pepela i šljake „Maljevac“.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Završetak radova na remedijaciji lokacije Jadranskog brodogradilišta Bijela</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Poslednje količine grita izvezene su početkom februara 2022.g., kao i 7.500 t kontaminiranog zemljišta. Za deponiju čvrstog otpada KAP-a, pripremljena je tehnička dokumentacija (završen Glavni projekat remedijacije, odobren od strane revidenta, kao i Elaborati procjene uticaja na životnu sredinu i društvo odobreni od strane Svjetske banke i nacionalne institucije. Za bazene crvenog mulja, završeni Glavni projekat remedijacije, odobren od strane revidenta, kao i Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu i društvo odobren od strane Svjetske banke i i Agencije za zaštitu životne sredine.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Završetak radova na remedijaciji tla lokacije brodogradilišta Bijela.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Završeni radovi na remedijaciji tla lokacije brodogradilišta Bijela.</p>									
3.4.3. Ekološki prihvatljivo zbrinjavanje	<p>IO 1: Riješeno pitanje trajnog zbrinjavanja otpada koji sadrži PCB</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Završen ugovoreni posao</p>	Vodeća institucija: Ministarstvo turizma, ekologije,	III Q 2023.	IV Q 2024.		Novi rok mart 2024.godine (Pored istraživanja biote	120.000 €	120.000 €	Donatori- Globalni fond za životnu sredinu (GEF) – UNEP/MAP	Nastaviti toksikološka ispitivanja u jednoj od akreditovanih

<p>otpada koji sadrži PCB¹¹⁴</p>	<p>dekontaminacije opreme sa niskim stepenom kontaminacije, uz 80 t dekontaminirano i vraćeno vlasniku na dalju upotrebu. U pogledu trajnog odlaganja visoko kontaminirane PCB opreme, ulja i otpada, odloženo je 224,76 t. Ukupna količina PCB opreme i otpada koji je zbrinut ovim aktivnostima je oko 305 tona. Sa količinama iz 2021.g., ukupno je 553 t, odnosno 85% PCB opreme i otpada identifikovanog u zemlji, zbrinuto na ekološki prihvatljiv način, a rizik od izlaganja ovoj opasnoj hemikaliji je značajno smanjen.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Ukloniti i trajno zbrinuti minimum 300 t kontaminiranog zemljišta i konzervirati kontaminiranu lokaciju oko skladišta PCB-a u KAP-u.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Oko 640 tona PCB otpada i opreme identifikovano/475 t PCB otpada i opreme uklonjeno i trajno zbrinuto/ 80 t PCB transformatora dekontaminirano i vraćeno u upotrebu/ 1.050 t PCB kontaminiranog zemljišta uklonjeno. Jedno skladište rekonstruisano na način da zadovoljava uslove za skladištenje opasnih</p>	<p>održivog razvoja i razvoja sjevera Ključni partneri: UNDP, GEF</p>				<p>koje će biti završeno do kraja januara 2024. godine)</p>				<p>laboratorija u Evropi. Isti će biti realizovan do kraja februara 2024. Ovi rezultati će biti dodati „Procjeni kontaminacije lučkih korita PCB-ima i živom (Hg) i njenoj procjeni rizika u Tivatskom zalivu i Luci Risan u Crnoj Gori”. Takođe, nastaviti sa ispitivanjem novih POPs ali sa regionalnom komponentom (uključiti BiH i Albaniju).</p>
---	--	--	--	--	--	---	--	--	--	---

¹¹⁴ Projekat “Sveobuhvatno ekološki prihvatljivo upravljanje otpadom koji sadrži polihlorovane bifenile (PCB) u Crnoj Gori” (GEF) se završio 31. decembra 2022. godine.

	<p>hemikalija/preko 70 učesnika na radionicama i studijskim posjetama. Konzervirana kontaminirana lokacija oko skladišta PCB-a u KAP-u.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Izrada studije za lokaciju Bokokotorskog zaliva koja razmatra opciju za sanaciju kontaminiranih morskih sedimenata (PCB)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Ispitivanja koja su osnov za izradu studije za lokaciju Bokokotorskog zaliva su završena (osim za biotu i toksikološki uticaj na istu).</p>								
<p>3.4.4. Implementacija programskih aktivnosti za razvoj cirkularne ekonomije</p>	<p>IO 1: Broj podržanih preduzeća</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 1 preduzeće</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 20 preduzeća</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 0</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 10 preduzeća</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 4 preduzeća</p> <p>IO 2: Vrijednost odobrene podrške</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 4.628,40€</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 200.000 €</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 0</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 200.000,00 €</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 32.613,01€</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>200.000 €</p>	<p>32.613,01€</p>	<p>Nacionalni budžet</p>	<p>Utvrđena je veća zainteresovanost privrede za Programsku liniju za cirkularnu ekonomiju u 2023. godinu, u odnosu na prethodnu godinu. Planom rada MER radiće se na poboljšanju Programa za 2024., kroz otvaranje javnih konsultacija, gdje će se dati mogućnost privredi da iskaže svoje potrebe i eventualne sugestije za dalje unapređenje sa akcentom na promociju koncepta</p>

	1 preduzeće u vlasništvu žena/10,000€ vrijednost podrške										cirkularne ekonomije.
3.4.5. Razvoj projekata u cilju implementacije ekološki prihvatljivih tehnologija u poslovanju turističke privrede	<p>Indikator rezultata: Broj „zelenih“ objekata turističke industrije Početna vrijednost 2022: 15 Ciljna vrijednost 2023: 18</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 16 objekata Ostvarenost indikatora je na zadovoljavajućem nivou, i ne odstupa mnogo od očekivane dinamike. Vlasnici kapaciteta koji su nosioci eko-oznaka „EU Ecolabel“, „Travelife“, „Green Key“, i „Tour Cert“ u Crnoj Gori predstavljaju dobar primjer, i u tom pravcu je potrebno podstaći i druge subjekte da svoje poslovanje usklade sa principima održivosti i budu nosioci sertifikata, koja čini da budu i prepoznatljiviji turistima.</p>	Vodeća institucija: Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	I Q 2023.	IV Q 2024.			/				Sa institucionalnog nivoa, potrebno je intenzivirati aktivnosti u kontekstu organizovanja radionica za privredu, a u cilju podizanja svijesti o značaju posjedovanja sertifikata kojim se potvrđuje poslovanje u skladu sa održivim principima, prvenstveno u cilju zaštite životne sredine.
Operativni cilj 3.5. Podrška diverzifikaciji ponude industrijskog sektora u regionalnom kontekstu											
Indikator učinka Broj podržanih manifestacija kroz različite programe podsticanja razvoja preduzetništva u ruralnim sredinama		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022:		Ciljna vrijednost 2023: Povećanje za 30% u odnosu na baznu Ostvarena vrijednost 2023: 549 manifestacija- povećanje 133% u poređenju sa 2019.g.			
		138 manifestacija (2020) Kumulativno 2019-2020 broj manifestacija je 550		286 manifestacija (2021)		411 manifestacija - Povećanje od 297%					
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 3.5.	Indikator rezultata za period 2021-2023. godine	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja	
3.5.1. Stvoriti uslove za diverzifikaciju ekonomskih	IO 1: Broj podržanih projekata Polazna vrijednost 2021:	Vodeće institucije: Ministarstvo poljoprivred	I Q 2023.	IV Q 2023.		Ugovoreni projekti će se realizovati u 2024.godini.	1.500.000 € (375.000 € NB; 1.125.000 € IPARD)	/	Nacionalni budžet: 25% IPARD fond: 75%	Pomenute investicije su već ugovorene, što podrazumijeva da	

<p>aktivnosti u ruralnim sredinama kroz realizaciju programa podrške (MIDAS projekat, IPARD II program 2014-2020)</p>	<p>Javni poziv za Mjeru 7 „Diverzifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima“ je raspisan tokom 2021.g. Po Javnom pozivu je pristiglo 102 zahtjeva za podršku. Ciljna vrijednost 2022: 30 Ostvarena vrijednost 2022: Realizovana je administrativna i terenska kontrola za 102 prijave. Od ukupno pristiglih 24 zahtjeva su ocijenjena pozitivno, u ukupnom iznosu investicije 2,26 mil € (bez PDV-a), dok bi podrška iznosila 1,47 mil. €, od čega 1,1 mil. Eura EU podrške. Ciljna vrijednost 2023:24 podržana projekta (10% za žene) Ostvarena vrijednost 2023: Ugovorene su 24 investicije, od čega 7 žena izvršni direktori, dok su 2 konkurisale kao fizičko lice. Isplaćenih nije bilo u toku 2023. godine, budući da nije bilo podnijetih zahtjeva za isplatu. Period realizacije investicija je dvije godine, tako da postoji mogućnost prenošenja iste za 2024. godinu.</p>	<p>e, šumarstva i vodoprivrede/ Ključni partner: MERT, NTO, Poslovne asocijacije</p>				<p>puniti Crna Gora je na posljednjem Odboru za nadgledanje IPARD II programa, koji je održan početkom decembra 2023. godine, dobila saglasnost EK da raspoloživa sredstva koristi i u 2024 godini, čime je prolongiran period realizacije ugovorenih investicija.</p>				<p>podnosioci zahtjeva blagovremeno realizuju investiciju i za istu podnesu zahtjev za isplatu. Preporuka se odnosi na blagovremeno realizovanje investicije i povlačenje sredstava EU.</p>
<p>3.5.2. Program podsticajnih mjera u oblasti turizma</p>	<p>IO 1: Ukupan broj manifestacija u organizaciji LTO (MER, Realizacija Programa podsticajnih mjera u oblasti turizma Polazna vrijednost 2021: 286 manifestacija</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja</p>	<p>II Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>			<p>630.000 €</p>	<p>450.170 € Realizovani su podsticaji kroz 5 mjera, od kojih je realizaciju 3 mjere</p>	<p>Nacionalni budžet</p>	<p>Planirana je priprema i realizacija Programa podsticajnih mjera u oblasti turizma i u 2024. godini. U okviru</p>

	<p>Ciljna vrijednost 2022: do 5% više u odnosu na 2021. godinu</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 411 manifestacija (znacajno je naglasiti povećan kvalitet manifestacija kao i da je veliki broj manifestacija organizovan kroz višednevni program, pa je i broj dana u godini za manifestacije daleko iznad broja navedenih manifestacija).</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: do 5% više u odnosu na 2022. godinu</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 549 manifestacija</p> <p>IO 2: Broj projekata kojima su odobrena sredstva (MERT, Realizacija Programa podsticajnih mjera u oblasti turizma)</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 67 projekata</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: do 5% više u odnosu na 2021.g.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 67 projekata (za Program podsticajnih mjera zaprimljeno je 100 zahtjeva, ali je nakon utvrdjivanja ispunjenosti uslova samo 67 ispunilo uslove, što je uslovljeno načinom i kvalitetom podnešenih aplikacija).</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: do 5% više projekata u odnosu na 2022. godinu</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Za 77 podnosilaca zahtjeva su</p>	<p>sjevera i NTO</p> <p>Ključni partneri: privreda, lokalne TO</p>						<p>koordinirao MERT, a 2 mjere NTO Crne Gore.</p>	<p>Programa se planira nastavak podrške manifestacijama, ali i realizacija drugih mjera podrške. Ovaj vid podrške predstavlja značajan podsticaj u cilju razvoja novih proizvoda ili povećanja kvaliteta već postojećih, bilo da je riječ o manifestacijama ili mjerama podrške nekim drugim aktivnostima. Precizan iznos sredstava i konkretne mjere će se utvrditi predlogom Programa podsticajnih mjera za 2024. godinu (PRV II kvartal).</p>
--	--	--	--	--	--	--	--	---	--

	odobrena sredstva (Podatak se odnosi na MERT i NTO, koji zajedno realizuju Program).									
3.5.3. Diverzifikacija turističke ponude na Sjeveru Crne Gore	<p>IO 1: Iznos opredijeljenih sredstava za finansiranje obnove postojećih i stvaranja infrastrukture na novim lokacijama namijenjenim za skijališta</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 8.682.446,67 € Tokom 2021.g. su na svim skijalištima preko UJR izvođeni radovi. Najintenzivniji radovi su izvođeni na izgradnji žičare K7 u sklopu Ski centra "Kolašin 1600".</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 9.604.045,05 € Tokom 2022.g. su na svim skijalištima, osim skijališta na Durmitoru, preko UKP izvođeni radovi. Najintenzivniji radovi su izvođeni na izgradnji žičare K7 i pratećih ski staza u sklopu Ski centra "Kolašin 1600" i Žičara K7 je stavljena u funkciju u februaru 2022.g.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Opredijeljena sredstva za finansiranje radova na postojećim skijalištima i lokacijama budućih skijališta, sa predviđenom bržom dinamikom u odnosu na prethodni period.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 7.091.011,96 €. Tokom 2023.g. su na svim skijalištima preko UKP realizovane</p>	Vodeće institucije: Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera Ključni partneri: Uprava javnih radova, DOO "Skijališta Crne Gore", Investiciono razvojni fond Crne Gore, privatni investitori	I Q 2023.	IV Q 2023.		Novi rok za realizaciju IV Q 2024. Za određene projekte nijesu stvoreni uslovi za realizaciju, odnosno Upravi za kapitalne projekte nije dostavljena potrebna dokumentacija za pokretanje procedura javnih nabavki za nove projekte i neriješeni imovinsko pravni odnosi za nekoliko započetih projekata.	14.444.693,3 2 €	7.091.011,96	Nacionalni budžet (Kapitalni budžet)	

	aktivnosti u vezi sa izgradnjom ski centara									
3.5.4. Razvoj kreativnih industrija-realizacija Programa "Kreativna Crna Gora: Identitet, imidž, promocija"	IO 1: Broj podržanih preduzeća u oblasti kreativnih industrija Polazna vrijednost 2021: 0 Ciljna vrijednost 2022: 10 projekata Ostvarena vrijednost 2022: 33 projekata i programa/172.367,00€ Ciljna vrijednost 2023: 35 projekata, od čega je najmanje 34,29% predviđeno za žene preduzetnice. Ostvarena vrijednost 2023: 28 projekata, od čega je 75% sredstava dodijeljeno ženama preduzeticama.	Vodeća institucija: Ministarstvo kulture i medija	I Q 2023.	IV Q 2023.			200.000 €	199.971 €	Nacionalni budžet	Za naredni period je planirano povećanje budžeta za 20% za implementaciju Programa.
3.5.5. Program za razvoj i promociju zanatstva 2022. godinu	IO 1: Broj preduzeća podržanih zanatlija kroz grantove/vrijednost ukupne podrške kroz grantove Polazna vrijednost 2019-2021: 8/21.022,92€ Ciljna vrijednost 2022: 10 zanatlija/200.000€ Ostvarena vrijednost 2022: 22 zanatlije (preduzetnici/privredna društva)/145.317,31€ (dodijeljeno ženama vlasnicama 8 preduzeća u iznosu od 45.144,30 €) Ciljna vrijednost 2023: 20 zanatlija (preduzetnici i privredna društva/ 175.000 € (najmanje 20% žene) Ostvarena vrijednost 2023: 24 zanatlije su podržane/157.331, 28 €	Vodeće institucije: Ministarstvo ekonomskog razvoja	I Q 2023.	IV Q 2023.			175.000 €	157.331, 28 €	Nacionalni budžet	Program za razvoj i promociju zanatstva će se nastaviti i u 2024. godini uz neznatne modifikacije koje će omogućiti dobijanje finansijske podrške većem broju zanatlija.

	(20,83 % žene u iznosu od 31.590,05 €)										
Operativni cilj 3.6. Podsticanje digitalne transformacije preduzeća											
Indikator učinka Indeks onlajn usluga (OSI) ¹¹⁵		Polazna vrijednost 2020/2021: 0,54 Indeks on-line usluga u 2020. (EGDI Index 2020.)				Polazna vrijednost 2020/2021: n/a-istraživanje se radi na dvogodišnjem nivou		Ostvarena vrijednost 2022: 0,55 Indeks on-line usluga u 2022. (EGDI Index 2022.)		Ciljna vrijednost 2023: Povećanje za 20% Ostvarena vrijednost 2023: n/a (poslednji raspoloživi podaci su za 2022. godinu) ¹¹⁶	
Indikator učinka Procenat obezbjeđivanja usluga putem Web sajta preduzeća ¹¹⁷		Polazna vrijednost 2020/2021: 84,5% kompanija koje imaju Web sajt (72,3% dostupan katalog/cjenovnik i 61,7% linkovi ili reference na društvenim mrežama 2020) ¹²⁰				Polazna vrijednost 2020/2021: 84,6% kompanija koje imaju Web sajt (73% dostupan katalog/cjenovnik i 62,5% linkovi ili reference na društvenim mrežama 2021) ¹²¹		Ostvarena vrijednost 2022: 85% preduzeća posjeduje Web site (74,5% dostupan katalog/cjenovnik i 65% linkovi ili reference na društvenim mrežama 2022) ¹¹⁸		Ciljna vrijednost 2023: Procenat preduzeća koja imaju Web sajt povećan za 4% Ostvarena vrijednost 2023: 85,4% preduzeća posjeduje Web site (75,8% dostupan katalog/cjenovnik i 66,1% linkovi ili reference na društvenim mrežama 2023) ¹¹⁹	
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 3.6.	Indikator rezultata za period 2021-2023. godine	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja	
3.6.1. Promocija i obezbjeđenje savjetodavne podrške za unapređenje biznisa primjenom digitalizacije	IO 1: Broj održanih događaja/učesnika Polazna vrijednost 2021: 2/28 (UPCG); 5 događaja /108 učesnika (Odbor PKCG za ICT) Ciljna vrijednost 2022: 4 događaja/80 učesnika (Odbor UPCG za digitalnu transformaciju); 7 događaja/210 učesnika (Odbor PKCG za ICT) Ostvarena vrijednost 2022: 14/562 PKCG; UPCG: 1 događaj/panel za digitalnu	Vodeća institucija: PKCG, UPCG	I Q 2023.	IV Q 2023.			3.000 € 500 €	1.800 € 500 €	Privatni sektor (PKCG) Privatni sektor (UPCG)	U cilju unapređenja efikasnosti i efektivnosti internih procesa poslovanja, kao i modernizacije usluga Komore objavljen je Javni poziv za realizaciju projektnog zadatka digitalne transformacije	

¹¹⁵ EGDI Kompozitni indeks <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/114-Montenegro>

¹¹⁶ <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/114-Montenegro/dataYear/2022>

¹¹⁷ Uslijed metodološke promjene u izvještavanju indikatora kod upotrebe IKT u preduzećima, napravljena je izmjena kod prvobitno definisanog indikatora učinka za praćenje ostvarenosti operativnog cilja, i naveden novi u skladu sa raspoloživim podacima.

¹¹⁸ <https://monstat.org/uploads/files/ICT/2022ent/Saop%C5%A1tenje%202022%20Preduzeca.pdf>

¹¹⁹ <https://monstat.org/uploads/files/ICT/2023/preduzeca/Saop%C5%A1tenje%202023%20Preduzeca.pdf>

¹²⁰ <https://www.monstat.org/uploads/files/ICT/Upotreba%20IKT%20u%20preduzecima%202020.pdf>

¹²¹ <https://monstat.org/uploads/files/ICT/2021ent/Upotreba%20IKT%20u%20preduzecima%202021.pdf>

	<p>transformaciju (hibridni format) uz učešće 10 preduzeća iz CG. UPCG je bila poslovni partner HGK - Županijske komore Otočac u organizaciji međunarodne konferencije u Otočcu, Hrvatska.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 10/300 PKCG (40% za žene); 10 događaja/150 učesnika/ca UPCG (Odbor UPCG za digitalnu transformaciju; saradnja sa HGK kroz online edukativnu platformu)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 6/189 PKCG (71% za žene); UPCG: 1 događaj za digitalnu transformaciju (hibridni format) uz učešće 10 predstavnika kompanija, od čega 40% žena.</p> <p>- UPCG i HGK-Županijska komora Otočac su u periodu mart - decembar 2023. god. organizovale program online edukacije realizovane preko platforme "Žene i točka Hub". U okviru 5 modula održano je 10 tematskih predavanja koje je pratilo 134 polaznika, od čega 96% žena.</p> <p>- UPCG je bila poslovni partner HGK - Županijske komore Otočac u organizaciji 8. Međunarodne konferencije o ženama u preduzetništvu „Žene i točka“.</p>									<p>Privredne komore Crne Gore "eKomora". Cilj je da se realizacijom projekta eKomora poveća pristupačnost i dostupnost Komore putem web platforme i omogućiti korišćenje servisa 24/7/365. Usluge i servisi Komore će se dodatno unaprijediti kroz digitalizaciju postojećih i kreiranje novih usluga, prilagođenih potrebama poslovne zajednice.</p> <p>UPCG: Aktivnosti se nastavljaju i u narednom periodu</p>
<p>3.6.2. Program podrške za digitalnu transformaciju preduzeća</p>	<p>IO1: Broj podržanih preduzeća Polazna vrijednost 2021: 16 preduzeća</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>		<p>250.000 €</p>	<p>191.340,01€</p>	<p>Nacionalni budžet</p>	<p>Planom rada MER radiće se na poboljšanju Programa za 2024., kroz</p>	

	<p>Ciljna vrijednost 2022: 50 preduzeća</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 36 (dodijeljeno ženama vlasnicama 19 preduzeća u iznosu od 84.379,94 €)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 50 (30% žene)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 32 preduzeća od čega 17 žena ili 53%.</p> <p>IO2: Vrijednost dodijeljenih grantova</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 95,844.42€</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 400.000 €</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 215.951,94€ (dodijeljeno ženama vlasnicama 19 preduzeća u iznosu od 84.379,94 €)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: PL za podršku digitalizaciji 250.000,00€</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 191.340,01€, od čega za žene 86.705,72€ (53%)</p>	Ključni partneri: preduzeća, startapovi								otvaranje javnih konsultacija, gdje će se dati mogućnost privredi da iskaže svoje potrebe i da da eventualne sugestije za dalje unapređenje i promociju u biznis zajednici.
3.6.3. Analiza stepena digitalizacije crnogorske privrede	<p>IO 1: Izrađen dokument</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Anketirano 100 preduzeća na temu digitalizacije i donijete preporuke (stepen korišćenja ICT) PKCG</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Anketirano 1000 preduzeća na temu digitalizacije (stepen korišćenja ICT)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022:</p>	Vodeća institucija: PKCG	I Q 2023.	IV Q 2023.		Anketirano je manje preduzeća na temu digitalizacije jer je bilo manje obilazaka preduzeća. Tokom 2024. planiran je obilazak firmi i nastavak anketiranja.	/	/	Privatni sektor (PKCG)	Odbor ICT u PKCG će i tokom 2024.godine aktivno učestvovati u promociji vrijednosti uvođenja digitalizacije u MMSP kroz realizaciju

	Anketirano 100 preduzeća na temu digitalizacije i donijete preporuke (stepen korišćenja ICT) PKCG Ciljna vrijednost 2023: Anketirano 1000 preduzeća Ostvarena vrijednost 2023: Anketirano 100 preduzeća									projekta Moja eKomora
STRATEŠKI CILJ 4. UNAPREĐENJE PRISTUPA TRŽIŠTU										
Operativni cilj 4.1. Pojednostavljenje trgovinskih procedura i smanjenje tehničkih barijera trgovine										
Indikator učinka Prosječno vrijeme izvoza robe u drumskom saobraćaju (h)	Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 6h i 13 minuta	Ciljna vrijednost 2023: Smanjiti vrijeme potrebno za sprovođenje procedura za izvoz za najmanje 20% Ostvarena vrijednost 2023: n/a ¹²²				
	6h i 55 minuta ¹²³	Mjerenje vremena je sprovedeno krajem 2021.g. Izrada Studije mjerenja vremena (2022.)								
Indikator učinka Procenat elektronskih carinskih deklaracija koje podnose imaoći oodobrenja za pojednostavljene postupke na osnovu knjigovodstvenog upisa ¹²⁴	Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 3,80%	Ciljna vrijednost 2023: 15% Ostvarena vrijednost 2023: 4,42%				
	4.95%	4,28%								
Indikator učinka Global Enabling Trade Index, rangiranje, WEF	Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022 n/a	Ciljna vrijednost 2023 58. mjesto Ostvarena vrijednost 2023: n/a (nedostupna vrijednost indikatora) ¹²⁵				
	Posljednji raspoloživi podaci za 2016. godinu - 62. mjesto/136 zemalja ¹²⁶	n/a								
Indikator učinka World Bank Trade Logistics Index, rangiranje	Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: n/a	Ciljna vrijednost 2023: 73. mjesto Ostvarena vrijednost 2023: 73. mjesto (LPI index) ¹²⁷				
	77. mjesto/160 zemalja ¹²⁸	n/a								
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 4.1.	Indikator rezultata za period 2021-2022. godine	Institucije odgovorne za	Datum početka	Planirani datum	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja

¹²² U novembru 2023.g. je počela implementacija novog carinsko-informacionog sistema i podaci će biti dostupni po potpunoj integraciji novog i starog sistema.

¹²³ Podaci dobijeni iz carinsko-informacionog sistema Uprave prihoda i carina. Prosječno vrijeme izvoza robe u drumskom saobraćaju se odnosi na vrijeme koje protekne od početka izvoznog postupka kod CI Terminal Podgorica do istupa robe na CI Dobrakovo

¹²⁴ Uslijed metodološke promjene u izvještavanju, izmijenjen je prvobitno definisani indikator učinka za praćenje ostvarenosti OC, koji prikazuje % podnošenja elektronskih carinskih deklaracija u odnosu na ukupan broj podnijetih carinskih deklaracija.

¹²⁵ Detaljnije u tabeli 4- Analiza međunarodnih indikatora konkurentnosti

¹²⁶ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GETR_2016_report.pdf

¹²⁷ <https://lpi.worldbank.org/about>

¹²⁸ <https://lpi.worldbank.org/about>

		spvođenje aktivnostis		završetk a		odgovarajuće obrazloženje)				
4.1.1. Implementiranje procedura pojednostavljenog i ubranog puštanja roba kroz Implementaciju programa ovlašćenih privrednih subjekata (OPS) ¹²⁹	IO 1: Broj privrednika sa statusom OPS Polazna vrijednost 2021: Jednom novom privrednom subjektu dodijeljen AEO status za carinska pojednostavljena i sigurnost i zaštitu u skladu sa najvišim standardima u oblasti saradnje i partnerstva između carine i biznis zajednice. Ciljna vrijednost 2022: 1novi privredni subjekat Ostvarena vrijednost 2022: 1 privredni subjekat podnio zahtjev za dobijanje statusa AEO Ciljna vrijednost 2023: 1 novi privredni subjekat Ostvarena vrijednost 2023: 4 privredna subjekata su podnijela zahtjev za dobijanje statusa AEO	Vodeća institucija: Ministarstvo finansija/Uprav a prihoda i carina Ključni partneri: Privredna komora	I Q 2023.	IV Q 2023. (kontinui rano)		/	/	/	Podnijeti zahtjevi su u radu i očekuje se realizacija istih.	
4.1.2. Uspostavljanje Novog kompjuterizovano g tranzitnog sistema (NCTS) ¹³⁰	IO 1: Obezbeđivanje preduslova za punu implementaciju NCTS-a Polazna vrijednost 2021: Odložena nacionalna primjena za 2022.godinu Ciljna vrijednost 2022: CG pristupila Konvenciji o zajedničkom tranzitnom postupku i Konvenciji o olakšicama u trgovini robom Ostvarena vrijednost 2022: Realizacija ugovora za	Vodeća institucija: Uprava prihoda i carina Ključni partneri: Ministarstvo finansija	I Q 2023.	IV Q 2023.		Sastanak sa izvođačem radova za održavanje i nadogradnju aplikativnog softvera u NCTS sistemu održan je 16. novembra i dogovoreno je da nacionalna implementacija NCTS počne krajem trećeg kvartala 2024.	149.919 € za usluge za održavanje i nadogradnju aplikativnog softvera u NCTS sistemu.	Realizovano 149.919 €	Nacionalni Budžet (UPC)	Završiti realizaciju započetih aktivnosti. Primjena NCTS-a odložena za kraj trećeg kvartala 2024. godine, kao i pristupanje Konvencijama za 2025. godinu

¹²⁹ Implementacija mjera za olakšanje trgovine definisanih STO Sporazumom o trgovinskim olakšicama i CEFTA Dodatnim protokolom 5 (PER).

¹³⁰ Implementacija mjera za olakšanje trgovine definisanih STO Sporazumom o trgovinskim olakšicama i CEFTA Dodatnim protokolom 5 (PER).

	<p>implementaciju NCTS-a i ugovora za podršku pristupanju Konvenciji o zajedničkom tranzitnom postupku i Konvenciji o olakšicama u trgovini robom je završena u decembru 2022. godine i u toku je usaglašavanje finalnih izvještaja nakon čega slijede završna plaćanja. U toku je pilot primjena, od 16.05.2022. godine, dok je nacionalna primjena NCTS-a odložena za 2023.g, Izmijenjeni su Carinski zakon, kao i Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku, kako bi bili u skladu sa EU zakonodavstvom za NCTS.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Nacionalna primjena NCTS-a i pristupanje Konvencijama</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Kako je predušlov za nacionalnu primjenu NCTS-a primjena migriranog CIS-a, za koju su se stekli uslovi 07.11.2023. godine, ista je odložena za kraj trećeg kvartala 2024. godine, a samim tim je odloženo i pristupanje Konvencijama za 2025. godinu</p>					godine. O istom je obaviještena i Evropska komisija.				
4.1.3. Implementacija programskih aktivnosti za	<p>IO 1: Broj podržanih preduzeća</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Programska linija je počela sa realizacijom u 2023.g.</p>	Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja	I Q 2023.	IV Q 2023.			150.000 €	131.562,08€	Nacionalni budžet	Planom rada MER radiće se na poboljšanju Programa za 2024., kroz

unapređenje marketinga	<p>Ciljna vrijednost 2023: 30 (50% žene) Ostvarena vrijednost 2023: 34 preduzeća od 17 žena preduzetnica ili 50%.</p> <p>IO 2: Vrijednost finansijske podrške Polazna vrijednost 2022: / Ostvarena vrijednost 2022: / Ciljna vrijednost 2023: 150.000,00 € Ostvarena vrijednost 2023: 131.562,08€ od čega za žene 48.780,48€ -50%</p>	<p>Ključni partneri: Akreditaciono tijelo Crne Gore, Institut za standardizaciju</p>								<p>otvaranje javnih konsultacija, gdje će se dati mogućnost privredi da iskaže svoje potrebe i da da eventualne sugestije za dalje unapređenje i promociju programa u biznis zajednici.</p>
<p>4.1.4. Podsticati uvođenje i sertifikaciju sistema upravljanja kvalitetom i bezbjednošću hrane, kao i uključivanje poljoprivrednih proizvođača u registrovane šeme kvaliteta (Agrobudžet)</p>	<p>IO 1: Broj podržanih proizvođača za sisteme upravljanja kvalitetom i bezbjednošću hrane Polazna vrijednost 2021: 10 Ciljna vrijednost 2022: 6 Ostvarena vrijednost 2022: 8 proizvođača Ciljna vrijednost 2023: 8 Ostvarena vrijednost 2023: 5 proizvođača</p> <p>IO 2: Broj podržanih proizvođačkih grupa uključenih u šeme kvaliteta Polazna vrijednost 2021: 1 Ciljna vrijednost 2022: 2 Ostvarena vrijednost 2022: 2 Ciljna vrijednost 2023: 3 Ostvarena vrijednost 2023: 1</p> <p>IO 3: Broj podržanih analiza kvaliteta proizvoda Polazna vrijednost 2021: 33 Ciljna vrijednost 2022: 150 Ostvarena vrijednost 2022: 100</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede</p> <p>Ključni partneri: Monteorganica, Poslovne asocijacije</p>	I Q 2023.	IV Q 2023.		<p>Kako je riječ o sistemskoj mjeri, ista će biti predmet podrške i tokom 2024. godine. Mjera se sprovodi duži niz godina, tako da je sve manji broj potencijalnih korisnika. Dodatno veći subjekti u poslovanju sa hranom koriste i druge vidove podrške za uvođenje standarda koje su na raspolaganju od strane drugih ministarstava. Svi podnijeti zahtjevi za podršku u toku</p>	160.000 €	30.300,00€	Nacionalni budžet	<p>Kako bi se poboljšala realizacija pomenutih mjera neophodna je jača informativna kampanja, kako bi se unaprijedila potrošnja opredijeljenih sredstava.</p>

	Ciljna vrijednost 2023: 150 Ostvarena vrijednost 2023: 46					2023. godine su isplaćeni.				
4.1.5. Realizovati aktivnosti na planu FSC sertifikacije gazdovanja šumama	<p>IO 1: Površina sertifikovanih šuma Polazna vrijednost 2021: Aktivnost nije realizovana jer nije došlo do reorganizacije Uprave za šume u DOO. Ciljna vrijednost 2022: Uspostavljen FSC u crnogorskim šumama. Ostvarena vrijednost 2022: Aktivnost nije realizovana jer nije izvršena reorganizacija Uprave za šume u DOO.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Pripreme aktivnosti na uspostavljanju FSC sertifikata u crnogorskim šumama ukoliko dođe do reorganizacije Uprave za šume u DOO. Ostvarena vrijednost 2023: Aktivnost nije realizovana jer nije došlo do reorganizacije Uprave za šume u DOO. Vlada CG je još 2018 godine donijela odluku o reorganizaciji Uprave za šume i napuštanju koncesionog sistema gazdovanja šumama. Nosilac FSC – sertifikata ne može biti organ državne uprave već privredno društvo.</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede</p> <p>Ključni partner: Uprava za šume</p>	I Q 2023.	IV Q 2023.		IQ – IVQ 2024. godine. Aktivnost nije realizovana jer nije izvršena reorganizacija Uprave za šume u DOO. Nakon reorganizacije Uprava za šume u DOO u vlasništvu države tokom 2024. godine, može se pristupiti uvođenju FSC sertifikata u šumama.	/	/	Nacionalni budžet	U prvom kvartalu 2024 godine biće predat na usvajanje Novi zakon o šumama koji je poslat na mišljenje EK. Takođe će biti usvojena Strategija razvoja šuma i šumarstva koja je u formi Nacrta i čeka usvajanje Zakona. Zakonom i Strategijom je predviđeno osnivanje privrednog društva za gazdovanje šumama. Reorganizacijom se omogućava realizacija programskih ciljeva Vlade Crne Gore vezanih za unaprijeđeno upravljanje šumskim resursima, zaštitu biodiverziteta šuma i šumskih predjela, smanjenje bespravnih aktivnosti u šumarstvu i stvaranje

										povoljnog poslovnog ambijenta za investicije u šumarstvo i drvoprerađu.
4.1.6. Razvoj informacionog sistema u šumarstvu	<p>IO 1: Primjena novog informacionog sistema u oblasti šumarstva</p> <p>Polazna vrijednost 2021: Izrada projektne dokumentacije i tehničke specifikacije za šumarski sektor (MPŠV i Uprava za šume) koja je upućena EK na odobrenje kako bi se započelo sa realizacijom.</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: Implementacija nadograđenog ŠIS-a, i njegova povezanost sa svim područnim jedinicama Uprave za šume i ministarstva.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: Nerealizovana aktivnost usljed kašnjenja u realizaciji procedure odobravanja projektnih sredstava.</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: Planirano je raspisivanje tendera u II kvartalu 2023. i dalja implementacija nadograđenog ŠIS-a, i njegova povezanost sa svim područnim jedinicama Uprave za šume i ministarstva.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: Realizovane su pripremne aktivnosti, bez troškova realizacije (obilazak</p>	Vodeća institucija: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Ključni partner: Uprava za šume	I Q 2023.	IV Q 2023.		IQ - IVQ 2024 Odobrena sredstva od EK u IV kvartalu 2022. godine, raspisivanje tendera planirano u II kvartalu 2023. godine nije realizovano, zbog neriješene potrebe administrativnih kapaciteta Uprave za šume.	400.000 €	/	IPA	Neophodno je brzo rješavanje administrativnih procedura u pogledu potrebnih administrativnih kapaciteta u Upravi za šume, koje će doprinijeti raspisivanju tendera i realizaciji projekta Razvoj informacionog sistema u šumarstvu.

	predstavnik IPA, Uprave za šume, sagledavanje postojećeg stanja, razmatranje specifikacije potrebne opreme i sl.). Tender nije raspisan u II Q 2023. godine zbog nerješavanja potrebnih administrativnih kapaciteta Uprave za šume.								
4.1.7. Obezbeđenje savjetodavne podrške preduzećima na polju kodifikacije sa ciljem stvaranja preduslova za učešće na NATO tržištu	<p>IO: Broj kompanija koje su dobile NCAGE (NATO entitetski kod) i koje su upoznate sa procedurama kodifikacije kao i uvećanje broja kodifikovanih proizvoda crnogorskih proizvođača i njihov opis u NMRCL - NATO master katalog referenci za logistiku.</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 17 novih kompanija i 69 novih proizvoda</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 27 novih kompanija i 31 novih proizvoda</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 26 novih kompanija i 21 novi proizvod</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 4 nove kompanije i 14 novih proizvoda</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 32 nove kompanije i 22 nova proizvoda</p>	Vodeća institucija: Ministarstvo odbrane Ključni partneri: Privredni subjekti/privredne asocijacije	I Q 2023.	IV Q 2023.		/	/	U okviru redovnih poslovnih aktivnosti – nije potrebno dodatno finansiranje.	Savjetodavna podrška preduzećima može se realizovati u vidu direktne podrške ili u vidu održavanja informativnih sastanaka (okruglih stolova) sa predstavnicima više preduzeća, (na kojima se prezentuju benefiti NATO tržišta i objašnjavaju se procedure koje se moraju ispoštovati tokom postupaka kodifikacije). Shodno tome, tokom 2023. godine, u PKCG su organizovana 2 okrugla stola sa ovom temom, pa je preporuka da se i u narednom periodu

										organizuju ovakvi sastanci.	
Operativni cilj 4.2. Unapređenje povezivanja u klustere i međunarodne lance vrijednosti											
Indikator učinka Broj uspostavljenih vertikalnih klastera		Polazna vrijednost 2020/2021:					Ostvarena vrijednost 2022:		Ciljna vrijednost 2023:		
		/			/		/		2		
								Ostvarena vrijednost 2023:		2	
										2	
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 4.2.	Indikator rezultata za period 2021-2022. godine	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja	
4.2.1. Analiza stanja razvijenosti postojećih klastera i klaster inicijativa	IO 1: Kreirana Analiza stanja Polazna vrijednost 2022: Program za razvoj klastera je inkorporiran u Operativni program za implementaciju Strategije pametne specijalizacije 2021-2024.g. Ciljna vrijednost 2023: Sprovedena nova Analiza stanja razvijenosti postojećih klastera i klaster inicijativa Ostvarena vrijednost 2023: Sprovedena Analiza stanja razvijenosti postojećih klastera i klaster inicijativa	Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja	III kvartal 2023.	IV kvartal 2023.			15.000 €	5.850 €	UNDP	U skladu sa smjernicama datim u sprovedenoj Analizi, kroz podršku na nivou države trebalo bi da bude uključeno više koraka. Prvi korak je donošenje sveobuhvatne strategije/politike za razvoj klastera. Drugo, potrebno je koordinirati politiku klastera sa ostalim razvojnim politikama. U pitanju su preporuke, a Ministarstvo će u narednom periodu definisati status ove politike.	
Operativni cilj 4.3. Jačanje izvoznih performansi preduzeća											
Indikator učinka		Polazna vrijednost 2020/2021:							Ciljna vrijednost 2023:		

SME Policy index – Indeks Akta o MSP Integracija preduzeća u globalne lance vrijednosti, poddimenzija (10.2)		2019. -3,09 ¹³²			n/a -istraživanje se sprovodi najmanje na dvogodišnjem nivou		Ostvarena vrijednost 2022: SME Policy index 2022-3,58		3,6 Ostvarena vrijednost 2023: n/a ¹³¹	
Indikator učinka Broj preduzeća koja su uspostavila poslovnu saradnju		Polazna vrijednost 2020/2021:				Ostvarena vrijednost 2022: 12		Ciljna vrijednost 2023: Povećanje broja preduzeća za 30 % Ostvarena vrijednost 2023: 15		
		9 (kumulativno 2019-2020.g. - 32 preduzeća uspostavila saradnju)		15 (kumulativno 2019-2020.g. - 32 preduzeća uspostavila saradnju)						
Aktivnost koja utiče na realizaciju OC 4.3.	Indikator rezultata za period 2021-2022. godine	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
4.3.1. Jačanje ekonomske diplomatije u funkciji uspostavljanja kontakata sa potencijalnim poslovnim partnerima i povećanje izvoza	IO 1: Broj primljenih i obrađenih zahtjeva za tržišnim informacijama Polazna vrijednost 2021: 94 Ciljna vrijednost 2022: 60 Ostvarena vrijednost 2022: 83 MVP Ciljna vrijednost 2023: 70 Ostvarena vrijednost 2023: 79 MVP IO 2: Broj prosljeđenih informacija o sajmovima, poslovnim forumima, privredno-turističkim skupovima u državi i inostranstvu s ciljem promocije Crne Gore. Polazna vrijednost 2021: 77 (MVP); 6 (UPCG) Ciljna vrijednost 2022: 70 MVP; 5 UPCG. Ostvarena vrijednost 2022: 99 (MVP); 9 (UPCG); MVP Ciljna vrijednost 2023: 80	Vodeća institucija: Ministarstvo vanjskih poslova Ključni partneri: MER, PKCG, UPCG, Poslovna udruženja, Agencija za investicije Crne Gore, Počasni konzuli Crne Gore, crnogorska preduzeća, turističke organizacije	I Q 2023.	IV Q 2023.	AAA		/	/	U okviru redovnih poslovnih aktivnosti – nije potrebno dodatno finansiranje.	MVP će u narednom periodu nastaviti pospješivati i inicirati protok informacija u oba smjera (između crnogorske i međunarodne poslovne zajednice), u cilju uspostavljanja kontakata sa potencijalnim poslovnim partnerima i povećanja izvoza. UPCG: Informacije će se obezbjeđivati u okviru redovnih poslovnih aktivnost

¹³² OECD SME Policy Index 2019, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/g2g9fa9a-en.pdf?expires=1570609300&id=id&accname=guest&checksum=A1F5656ACC2C231456C1C9BD7A100FCE>

¹³¹ OECD SME Policy Index 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index_24136883

	<p>Ostvarena vrijednost 2023: 92 MVP, 15 UPCG</p> <p>IO 3: Broj održanih prezentacija o investicionim potencijalima za strana DKP u Crnoj Gori</p> <p>Polazna vrijednost 2021: 13</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 10</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 11 MVP, 10 (MIA)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 7 MVP; 10 (MIA)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 8 MVP, 12 (MIA).</p>								
<p>4.3.2. Podsticati internacionalizacij u domaćih preduzeća kroz pružanje informacija, organizaciju poslovnih susreta, sajмова, misije za razvoj kroz aktivnosti EEN mreže</p>	<p>IO 1: Broj preduzeća kojima su pružene savjetodavne usluge</p> <p>Polazna vrijednost 2020: 174 preduzeća (MER)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2021: 120</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 150 preduzeća (MERT) EEN</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 150 MER</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 200 MER</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 200 preduzeća (MER)</p> <p>IO 2: Broj događaja/poslovnih foruma i B2B sastanci</p> <p>Polazna vrijednost 2020: 12 (MER) + 8 poslovnih foruma (PKCG)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2021: 7 + 13 (online) PKCG</p> <p>10 događaja/poslovnih foruma i B2B sastanaka (MER)</p>	<p>Vodeća institucija: Ministarstvo ekonomskog razvoja</p> <p>Ključni partner: Članovi EEN Konzorcijuma/P KCG</p>	I Q 2023.	IV Q 2023.		5.000 €	5.000 €	COSME (SMP) EEN MER	Nastavak redovnih aktivnosti EEN konzorcijuma u okviru Sporazuma SMP koji je potpisan u 2023. godini.
						16.935 €	16.935 €	PKCG (donatori)	Održavanje poslovnih foruma sa državama koje predsjedavaju EU, dodatno bi doprinijelo predstavljanju Crne Gore i njene ekonomije (prva polovina 2024.godine

	<p>Ciljna vrijednost 2022: 10 događaja/poslovnih foruma i B2B sastanaka (MER); 12 PKCG</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 10 (MER); 9 poslovnih foruma PKCG</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 10 (MERT; 10 poslovnih foruma PKCG</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 10 (MER); 9 poslovnih foruma (PKCG)</p> <p>IO 3: Broj preduzeća koja su uspostavila poslovnu saradnju</p> <p>Polazna vrijednost 2020: 3 (MER) + 6 preduzeća (PKCG)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2021: 5 preduzeća (MER), 10 PKCG</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 5 preduzeća (MER); 12 PKCG</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 12</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 5 (MER) 10 (PKCG)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 5 (MER); 10 (PKCG)</p>									Belgija, druga polovina 2024. godine Mađarska). Prilikom održavanja poslovnih foruma u inostranstvu, dijaspori je potrebno posvetiti posebnu pažnju kroz organizovanje susreta sa poslovnim ljudima uz prezentaciju mogućnosti investiranja i rada u Crnoj Gori.
<p>4.3.3. Promocija povećanja konkurentne sposobnosti domaćih proizvoda i usluga i organizacija sajmova i promotivnih aktivnosti</p>	<p>IO 1: Broj promotivnih događaja/broj učesnika</p> <p>Polazna vrijednost 2020: 2 promotivne aktivnosti PKCG</p> <p>Ostvarena vrijednost 2021: Promotivne aktivnosti PKCG - 1 događaj/42 učesnika</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: PKCG - 4 događaja/120 učesnika</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: promotivne aktivnosti PKCG - 4 događaja/90 učesnika; 5</p>	<p>Vodeće institucije Ministarstvo ekonomskog razvoja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, PKCG, IRFCG</p> <p>Vodeća institucija: PKCG</p>	I Q 2023.	IV Q 2023.		10.000 €	10.000 €	MER Donacije	Nastavak promotivnih aktivnosti kroz EEN mrežu.	Tokom 2024. godine planirana je resertifikacija postojećih i povećanje broja nosilaca žiga "Dobro iz CG", kao i njihova
						80.000 €	60.000 €	PKCG (privatni sektor)		
						300.000 €	255.000 €	PKCG Privatni sektor		

	<p>događaja (MERT) / 125 učesnika</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 5 (MERT) promotivne aktivnosti PKCG - 4 događaja/120 učesnika</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 5 (MER) promotivne aktivnosti, događaja/120 učesnika; 4 događaja/160 učesnika (PKCG).</p> <p>IO 2: Organizacija učešća privrede na događajima/sajmovima</p> <p>Polazna vrijednost 2020: PKCG - posjete na 6 sajmovu u Turskoj i predstavljanje na online sajmu Kina.</p> <p>Ostvarena vrijednost 2021: 6 sajmovu (PKCG)</p> <p>Ciljna vrijednost 2022: 10 sajmovu (PKCG)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 12 sajmovu (PKCG);3 (MERT)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 3 (MERT) 12 sajmovu (PKCG)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 1 (MER) sajam; 12 sajmovu (PKCG)</p>					180.000 €	270.000 €	PKCG Privatni sektor	<p>promocija i kampanja "Snaga je u svima nama".</p> <p>Ostvarivanje programa sajamskih aktivnosti u 2024. godini, planira se kroz organizaciju nastupa crnogorskih izlagača, posjeta sajmovima i informisanje o njihovom održavanju.</p>
4.3.4. Programska linija za internacionalizaciju za 2023. godinu	<p>IO 1: Broj preduzeća podržanih kroz grantove/vrijednost podrške kroz grantove</p> <p>Polazna vrijednost 2022: Programska linija je počela sa realizacijom u 2022.</p>	Vodeće institucije: Ministarstvo ekonomskog razvoja	I Q 2023.	IV Q 2023.		100.000 €	86.889,17 €	Nacionalni budžet	<p>Planom rada MER radiće se na poboljšanju Programa za 2024., kroz otvaranje javnih konsultacija, gdje će se dati mogućnost privredi da iskaže svoje potrebe i da</p>

	<p>Ciljna vrijednost 2022: 10 /50.000€</p> <p>Ostvarena vrijednost 2022: 9 preduzeća/16.248,63 € (dodijeljeno ženi vlasnici jendog preduzeća iznos od 1.000,00€)</p> <p>Ciljna vrijednost 2023: 20 /100.000€ (40% žene)</p> <p>Ostvarena vrijednost 2023: 12 preduzeća/ 86.889,17 € (4 preduzeća u vlasništvu žena/25,287.70 € (30%))</p>									<p>da eventualne sugestije za dalje unapređenje i promociju programa u biznis zajednici.</p>
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

IV NALAZI EX POST EVALUACIJE

U skladu sa definisanim Planom implementacije i monitoringa Industrijske politike Crne Gore 2019-2023. godine i u cilju obezbjeđenja neophodnog kontinuiteta u sprovođenju politike, u završnoj 2023. godini implementacije, realizovane su aktivnosti nezavisne eksterne evaluacije strateškog dokumenta, kako bi se obezbijedilo pravovremeno korišćenje nalaza evaluacije u procesu izrade nove Industrijske politike u nastupajućem periodu implementacije za period 2024-2028. godine.

Evaluacija ujedno predstavlja i odgovor na preporuke Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2023. godinu za Poglavlje 20 Preduzetništvo i industrijska politika, da Crna Gora u narednoj godini treba da „procijeni rezultate svoje strategije industrijske politike 2019-2023 i pripremi i usvoji novu Industrijsku politiku, u saradnji sa relevantnim zainteresovanim stranama”.

U svrhu sprovođenja evaluacije Industrijske politike Crne Gore 2019-2023. godine, kao procesa koji je trajao do kraja decembra 2023. godine, resorno Ministarstvo ekonomskog razvoja je obrazovalo Evaluacionu referentnu grupu kao jedan od mehanizama za praćenje evaluacije i u skladu sa utvrđenom metodologijom, prema urađenoj Mapi puta evaluacije utvrđena je procedura i elementi eksterne evaluacije (ex-post), cilj evaluacije, kriterijumi, okvirni plan sprovođenja, itd.

Za proces Evaluacije Industrijske politike angažovana je eksterna ekspertska podrška u okviru realizacije IPA projekta „Uspostavljanje jedinstvene pristupne tačke (SAP) za MSP u Crnoj Gori: Zadatak 1 – Izgradnja institucionalnih kapaciteta“ u implementaciji od strane EBRD- konzorcijum PricewaterhouseCoopers d.o.o. Beograd-lider, sa članovima konzorcijuma PricewaterhouseCoopers d.o.o Podgorica i IPER - Institut za preduzetništvo i ekonomski razvoj.

Opšti cilj evaluacije Industrijske politike 2019-2023 predstavljao je sveobuhvatnu procjenu njene implementacije u svakoj fazi ciklusa politike, bolje razumijevanje sprovedenih aktivnosti, postignute rezultate i izgleda za uticaj i održivost, kao i ograničenja i koristi Industrijske politike.

Specifični ciljevi evaluacije obuhvatili su:

- Obezbjedivanje sveobuhvatne nezavisne procjene uticaja Industrijske politike Crne Gore 2019-2023 na osnovu vjerodostojnih informacija o glavnim performansama i uticajima Industrijske politike i formulisanje uvjerljivih objašnjenja u vezi sa logikom intervencije IP 2023;
- Identifikovanje ključnih nalaza koji proizilaze iz evaluacije na osnovu kriterijuma evaluacije, definisanih metodologijom evaluacije i setom ključnih pitanja definisanih u okviru Evaluacione matrice;
- Identifikovanje naučenih lekcija koje su relevantne za unapređenje budućeg okvira Industrijske politike i aktivnosti Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike;
- Definisane praktične preporuke za dalje unapređenje industrijske politike na osnovu nalaza evaluacije tokom ciklusa implementacije politike, a koje se mogu uključiti u proces donošenja odluka za izradu inovirane industrijske politike za naredni period.

Metodološki pristup i glavne faze evaluacije

Metodologija za evaluaciju Industrijske politike integriše najbolje prakse i uključuje preporuke DG NEAR "Smjernice o povezivanju planiranja/programiranja, monitoringa i evaluacije" kao i alate koje preporučuje Evropska komisija „Alati za bolje upravljanje-tehnički vodič za evaluaciju“ (2021. godine), a takođe uzima u obzir preporučene kriterijume Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj-Komitet za razvojnu podršku (OECD-DAC), kao i revidirane DAC smjernice „Bolji kriterijumi za bolju evaluaciju“ (decembar 2019. godine). Pored navedenog, u okviru metodološkog pristupa evaluacije, naročito je uzet u obzir i „Priručnik za evaluaciju strateških dokumenata“ Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore.

Kompleksnost procesa evaluacije industrijske politike zahtijevala je sprovođenje više složenih faza kako slijedi u nastavku:

- Početna/pripremna faza – Održane početne konsultacije ekspertskega tima sa predstavnicima Ministarstva ekonomskog razvoja; usaglašen Akcioni plan za evaluaciju IP 2023 i Komunikacioni plan; sprovedene detaljne analize priručnika/metodologije Evropske komisije DG NEAR, OECD i revidirane DAC smjernice i Priručnika za evaluaciju strateških dokumenta GSV; usaglašena Metodologija evaluacije IP 2023 sa posebnim akcentom na evaluacione kriterijume kao i evaluaciona pitanja i njihovu prioritizaciju; kreirana je i usaglašena Evaluaciona matrica sa setom evaluacionih pitanja/potpitanja, kriterijumima za procjenu, indikatorima za ocjenu, ključnim izvorima informacija, analizama i metodama prikupljanja podataka;
- Faza implementacije – Prikupljene i analizirane dostupne informacije, statistički podaci, godišnji izvještaji o sprovođenju Akcionih planova IP 2023; sprovedena je procedura anketnih istraživanja putem Upitnika i strukturiranih individualnih i grupnih intervjuova sa ključnim akterima procesa; održani sastanci fokus grupa sa predstavnicima ključnih identifikovanih aktera-relevantnih ministarstava i institucija javnog i privatnog sektora u okviru Koordinacionog tijela, uključujući preduzeća iz različitih sektora i regionalne raspoređenosti; sprovedeni direktni individualni intervjuovi i grupni intervjuovi u cilju boljeg razumijevanja efektivnosti i efikasnosti implementacije, uticaja i doprinosa Industrijske politike;
- Faza evaluacije – Urađeni preliminarni nalazi u odnosu na specifične indikatore povezane sa kriterijumima za procjenu, identifikacija nedostataka u dokazima i triangulacija dokaza kako bi se poboljšao kredibilitet i pouzdanost nalaza evaluacije kroz dalje prikupljanje podataka i korišćenje fokus grupa sa predstavnicima iz različitih regiona; sagledani nalazi iz dopunskih evaluacija programa podrške privredi; sprovedena Studija slučaja; pripremljen Nacrt izvještaja o evaluaciji;
- Finalni izvještaj o evaluaciji – Održan sastanak Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju povodom prezentacije rezultata iz Nacrta evaluacije IP 2023; prezentirani rezultati iz Nacrta evaluacije IP 2023. na Okruglom stolu za sve zainteresovane stakeholdere; sprovedeno ažuriranje radi sinteze i uključivanja dodatnih nalaza sa sastanka Koordinacionog tijela IP i Okruglog stola; definisani konsolidovani zaključci i preporuke za unapređenje okvira, prioriteta i dizajna buduće industrijske politike i koordinacije njene implementacije.

Kriterijumi evaluacije i Evaluaciona pitanja

Metodološki okvir koji se primjenjivao za sprovođenje evaluacije sadržao je obavezne OECD kriterijume: relevantnost, koherentnost, efikasnost, efektivnost, uticaj i održivost, u skladu sa kojim su definisana Evaluaciona pitanja.

Evaluaciona pitanja

- Pitanje 1 Relevantnost: Da li su izazovi i problemi identifikovani u Industrijskoj politici dovoljno analizirani i razjašnjeni da opravdaju izbor strateških prioriteta?
- Pitanje 2 Koherentnost: U kojoj mjeri je Industrijska politika Crne Gore interno i eksterno koherentna, komplementarna i efikasno koordinisana?
- Pitanje 3 Efektivnost: U kojoj mjeri su ciljevi industrijske politike postignuti?
- Pitanje 4 Efikasnost: U kojoj mjeri i kako je industrijska politika mogla biti sprovedena na efikasniji način?
- Pitanje 5 Uticaj / Dodata vrijednost: Šta se desilo kao rezultat implementacije Industrijske politike?
- Da li su identifikovani rezultati/efekti/uticaji mogli biti postignuti bez intervencije Vlade Crne Gore?
- Pitanje 6 Održivost: Da li je i u kojoj mjeri obezbijeđen nastavak sprovođenja mjera, aktivnosti i efekata Industrijske politike i nakon prestanka finansiranja?

Ključni nalazi i zaključci evaluacije po kriterijumima

1 Relevantnost- Da li su izazovi i problemi identifikovani u Industrijskoj politici dovoljno analizirani i razjašnjeni da opravdaju izbor strateških prioriteta?

- Izbor strateških prioriteta je opravdan u odnosu na vrijeme u kojem je nastala, kao i prethodna Industrijska politika u Crnoj Gori.
- Naknadni razvoj industrijske politike EU, zajedno sa uticajima Covid-19, rata u Ukrajini i domaćom političkom neizvjesnošću, sugerise potrebu za potencijalnim revidiranjem strateških prioriteta u pripremi za IP 2024-2028. kako bi se osigurala stalna relevantnost i veći fokus na poslovnu otpornost, ozelenjavanje poslovanja i digitalizaciju.

2 Koherentnost- U kojoj mjeri je Industrijska politika Crne Gore interno i eksterno koherentna, komplementarna i efikasno koordinisana?

- Postoje dokazi o dobroj unutrašnjoj koherentnosti i efikasnoj koordinaciji u okviru implementacije IP 2023.
- U IP 2023 jasno su primijenjene smjernice iz Metodologije za izradu strateških dokumenata Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore.
- Finansijsko planiranje je poboljšano u poređenju sa IP 2020 i postoji usklađenost IP 2023 sa širom Vladinom politikom.
- Kompleksan opseg i veliki broj povezanih i srodnih strategija opterećuju eksternu koherentnost i koordinaciju, uočena potreba za poboljšanjem koordinacije sa drugim srodnim strategijama u smislu kreiranja akcionih planova i pojedinačnih aktivnosti i mjera.
- Radna grupa za Poglavlje 20 pokazuje dobro razumijevanje da su industrijska politika i strategija u kontekstu pregovaračkog poglavlja šire od same implementacije IP 2023.
- Godišnje izvještavanje o implementaciji akcionih planova IP 2023 je iz godine u godinu pokazalo jasna poboljšanja kvaliteta.
- Evidentirano dobro institucionalno učenje i razvoj institucionalnih kapaciteta.

3 Efektivnost- U kojoj mjeri su ciljevi Industrijske politike postignuti?

- U sprovođenju planiranih aktivnosti ostvaren je dobar opšti nivo, razvijeni su efektivni preduslovi za podršku industriji, poboljšani odgovarajući kapaciteti za programsku podršku industriji koji su rezultirali direktnom podrškom industriji.
- Predložen je i sproveden odgovarajući niz različitih vrsta mjera. Više od 90% svih planiranih aktivnosti je u potpunosti ili djelimično realizovano u periodu 2019-2022.
- Set indikatora performansi kroz lanac rezultata pruža generalno dobru osnovu za mjerenje efekata industrijske politike.
- Definisan je logičan i konzistentan skup indikatora sa polaznim i ciljnim vrijednostima na nivou uticaja, učinka i rezultata.
- Postoji zadovoljavajući nivo dostizanja indikatora učinka za svaki od operativnih ciljeva. Ažuriranje indikatora bi trebalo da omogući dodatnu usklađenost sa indikatorima industrijske politike EU (objavljeni 2021.g.).
- Problem nemjerljivosti podataka - kod 36,8% indikatora učinka ne može se izmjeriti nivo dostignuća za period 2018-2022. (WB Doing Business, Global Competitiveness Index-GCI i sl.), što naglašava važnost odabira pouzdanih izvora podataka za indikatore u narednom periodu.
- Sva četiri strateška cilja su postigla značajne rezultate koji zajedno doprinose određenom unapređenju ekonomske integracije, kapaciteta za poslovnu otpornost i ekonomsku diversifikaciju unutar industrije.

- Neke aktivnosti nisu mogle biti uspješno sprovedene iz razloga prethodne nepotpune ispunjenosti planiranih preduslova da bi se aktivnost predložila kao prikladna i realna za ostvarenje (npr. institucionalna struktura, zakonodavstvo, podizanje svijesti itd.).

4 Efikasnost- U kojoj mjeri i kako je Industrijska politika mogla biti sprovedena na efikasniji način?

- Izvještavanje se vrši na godišnjem nivou o planiranim i ostvarenim troškovima po izvorima sredstava i po strateškom cilju.
- Dosljedno analizirana procjena stepena realizacije finansijskih sredstava i prikazano narativno objašnjenje.
- Postoje jasne sugestije i preporuke za naredni period u slučajevima kada aktivnosti nijesu u potpunosti realizovane.
- Planiranje, monitoring i izvještavanje su se blagovremeno sprovodili.
- Dostupni su dobri primjeri podrške za izgradnju kapaciteta, a sve bolji kvalitet izvještavanja je dokaz njihove upotrebe i primjene kroz kontinuitet učenja tokom rada.

5 Uticaj- Šta se desilo kao rezultat implementacije Industrijske politike? Da li su identifikovani rezultati/efekti/uticaji mogli biti postignuti bez intervencije Vlade Crne Gore?

- Na osnovu indikatora definisanih u IP 2023 za Industrijsku politiku, evidentan je napredak u vezi sa svim operativnim ciljevima, kao i djelimično ili potpuno dostizanje planiranih ciljeva.
- Postoje dobri dokazi o brzom oporavku ključnih ekonomskih indikatora nakon pandemije Covid-19 (BDV, investicije, doprinos BDV-u, rast produktivnosti itd.). Primjetan je manji pad u sektoru industrije (NACE B-E) u poređenju sa drugim sektorima, ali i usporeniji oporavak.
- Industrija pruža stabilizirajući efekat na glavne ekonomske indikatore koji obezbjeđuje određeni stepen otpornosti cjelokupnoj crnogorskoj ekonomiji.
- Postoje dobri dokazi pozitivnih stavova crnogorskih preduzeća u pogledu ekonomskih reformi koje sprovodi Vlada Crne Gore, posebno u protekloj godini.
- Imajući u vidu uticaje Covid-19, rata u Ukrajini i političku nestabilnost, razlikuju se vrijednosti mnogih indikatora u poređenju sa periodom prije sprovođenja Industrijske politike.
- Poređenje indikatora sa drugim zemljama Zapadnog Balkana (kao kontrolnom grupom) pokazuje dobre relativne performanse u nekim oblastima, kao što je evidentan učinak u ICT sektoru, ali i niz oblasti koje zahtijevaju nužno unapređenje, poput niskih ocjena od strane preduzeća o važnosti ozelenjavanja poslovanja u poređenju sa zemljama Zapadnog Balkana, zatim organizovanja preduzeća u klastere i uključenja u globalne lance vrijednosti.
- Generalno, postoje dobri dokazi da su Vladine intervencije snažno podržale dostizanje indikatora rezultata i indikatora uticaja. Preduzeća imaju povjerenja u reforme Vlade i bez intervencija kroz realizaciju IP teško bi bilo ostvariti identifikovane rezultate. Identifikovana je potreba za daljom formulacijom i implementacijom IP i dalje programske podrške industriji i preduzećima.
- U slučaju nepostojanja Industrijske politike, malo je vjerovatno da bi postojao isti održivi fokus na pitanja Industrijske politike i usklađivanje sa integrisanom Industrijskom politikom EU.
- Kada se uporedi period prije prve Industrijske politike sa sadašnjošću, jasno je da je urađen veliki napredak.
- Postoje dokazi da treba izvršiti prilagođavanja u odnosu na indikatore, jačanje podrške ozelenjavanju poslovanja, razvoj industrijskih ekosistema i kreiranje preduslova za osnaživanje malih i srednjih preduzeća da integrišu digitalne inovacije.

6 Održivost- Da li je i u kojoj mjeri obezbijeđen nastavak sprovođenja mjera, aktivnosti i efekata Industrijske politike i nakon prestanka finansiranja?

- Postoje jaki dokazi da Koordinaciono tijelo za izradu i implementaciju Industrijske politike 2019-2023. godine zadovoljavajuće funkcionise u predviđenom formatu i mandatu.
- Postoji opšti konsenzus o njegovoj efikasnosti.
- Znanja i kompetencije koje su razvijene treba da se osiguraju i da doprinesu daljem unapređenju kroz nastavak rada funkcionalne strukture i u narednom periodu.
- Moguća su stalna poboljšanja u sistemu praćenja i kvaliteta izvještavanja koji su već uspostavljeni, kao i u procesima za identifikovanje nedovoljnih performansi institucija koje ne realizuju ili imaju odstupanja u realizaciji aktivnosti.

PREPORUKE EVALUACIJE

Nakon sveobuhvatne analize evaluacije Industrijske politike 2019-2023. sumiran je **skup ključnih preporuka koje proizilaze iz nalaza i zaključaka evaluacije**, a koje su povezane sa ključnim pitanjima za naredni period, kako bi se mogli definisati pravci i prioriteti Industrijske politike za naredni period:

- **Unaprijediti strukturu okvira Industrijske politike**
 - Analizirati djelokrug i definiciju Industrijske politike i razmotriti okvir i trajanje Industrijske politike.
 - Direktno i nedvosmisleno odgovoriti na preporuke EK u vezi sa razvojem Industrijske politike i Poglavlja 20.
 - Smanjiti ukupni broj strategija u Crnoj Gori koje se odnose na Poglavlje 20.
- **Poboljšati koordinaciju u dizajnu i implementaciji Industrijske politike**
 - Unaprijediti strateško pozicioniranje Industrijske politike i koordinaciju sa drugim srodnim nacionalnim strategijama i politikama.
 - Ojačati veze planiranja između Industrijske politike, Programa ekonomskih reformi i novog Plana rasta za Zapadni Balkan.
- **Razjasniti stratešku orijentaciju Industrijske politike**
 - Razviti odgovarajuće vrste mjera podrške ka horizontalnim i vertikalnim ciljevima Industrijske politike.
 - Suziti broj mjera uključenih u industrijsku politiku kako bi fokus bio na ograničenom broju najvažnijih prioriteta.
 - Ojačati koordinaciju između horizontalne i vertikalne Industrijske politike fokusiranjem na strateški razvoj ograničenog broja ključnih ciljnih sektora.
 - Dati prioritet dvostrukim tranzicijama za ozelenjavanje i digitalizaciju.
 - Razviti ekonomsku otpornost kroz kritične i strateške sirovine.
- **Regulisati pristup praćenja i evaluacije industrijske politike**
 - Podržati identifikaciju izvodljivih mjera kroz primjenu relevantnih instrumenata EU.
 - Povezati industrijsku politiku sa izvještavanjem o ciljevima održivog razvoja UN-a.
 - Poboljšati mjerenje rezultata, uticaja i napretka Industrijske politike u skladu sa EU indikatorima IP.
- **Poboljšati kapacitet upravljanja implementacijom Industrijske politike**
 - Poboljšati strukturu za sprovođenje Industrijske politike i jačati administrativne kapacitete.
 - Nadograditi postojeće procese i strukture upravljanja i koordinacije za Industrijsku politiku.
 - Poboljšati izvještavanje o Industrijskoj politici.

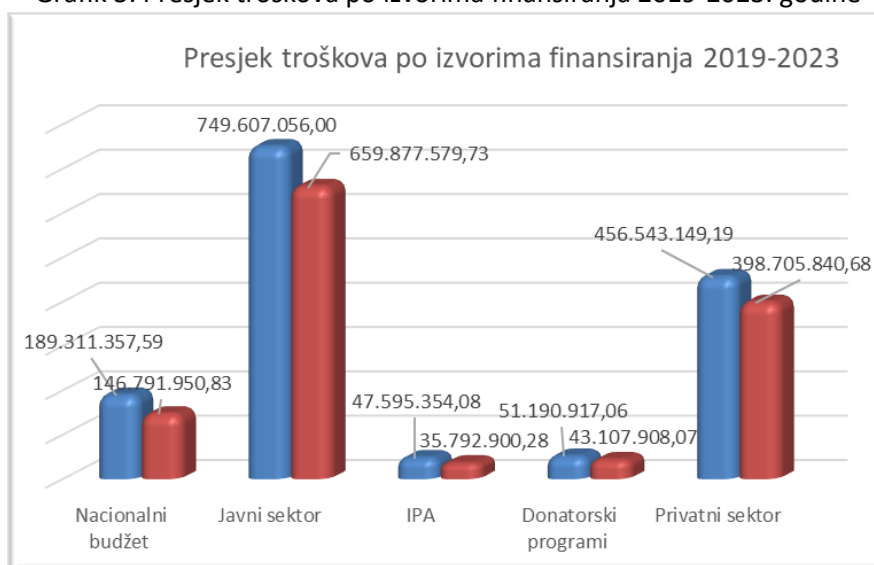
V OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA ZA CJELOKUPAN PERIOD SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA

Planirane aktivnosti u okviru Akcionih planova Industrijske politike za period 2019-2023. godine, realizovale su se iz različitih izvora finansiranja (Nacionalni budžet, Javni sektor, IPA, Donatori i Privatni sektor). Analiza planiranih i realizovanih sredstava po izvorima finansiranja za ukupan petogodišnji period realizacije ukazuje da je za sprovođenje akcionih planova i realizaciju različitih programa, projekata i instrumenata podrške za razvoj industrije, planirano ukupno 1,494 mil. €, od čega je utrošeno 1,284 mil. €, što predstavlja 85,95% realizacije.

Tabela 4: Presjek troškova po izvorima finansiranja 2019-2023. godine

Godina	Planirano	Utrošeno	Procenat u odnosu na ukupno utrošena sredstva
Nacionalni budžet	189.311.357,59 €	146.791.950,83 €	11,43%
Javni sektor	749.607.056,00 €	659.877.579,73 €	51,38%
IPA	47.595.354,08 €	35.792.900,28 €	2,79%
Donatorski programi	51.190.917,06 €	43.107.908,07 €	3,36%
Privatni sektor	456.543.149,19 €	398.705.840,68 €	31,05%
	1.494.247.833,92 €	1.284.276.179,59 €	

Grafik 3: Presjek troškova po izvorima finansiranja 2019-2023. godine

Posmatrajući strukturu troškova po izvorima finansiranja zaključuje se da je najveći procenat ulaganja i realizacije (troškova) iz sredstava **javnog sektora** (51,38%), što se prvenstveno odnosi na finansiranje industrije od strane IRFCG (instrumenti kreditiranja, faktoringa, garancija i za očuvanje likvidnosti), zatim investicije u oblasti većih energetske infrastrukturnih kapaciteta (HE i TE) i željezničke infrastrukture.

Privatni sektor učestvuje sa 31,05% investicija uz najveća ulaganja u sektor energetike (mHE, VE, SE), unapređenje ICT infrastrukture (broadband), koncesija za eksploataciju mineralnih sirovina i ulaganja u sektor prerađivačke industrije.

Sredstva **nacionalnog budžeta** učestvuju sa 11,43% u ukupnim ulaganjima i uglavnom su realizovana za projekte upravljanja otpadom, infrastrukturu skijališta, bespovratnu podršku za modernizaciju prerađivačke industrije i direktna investiciona ulaganja u proizvodne objekte, opremu i proizvodne procese, grantove za jačanje inovativnosti, digitalizacije, cirkularne ekonomije u okviru Programa za unapređenje konkurentnosti privrede i za aktivnosti na unapređenju inovacionih sposobnosti preduzeća.

Iz **sredstva donatora** (3,36%) investirano je uglavnom za tehničku podršku projektima za razvoj energetske i saobraćajne infrastrukture, projekte zbrinjavanja otpada, kao i za internacionalizaciju i uspostavljanje poslovne saradnje privrede sa međunarodnim partnerima.

Sredstva IPA učestvuju sa 2,79% u realizaciji i iskorišćena su za implementaciju projekata u oblasti podsticanja inovativnosti, zatim IPARD programa i programa samozapošljavanja, uz podršku EU.

VI PREPORUKE ZA NAREDNI CIKLUS KREIRANJA INDUSTRIJSKE POLITIKE

Sveobuhvatna analiza na osnovu nalaza evaluacije Industrijske politike 2019-2023, uključujući i zaključke sa održanih fokus grupa kao i završnog Okruglog stola sa ključnim akterima procesa upućuju na formulisanje specifičnih preporuka u kom pravcu da se razvija Industrijska politika u narednom periodu.

U skladu sa rezultatima evaluacije Industrijske politike 2019-2023. i utvrđenim ključnim preporukama na bazi nalaza i zaključaka evaluacije u vezi sa ključnim pitanjima za naredni period, preporučeni strateški okvir i usmjerenje Industrijske politike za naredni period u svom fokusu ima:

- *Unapređenje regulatornog ambijenta i institucionalne infrastrukture, bolji pristup finansijama i razvoj potrebnih novih znanja i vještina;*
- *Transformacija preduzeća ka zelenom, održivom poslovanju, resursnoj efikasnosti i cirkularnoj ekonomiji;*
- *Digitalna transformacija i unapređenje inovativnih performansi preduzeća usmjerenih ka rastu konkurentnosti u prioritetnim sektorima.*

Preporuke koje su proistekle na osnovu procesa evaluacije mogu se posmatrati iz ugla strateškog okvira i iz ugla strateških/prioritetnih tema, na bazi čega se izdvajaju sljedeće:

Na planu strateškog okvira, sa aspekta ocjene evaluacionog kriterijuma uticaj ključne preporuke su:

- Prioritizovati razvoj zasnovan na zelenom i održivom poslovanju, digitalizaciji i povećanju poslovne otpornosti, u skladu sa ključnim dokumentima EU Industrijske politike "Ažurirana nova industrijska strategija-izgradnja snažnijeg jedinstvenog tržišta za oporavak Evrope" (2021), "Dugoročna konkurentnost EU: perspektiva nakon 2030.g. (2023)", "Nacrt Industrijskog plana u okviru Zelenog plana za doba nulte neto stope emisija (2023);
- Povezati pametnu specijalizaciju i Industrijsku politiku, i jačati veze između Single Market programa i Horizon Europe u cilju većeg učešća u EU programima podrške, naročito preduzeća u sektoru industrije;
- Iskoristiti potencijalni uticaj različitih lanaca vrijednosti u dizajniranju sektorski targetiranih mjera Industrijske politike i promovisati prednosti koncepta cirkularne ekonomije, sa aspekta resursne efikasnosti, čistije proizvodnje i smanjenja otpada.

Kada je u pitanju kriterijum koherentnosti, preporučeno je:

- Kontinuirano primjenjivati sve ključne EK preporuke sa aspekta PP 20 kako bi se osiguralo da potpoglavlja malih i srednjih preduzeća, inovacione politike i unapređenja poslovnog ambijenta budu na adekvatan način integrisana u pristupu Industrijske politike;

- Koristiti set indikatora Industrijske politike EU i poboljšanja u svim oblastima gdje indikatori statistike nisu trenutno dostupni;
- Jačati postojeću koordinaciju u planiranju Programa ekonomskih reformi, S3 strategije sa Industrijskom politikom, kao i pojednostavljenje i usmjerenje ostalih relevantnih povezanih strategija.

Sa spekta kriterijuma održivosti preporučeno je da se obezbijedi veća predvidljivost finansiranja kroz reviziju planiranja politika kroz jače usmjerenje prema srednjoročnom budžetiranju u narednom periodu.

Na planu strateških/prioritetnih tema, sa aspekta kriterijuma relevantnosti, preporučeno je:

- Jačati vezu između koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike, Savjeta za pametnu specijalizaciju i RG za pregovaračko poglavlje 20 u cilju mnogo efektivnijih konsultacija na planu oblasti politike;
- Smanjiti broj povezanih strateških dokumenata kako bi se umanjile potencijalne administrativne prepreke zainteresovanim nevladinim stejkholderima oko relevantnih pitanja Industrijske politike.

Kada je u pitanju kriterijum efektivnosti preporučuje se da je potrebno:

- Obezbijediti da se indikatorima rezultata, učinka i uticaja Industrijske politike omogući mjerenje efekata u skladu sa ažuriranim indikatorima EU Industrijske politike Single market programa;
- Poboljšati slijed u dizajniranju mjera politike kako bi se osiguralo da su pravni, administrativni i institucionalni problemi u potpunosti adresirani prije predlaganja specifičnih mjera implementacije;
- Poboljšati proces procjene rizika u monitoringu Industrijske politike tako da se uspostavi predviđanje potencijalnih rizika od neuspjeha kroz adekvatno jačanje administrativnih kapaciteta i košćenje mehanizama procjene rizika i sl.

U pogledu ocjene kriterijuma efikasnosti ključne preporuke su:

- Integrisati mehanizme UN i EU bolje regulative u dizajn Industrijske politike, implementaciju i upravljanje kako bi se smanjila administrativna opterećenja;
- Obezbijediti postojanje adekvatnih administrativnih kapaciteta za implementaciju unapređenja dizajniranja politike i budžetiranja u svakoj fazi ciklusa politike i dr.

Dodatno, radi sveobuhvatnijeg pogleda na potrebne aktivnosti u narednom periodu, važno je uzeti u obzir prepreke i identifikovane izazove za rast konkurentnosti industrije i aspekt analize ostvarenja realizacije Industrijske politike 2019-2023.g., kao i ostvarenja dostupnih indikatora uticaja/učinka, uz poseban osvrt na aktivnosti koje nisu realizovane u planiranom obimu u prethodnom vremenskom ciklusu, na bazi čega se definišu preporuke na nivou aktuelnih strateških ciljeva na način da ukazuju na dalje potrebno unapređenje u različitim segmentima i pravovremenu realizaciju od strane uključenih institucija javnog i privatnog sektora i njihovo zajedničko djelovanje. Ujedno, na liniji utvrđenih prioriteta iz Srednjoročnog programa rada Vlade 2024-2027 i Programa rada Vlade Crne Gore za 2024.godinu, od izuzetnog je značaja da se obezbijedi nastavak započetih razvojnih programa i aktivnosti i njihova dalje efikasna implementacija na nivou svih uključenih institucija Koordinacionog tijela za Industrijsku politiku, uz dodatni fokus na jačoj sinergiji Industrijske politike sa S3 strategijom putem realizacije započetih i kreiranja novih mehanizama podrške modernizaciji industrije u skladu sa prioritetima pametne specijalizacije.

U okviru prvog strateškog cilja **Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj**, nameće se potreba daljeg unapređenja fizičkog kapitala kao pretpostavke za jačanje

industrijske konkurentnosti i održivosti, u smislu unapređenja i daljeg razvoja energetske i saobraćajne infrastrukture, u cilju bolje transportne povezanosti i potrebnog ubrzanja završetka rekonstrukcije i modernizacije postojećih kapaciteta i izgradnje novih energetske kapaciteta u cilju povećanja ukupne proizvodnje električne energije i veći udio obnovljivih izvora energije, u koordinaciji resora Ministarstva energetike i rudarstva. Iz ugla potrebe unapređenja ICT infrastrukture za rast konkurentnosti preduzeća potrebno je od strane Ministarstva ekonomskog razvoja nastaviti aktivnosti u cilju pospešivanja razvoja nacionalne broadband mreže nove generacije, razvoja infrastrukture za širokopojasni pristup internetu čime će se direktno uticati na dinamiku rasta pokrivenosti odnosno dostupnosti NGN širokopojasnog interneta. Dodatno, iz ugla posljedica sajber napada na informatičku infrastrukturu Vlade i informaciono-komunikacionu mrežu kroz prekid rada ključnih informacionih sistema za nesmetano funkcionisanje javne uprave i servisa za privredu, potrebno je u koordinaciji Ministarstvo javne uprave dalje razvijati kapacitete sajber odbrane, uz kontinuirano unapređenje strateškog i zakonodavnog okvira.

U segmentu rudarske djelatnosti, na liniji principa održivog upravljanja resursima potrebno je nastaviti aktivnosti Ministarstva energetike i rudarstva na realizaciji novih ugovora u cilju proširenja proizvodne i izvozne baze i stvaranja preduslova za dalji razvoj kao baze za ostale grane djelatnosti u okviru industrije. Dodatno, od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, kroz rast investicija u šumarstvu i drvopreradi, povećanje stepena finalizacije u preradi osnovne sirovine, smanjenje izvoza proizvoda niskog stepena finalizacije, njihovom upotrebom u domaćim kapacitetima drvoprerade će se omogućiti povećanje bruto dodate vrijednosti, što će doprinijeti i potrebnoj diverzifikaciji. Paralelno sa navedenim, važan je i nastavak aktivnosti Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, na polju razvoja ljudskog kapitala kroz obrazovanje i sticanje vještina za konkurentnost industrije u skladu sa potrebama tržišta rada, kroz izradu standarda zanimanja i kvalifikacija, kao obrazovnih programa stručnog obrazovanja u skladu sa potrebama industrije. Posebna preporuka se odnosi i na intenziviranje implementacije dualnog obrazovanja i praktične nastave, kao i jačanje ishoda učenja, prakse i kompetencije i u sektoru visokog obrazovanja. Neophodna je i proaktivna uloga poslovnih udruženja (Privredne komore, Unije poslodavaca) na planu kontinuiranog pružanja usluga informisanja, savjetovanja, promocije, obuka, organizacije sajмова i događaja u skladu sa potrebama privrede a sve u cilju dodatnog unapređenja saradnje privrede i obrazovnih institucija i kreiranja konkurentne radne snage na tržištu rada. Realizacija prioritarnih preporučenih aktivnosti će koordinisanim pristupom i međuinstitucionalnom saradnjom u punom kapacitetu omogućiti dalje poboljšanje regulatornog okvira i poslovnog ambijenta, kroz unapređenje elektronskih usluga putem uspostavljanja novih usluga visokog nivoa sofisticiranosti na novom Portalu eUprave u cilju objedinjavanja svih usluga na jednom mjestu, implementaciju potpune elektronske registracije preduzeća, zatim informacionog sistema i uspostavljanje GIS portala, odnosno e-poslovanje koje treba da doprinese stvaranju boljeg poslovnog okruženja i većoj interakciji između državnih/lokalnih organa, fizičkih lica i pravnih lica.

U sklopu drugog strateškog cilja-**Unapređenje investicija i finansija za modernizaciju industriji**, potrebno je nastaviti sa realizacijom aktivnosti na daljem razvoju modela finansiranja i unapređenju investicionog okvira za modernizaciju industrije kroz bolji pristup, raspoloživost i dostupnost finansijama, povoljnu finansijsku podršku Investiciono-razvojnog fonda u vidu kredita i faktoring aranžmana, uz bolje targetiranje i lakši pristup izvorima finansiranja za konkurentna i inovativna preduzeća i podsticanje direktnih investicija u prioritarnim sektorima. Potrebno je nastaviti sa aktivnostima sprovođenja i daljeg unapređenja programskih linija finansijske i nefinansijske podrške za unapređenje konkurentnosti sektora mikro, malih i srednjih preduzeća sa ciljem daljeg snaženja privredne aktivnosti u dijelu jačeg podsticaja

investicija i jačanja izvoznih potencijala privrede, digitalizacije poslovnih procesa i ekonomskog osnaživanja u raznovrsnim segmentima. Uspostavljanjem Kreditno-garantnog fonda dopriniće se snažnoj finansijskoj podršci razvoju i jačanju privrede i većoj dostupnosti finansijskim sredstvima, posebno za one ciljne grupe koje nemaju odgovarajući kolateral i kreditnu istoriju (start up preduzeća, mladi i žene u biznisu).

Dodatno, u koordinaciji Ministarstva ekonomskog razvoja posebno je važno fokusirati se na diverzifikaciju programa i targetiranju pojedinih kreditnih linija za potrebe industrije, sa akcentom na proizvodnju i digitalnu transformaciju biznisa, podsticanje modernizacije i inovativnosti u sektoru prerađivačke industrije, kroz stimulatívne mehanizme podrške za uvođenje inovativnih mehanizama koji doprinose energetske efikasnosti i korišćenju obnovljivih izvora energije, u saradnji sa resorima Ministarstva energetike i rudarstva, Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija. Takođe, u segmentu industrije prerade hrane sa izraženim potencijalom rasta, preporučuje se Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede intenziviranje aktivnosti na planu bolje iskorišćenosti mehanizama IPARD programa u cilju omogućavanja daljeg unapređenja razvoja prehrambene industrije kroz modernizaciju i jačanje prerađivačkih kapaciteta, uvođenje novih tehnologija i investicije u naprednije faze prerade i marketinga prehrambenih proizvoda i proširenje asortimana proizvoda.

U okviru trećeg strateškog cilja, **Podsticanje inovacija, transfera tehnologije i razvoja preduzetništva**, u cilju jačanja inovacionih aktivnosti potrebno je nastaviti aktivnosti Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija na daljem razvoju infrastrukture i unapređenju inovacionih aktivnosti kroz saradnju naučno-istraživačkih institucija i preduzeća i u saradnji sa Fondom za inovacije implementirati grantove za saradnju privrede i nauke, podršku privrednim društvima koja obavljaju inovacionu djelatnost i podršku za start up preduzeća (predakceleracija, rana faza razvoja startupova). Dodatno je važno nastaviti sa obukama za preduzeća i NCP za jačanje administrativnih kapaciteta za korišćenje EU programa Horizon Europe, EUREKA, Single Market Programme što će omogućiti veći kvalitet projekata i veću apsorpcionu moć za povlačenje sredstava iz različitih fondova koji su na raspolagaju. Na planu razvoja institucionalne infrastrukture i usluga podrške za razvoj preduzetništva, neophodno je u saradnji sa biznis centrima i inkubatorima obezbijediti pružanje informativnih, savjetodavnih, konsalting usluga, inkubacije i mentoringa i unapređenje kompetencija i vještina. Na liniji prioriteta iz Zelene agende, kroz međuinstitucionalnu saradnju Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoj sjevera, Ministarstva ekonomskog razvoja, Ministarstva energetike i rudarstva sa ostalim relevantnim resorima, naročito je važno podsticati politiku razvoja zelene ekonomije u skladu sa EU legislativom iz oblasti zelene tranzicije i istovremeno realizovati aktivnosti u dijelu energetske efikasnosti u različitim sektorima, kao i promovisati značaj cirkularnog načina poslovanja i transformaciju preduzeća ka zelenom, održivom poslovanju, resursnoj efikasnosti, uz primjenu različitih podsticajnih programa bespovratne podrške. Preporučuje se takođe relevantnim institucijama u okviru Koordinacionog tijela za implementaciju Industrijske politike, aktivan rad na daljoj diverzifikaciji ponude industrijskog sektora na regionalnom nivou i podsticanje mjera u oblasti turizma kao i podrška razvoju sektora kreativnih industrija, uz neophodno podsticanje razvoja digitalne transformacije i unapređenje inovativnih performansi preduzeća usmjerenih ka rastu konkurentnosti u prioritetnim sektorima.

U okviru četvrtog strateškog cilja, **Unapređenje pristupa tržištu** u cilju olakšanja trgovine i stvaranja boljeg ambijenta za trgovinu preporučuje se Upravi carina/Ministarstvu finansija dalja primjena pojednostavljenih trgovinskih procedura i smanjenja tehničkih barijera i ubrzanog puštanja roba kroz primjenu programa ovlašćenih privrednih subjekata sa pogodnostima u smislu sigurnosti i zaštite u poslovanju i bržeg sprovođenja procedura, kao i puna implementacija digitalizacije uvoznih i izvoznih

transakcija kroz uspostavljanje NCTS- novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema. Preporučuje se Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede neophodnost završetka realizacije aktivnosti na planu FSC sertifikacije gazdovanja šumama kao i uspostavljanja primjene informacionog sistema u šumarstvu, čime će se kroz primjenu zakonodavnog i strateškog okvira za razvoj šuma i šumarstva omogućiti kvalitetno upravljanje šumskim resursima i istovremeno stvoriti povoljniji poslovni ambijent za investicije u šumarstvu i drvoprerađi.

U cilju podsticanja snažnijeg pristupa tržištu naših preduzeća i rasta njihove konkurentnosti, neophodno je nastaviti sa raznovrsnim aktivnostima na planu jačanja izvoznih performansi preduzeća i podsticanja internacionalizacije kroz aktivnosti EEN mreže u koordinaciji Ministarstva ekonomskog razvoja, kao i udruženog djelovanja relevantnih institucija javnog i privatnog sektora na planu uspostavljanja poslovne saradnje u cilju većeg prometa, kreiranja dodate vrijednosti u industriji, rasta izvoza, jačanja kompanija za nastupanje na NATO tenderima i plasman proizvoda na NATO tržištu i sl.

* * *

Imajući u vidu identifikovane izazove za rast konkurentnosti industrije, analizu ostvarenja rezultata realizacije Industrijske politike za 2023. godinu, kao i ključne preporuke proistekle iz procesa evaluacije politike, u procesu definisanja ciljeva i prioriteta Industrijske politike neophodno je voditi se Srednjoročnim programom rada Vlade 2024-2027 kojim je definisano da u srednjem roku mjere ekonomske politike budu usmjerene na diversifikaciju ekonomske aktivnosti i povećanje konkurentnosti privrede; jačanje otpornosti crnogorske ekonomije na eksterne šokove; obezbjeđivanje makroekonomske i fiskalne stabilnosti; unapređenje poslovnog ambijenta, pokretanje snažnog investicionog ciklusa.

Dodatno, u procesu perspektive ekonomskog rasta u srednjem roku posebnu važnost ima nova EU inicijativa - Novi plan rasta za Zapadni Balkan u ubrzanju procesa proširenja i ekonomskog rasta, kojom se otvaraju dodatne mogućnosti za finansiranje prioritetnih projekata koji će doprinijeti unapređenju konkurentnosti u različitim segmentima industrije.

Sa aspekta svega navedenog, na planu kreiranja politike i unapređenja njene implementacije u ciklusu 2024-2028.g. od posebne važnosti je aktivna uloga ranije uspostavljenog modela Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike i predstavnika institucija na upravljačkom i operativnom nivou. Imajući u vidu horizontalnost i kompleksnost implementacije politike, za uspostavljanje i ostvarivanje očekivanih ciljeva i rezultata Industrijske politike od ključnog značaja je funkcionisanje međuresorne saradnje sa zadatkom obezbjeđenja efikasne koordinacije na kreiranju i implementaciji svih definisanih aktivnosti. Ujedno, prethodno navedeno će doprinijeti ispunjenju preporuka iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2023.g. u dijelu koji se odnosi na potrebno obezbjeđenje konzistentnosti različitih strategija i programa u ovoj oblasti i potrebnoj međuministarskoj saradnji i kontinuiranoj koordinaciji Industrijske politike sa ostalim ključnim strategijama.